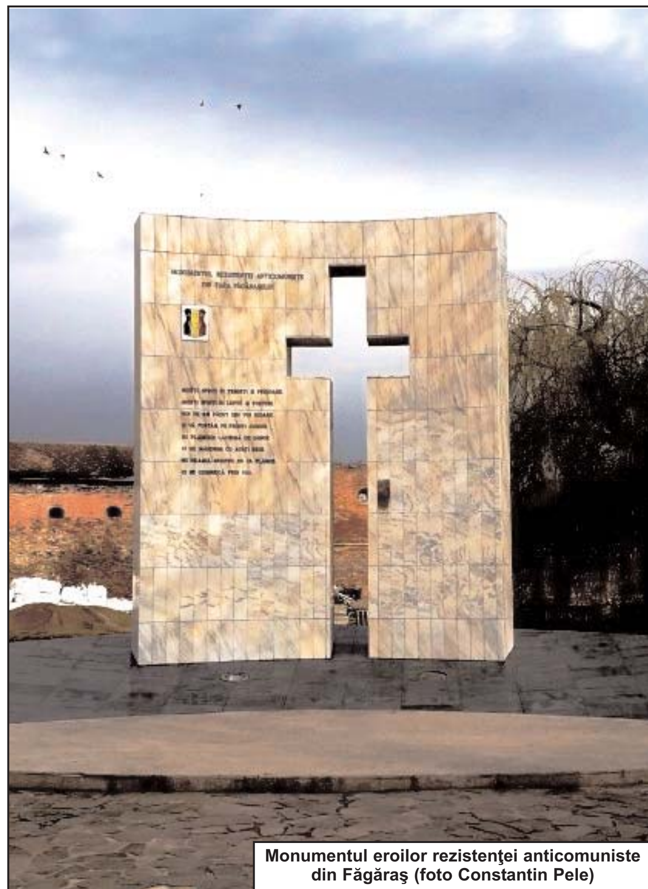

Curtea de la Argeș

Revistă de cultură

Anul XII ■ Nr. 9 (130) ■ Septembrie 2021

Monumentul eroilor rezistenţei anticomuniste din Făgăraş (foto Constantin Pele)

Din sumar:

Revista apare sub egida Centrului de Cultură şi Arte „George Topîrceanu” din Curtea de Argeş, sprijinul Asociaţiei Culturale „Curtea de Argeş”.

Trăinicia întru neam

Gheorghe PĂUN

Aveam în minte două titluri (deci două subiecte) pentru editorialul lunii septembrie, cel de deasupra, mai optimist şi mai preţios, epitetul de pe urmă venind dinspre termenul cel plin de miez, *întru,* preluat de la Constantin Noica, precum şi mai apropiatul de realitate „Suspinul din jurul graniţelor”, vădit mai trist şi mai conjunctural, dar şi mai urgent într-un anume sens. Situaţiile acoperite de cele două sintagme, chiar dacă la prima vedere diferite, sunt însă legate din plin, în adâncime aş zice, de aceea am ales un titlu, dar vor începe prin a-i da substanţă celui de-al doilea, care a şi declanşat de fapt intervenţia de faţă.

Un concurs de împrejurări, pe un fond mai general – căci am mai vorbit în revistă despre puterea, manifestată uneori sau, în mare parte, potenţială, a ceea ce numim, nu tocmai potrivit, *diasporă* românească (prefer mai exactul, chiar dacă mai puţin expresivul „exil economico-psihologic”, pentru a aminti motivele risipirii în lume a aproape cinci milioane de concetăţeni), despre românismul, ca să nu spun direct patriotismul, românilor plecaţi de-a lungul şi de-a latul lumii (a se reciti textul de luna trecută), despre dorul de ţară, de limbă, de familie (dacă aveţi îndoieli, reascultaţi-l pe Tudor Gheorghe dând glas *Colindului celui fără de ţară,* al lui Adrian Păunescu, şi imaginaţi-vă că vă aflaţi undeva unde nu este iarnă, sau nu este Crăciun, sau nu sunt colinde de Crăciun, *colinde ca la noi* – şi, vă asigur, mai peste tot este astfel). Dintre „împrejurări”, menţionez două care vor parcă să probeze încă odată că „nimic nu este întâmplător”, desenând o diagonală peste hartă, peste harta României *grăniţuite,* vorba inspirată a regretatului academician Alexandru Surdu, dinspre Serbia până în Bucovina de nord, din Voievodina la Cernăuţi: articolul seniorului Ion Andreiţă publicat chiar în numărul de faţă, referitor la capătul de sud-vest al diagonalei amintite, şi o *Scrisoare deschisă* către „Onorata Comisie DRP de evaluare a proiectelor pe anul 2021”, semnată de Ştefan Hostiuc, „membru al Uniunii Scriitorilor din România, fost redactor-şef al fostei reviste *Mesager bucovinean* cu public ţintă Comunitatea istorică românească din Ucraina”.

Scrisoarea circulă pe internet, merită căutată, pentru că semnalează, pe de o parte, situaţia mereu mai grea a românilor din partea Bucovinei rămase în Ucraina (a se vedea, în numărul din octombrie 2020 al revistei, printre altele, încercările prin care a trecut şi trece scriitorul cernăuţean Vasile Tărâţeanu, membru de onoare al Academiei Române), pe de alta, slaba implicare a României în ajutorarea românilor din afara ţării, cu precădere a celor din jurul graniţelor, unde lucrurile sunt mai grave. Românii din Serbia sunt numiţi vlahi, unii îşi zic ei înşişi astfel, uneori cu variante, prin Bulgaria situaţia este şi mai tranşantă, cei din Ucraina au tot mai puţine grădiniţe, şcoli şi publicaţii în limba română – despre încetarea sprijinirii revistei *Mesager bucovinean* de către Comisia DRP/MRP este vorba în scrisoarea dlui Ştefan Hostiuc. RP înseamnă, desigur, „românii de pretutindeni” (altă sintagmă ciudată, nu ştiu cum s-ar putea spune mai bine, dar asta chiar sună... „împrăştiat”), iar textul este subintitulat, literar-ironic, „Cuvânt de mulţumire în loc de contestaţie, prin care redactorul-şef al publicaţiei căzute în dizgraţia Domniilor Voastre a răspuns la primirea Marelui Premiu *Bucovina* al Societăţii Scriitorilor Bucovineni (Suceava) pentru activitatea desfăşurată în vederea promovării spiritualităţii bucovinene în paginile revistei *Mesager bucovinean*”. Să ne reamintim că este vorba de Cernăuţii atâtor nume sonore ale culturii române, de la Aron Pumnul la Paul Celan, cel de-al doilea dat şi în Scrisoare ca exemplu al vremilor, ce par duse de-acum, de toleranţă multiculturală în Bucovina.

Nu ştiu raţiunile pentru care MRP sistează sprijinul pentru revistă, chiar după ce redactorul ei şef fusese premiat, nu ştiu multe alte lucruri, dar am în minte câteva evidenţe. Alte ţări îşi promovează şi îşi ajută activ, pe alocuri chiar agresiv, uneori la propriu, conaţionalii din afara graniţelor. România nu numai că nu face asta, deşi este înconjurată de români (N. Iorga), deşi are cea mai numeroasă emigraţie din Europa, dar, de dragul Europei aşa-zis unite sau al altor interese conjuncturale, părelnice multe, cedează, semnează, acceptă, trece cu vederea, uită. Sigur, se adaugă şi moleşeala statului român, parazitat de politicianism, oengisme, comoditate, mediocritate. Mai am în minte şi scrierile altui mare român plecat în lumea de lumină, Nicolae Dabija, despre suferinţele românilor din Basarabia, pe vremuri, trimişi în Siberia sau chiar împuşcaţi pentru că vorbeau româneşte, puşi în ultimele decenii în faţa diversiunii-aberaţie cu „limba moldovenească” (şi Stalin era citat ca „mare lingvist”, nu-i aşa?).

(Continuare la pag. 2)

Domnul Eminescu scris-a

Toate-s vechi şi nouă toate...

Dura lex, sed lex, zice *Românul?* Nu legile sunt însă de vină la toate acestea, ci starea societăţii. Când vedem deasupra unui popor sărac, incult şi nenorocit, superpuindu-se milioane de mijlocitori şi de cocote, când vedem luxul şi desfrânarea unei clase întregi, a cărei singură cunoştinţă constă în a scrie neortografic şi a citi, când socotim sutele de milioane cu care se întreţin clase improductive şi netrebnice, cată să deducem neapărat că pensii reversibile, câştiguri din răscumpărări, misiuni, diurne, cumul, toate trebuie plătite în ultima linie prin sudoarea omenească, prin muncă omenească. Şi fiindcă producţiunea actuală nu mai ajunge spre a acoperi bugetul Sodomei şi Gomorei, spre a întreţine lenociniile stăpânitorilor, de aceea se scoate la mezat până şi persoana ţăranului.

Şi-n acest popor nenorocit nu se mai află destulă energie morală pentru a ridica securea şi a se scăpa de asupritori. În toate provinciile Daciei lui Traian poporul autohton e o vită menită a ţine în spate populaţii străine. (…)

Şampania băută cu comunarzii din Paris, mătasea ce îmbracă cocotele capitalei, monoclurile ce armează ochii pornoscopilor, toată mlaştina aceasta etnică şi morală, toată adunătura asta scursă din câteşipatru unghiurile lumii trăieşte în ultima linie din vânzarea de braţe omeneşti cu luna şi cu ziua, căci orice braţ care nu produce nimic trăieşte de la braţul ce produce ceva.

Iată în adevăr încă o frunză de laur în coroana lui Carol Îngăduitorul.

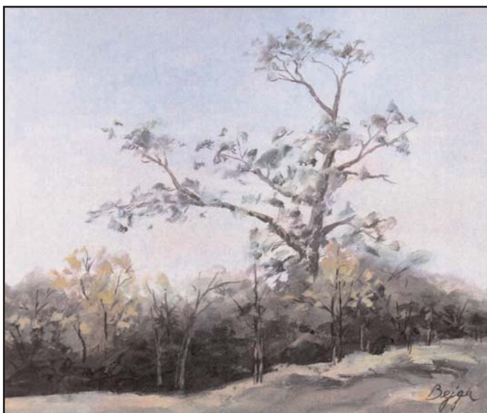
Despotismul, oricât de odios ar fi, totuşi are mai multă îngrijire de popor decât republica străinilor din România, cu eticheta ei monarhică. Căci această republică nu are şi nu a avut o altă menire decât a constitui din străini clase privilegiate, din român un sclav al lor. Adunături de rase degenerate, care coboară zi cu zi mai jos pe scara organică, până ajung a se îngropa ca câinii şi ca maimuţele, acestea domnesc asupra poporului românesc; pentru a plăti trebuinţele lor, lenea, inepţia economică şi sterilitatea lor intelectuală, poporul românesc se scoate la mezat şi se închiriază, asemenea catârilor şi cailor de birjă, cu luna şi cu ziua.

(*Timpul*, 3 august 1882)

Cată să constatăm că, mai cu seamă în momentele actuale, o mai rea laudă nu i se poate face unui ministru român decât aceea de a-l proclama amic al Austriei şi al părţii ei de dincoace de Leita, a Ungariei.

În săptămânile din urmă ungurii au umplut cupa amărăciunilor pentru o jumătate a poporului românesc. Nu mai vorbim de călătoria arhiducelui moştenitor în Ardeal. Ziarele ungureşti au falsificat până şi numele localităţilor din Hunedoara; numele munţilor, ca Retezatu şi ca Negru, au fost transcrise fals în ziarele ungureşti; s-au maghiarizat nume de râuri şi de sate – toată descrierea vânătorii seamănă a se fi petrecut în Tartaria sau în Turkestan, nu în ţinutul Corvinilor, a acelei familii române care le-a dat ungurilor pe cel mai bun rege al lor.

Episcopii români au fost prezentaţi arhiducelui nu de-un om superior în rang, bunăoară de mareşalul Principelui, ci… de-un subprefect. După asemenea formalitate ierarhică credem că subprefecţii maghiari trebuie să fie prezentaţi de călău, spre a se păstra unitatea de principiu în eticheta maghiară de Curte.

Spre caracterizarea furiei de persecuţiune ce-a cuprins pe maghiari în contra naţionalităţilor şi în contra românilor îndeosebi, care sunt naţionalitatea cea mai numeroasă, reproducem următoarele după *Telegraful român* din Sibiu. (…)

1. Numai acela poate fi preot şi învăţător care are simţăminte patriotice şi ştie perfect ungureşte. Nu poate fi prin urmare preot cine nu ştie ungureşte şi despre care se va dovedi prin fapte că este panslavist. (…)

6. Limba adunărilor protopresbiterale pe viitor va fi exclusiv numai cea ungurească.

Cititorii noştri ştiu ce înţeleg ungurii politici sub „patriotism" şi „simţăminte patriotice". Ştiu cu câtă furie s-au pus ungurii politici pe maghiarizare. Ne simţim dispensaţi de la comentarea concluziilor reproduse mai sus şi, ca o curiozitate, reproducem comentariul ziarului din care le-am extras.

Era timpul suprem să se facă pasul acesta. Ţara aceasta trebuie să fie ungurească şi totodată liberă. Îndată ce se pierde maghiarismul şi se oprimă libertatea încează de a mai fi Ungaria.

E sfânt în ochii noştri interesul libertăţii, însă şi mai sfânt e cel al maghiarismului. Nu ne putem închipui că ele vor veni vreodată în coliziune şi, dacă se va întâmpla vreodată, nu vom ezita niciun moment de a sacrifica libertatea pentru maghiarism, în măsura care se va cere, ca să salvăm şi să întărim maghiarismul.

(*Timpul*, 6 august 1882)

Monumentul lui Mihai Eminescu de la C. de Argeş

(Urmare din pag. 1)

Şi totuşi… Privind istoria mai de sus, privind poporul român *mai în suflet,* revin la optimismul enunţat în titlu. Citez o frază din cartea *Naşterea Daciei* de Florin Horvath (Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2019; apropo: *hrvat = croat*, în limba croată, literele adăugate având motivări maghiarizante prea bine ştiute): „Dacii au fost singura seminţie europeană cu neclintită şi netulburată continuitate în cele trei dimensiuni ale fiinţei sale: în timp, în credinţă şi în spiritualitate" (pag. 158). Un lung şi profund eseu poate pleca de aici. De la Orfeu, Zalmoxis şi Legile Belagine la ortodoxie şi dreptul cutumiar, de la Biblie la *Dacia edenică* a lui Miron Scorobete, trecând prin Densuşianu, Vasile Lovinescu, Mircea Eliade, de la Cucuteni la ouăle încondeiate şi „râurii" de pe altiţele iilor muscelene, de la *Mioriţa* la *Meşterul Manole* şi la *Tinereţe fără bătrâneţe şi viaţă fără de moarte*, de la miturile primordiale la particula IO din numele voievozilor, de la basme, proverbe, colinde, tradiţii, căluşari la Eminescu şi alţi românii-prototip, hiperboreeni de la înfăţişare la faptă. Şi multe, multe altele…

Un eseu care se scrie singur… Prin suferinţa dătătoare de tărie a *românilor de pretutindeni,* din jurul graniţelor în primul rând, de peste tot din lume, din ţară! Cu toţii, îndărătnicindu-se în a supravieţui întru neam, întru românism. Amintindu-şi de unde vin, ştiind că privesc Roma de sus, de la înălţimea Columnei-certificat-de-naştere şi a Arcului lui Constantin, crezând în *tradiţia din munte* (şi din inimă) şi perpetuând-o, strângând din dinţi, dar ştiind că „nu de supărare e loc, ci de puterea şi dorinţa de a face ceva pentru acest neam" (pag. 199 din aceeaşi *Naştere a Daciei*).

Subiect pentru un alt eseu: ce ne lipseşte, *puterea* sau *dorinţa*?...

Şi, *până când*?...

Post scriptum: Îl rog pe cititor să mă creadă că aceste ultime cuvinte sunt adăugate după punerea în pagină a editorialului şi a textului de mai sus al lui Eminescu, ales la rând, cronologic, din publicistica sa. Nu se putea potrivire mai bună – dar nu eu le-am potrivit! Căci, toate-s vechi şi nouă toate... Rămâne întrebarea: până când?...

Iar când revista era în corectură, a apărut şi textul dlui Ion Coja... Parcă semn că Dumnezeu ne face semn...

Curtea de la Argeş

Revistă lunară de cultură

Apare sub egida Centrului de Cultură şi Arte „George Topîrceanu" (Bv. Basarabilor 59) şi a Asociaţiei Culturale „Curtea de Argeş"

Redacţia: Str. Schitului 45A, 115300 Curtea de Argeş

Tiparul: Venus Printing Solutions SRL, Iaşi

ISSN: 2068-9489

E-mail: curteadelaarges@gmail.com

Website: www.curteadelaarges.ro

Abonamente se pot face direct la redacţie, trimiţând contravaloarea (60 lei/an) în contul specificat mai jos şi, prin e-mail, adresa poştală.

Revista poate fi sponsorizată prin Asociaţia Culturală „Curtea de Argeş", CIF 29520540, Banca Transilvania, IBAN RO38 BTRL RONC RT0V 1516 7901.

Homo sapiens

Diavolul locuieşte în Silicon Valley (III)

O victorie à la Pirus

Horia BĂDESCU

Când judecăm lucrurile, trebuie să pornim de la conştiinţa faptului că în lumea exprimată totul este relativ. Harari îşi ia măsura de siguranţă avertizându-ne: „Conştientizarea proporţiilor realizărilor noastre mai transmite un mesaj: acela că istoria nu tolerează vidul. Dacă incidenţa foametei, molimelor şi războiului scade, ceva le va lua locul cu siguranţă în agenda omului. Am face bine să ne gândim ce anume va fi. Altminteri, e posibil să obţinem victoria deplină pe vechile câmpuri de luptă, doar ca să fim luaţi complet pe nepregătite pe fronturi cu totul noi." Iar noile fronturi de luptă – pe care viitorul le-a deschis deja în prezentul în care „le-avem pe toate", precum zice poetul, bine implementate în minţile celor care pregătesc, de pe-acum, ceea ce va să vină după chipul şi asemănarea fantasmelor noii distopii pe care o propun, ale noii religii, o religie fără zei, expurgată de sacru, o religie pentru ea însăşi, în care omul nu mai încape, nu-şi mai află locul ca subiect, ci doar ca obiect, terifiantă în mecanica ei algoritmică, noile fronturi sunt: *nemurirea, fericirea şi îndumnezeirea.*

Ca să te îndumnezeieşti trebuie, cu necesitate, să rezolvi problema nemuririi. Fericirea, despre care încă nu se ştie prea bine ce vrea să fie, dincolo de ceea ce am putea numi o stare de bine, poate să mai aştepte. „Lupta cu bătrâneţea şi boala nu va face decât să continue războiul de veacuri cu foametea şi bolile şi va pune în evidenţă valoarea supremă a culturii contemporane: însemnătatea vieţii omeneşti." Ironic sau nu, Harari subliniază, însă, că de vreme ce Declaraţia Universală a Drepturilor Omului afirmă „dreptul la viaţă" ca valoare fundamentală a omenirii, atunci, pe cale de consecinţă, „moartea este o crimă împotriva umanităţii şi ar trebui să dezlănţuim un război total împotriva ei". Prin urmare, zic eu, de vreme ce am reuşit să eliminăm războiul şi să eradicăm sau, mă rog, să punem surdină bolilor, principalele malaxoare al vieţii, mi se pare normal ca în cultura contemporană să protejăm, în numele aceluiaşi principiu, asasinul şi nu victima, să avem grijă ca un asasin în serie să nu se lovească la cap atunci când e urcat în maşina poliţiei şi să-i facem acesteia proces de intenţie pentru accidentele de parcurs ale unei arestări, să dăm statut de cetate violenţei aducătoare de moarte în mai toate „operele artistice" care sufocă o mass-media dezlănţuită în a le oferi sufletelor imberbe spre modelare, în numele libertăţii de exprimare. Şi să constatăm, precum Harari, într-un evident viciu de logică, că în 2012, spre exemplu, an în care, pe plan global, au murit în jur de 56 de milioane de oameni, din cele 620.000 de persoane decedate datorită violenţei umane doar 120.000 au pierit în război, în timp ce 500.000 au fost asasinate!

Acelaşi viciu de logică minează afirmaţia că: „De-a lungul istoriei, religiile şi ideologiile nu au sanctificat viaţa însăşi." Ba chiar „au îndrăgit-o pe Doamna cu Coasa". Pentru ideologii nu bag mâna-n foc, dar să acuzi religiile, al căror mesaj este dăinuirea vieţii şi dincolo de realitatea acestei lumi, că nu o preţuiesc, mi se pare prea mult. A conchide că marile religii monoteiste, insistând asupra faptului că sensul existenţei depinde de soarta noastră în viaţa de apoi (mai degrabă invers, dar asta e o altă discuţie!), au considerat că moartea este o parte vitală şi bună a lumii, dacă nu ţine de acea ironie subţire pe care o strecoară Harari de fiecare dată când se erijează în avocatul Diavolului, este greşit şi simplist. Fiindcă sacralizată sau nu, moartea face cu adevărat parte din viaţă, însoţindu-ne parcursul existenţial din prima secundă marcată de „orologiul care ne măsoară destrămarea", aşa cum ar trebui să o ştie prea bine aceia pentru care ea nu e decât rezultatul unui defect tehnic al maşinăriei biologice. Un defect, spun campionii cursei pentru nemurire, care poate fi remediat prin mijloace medicamentoase, transplant, organe artificiale, precum orice maşinărie căreia i se înlocuiesc piesele învechite sau defecte. Cum remarca şi Harari, deşi „majoritatea oamenilor de ştiinţă, medicilor şi cercetătorilor *încă* (s.n.) se distanţează de visurile de nemurire exprimate deschis, afirmând că încearcă să depăşească o anumită problemă…, o minoritate tot mai largă de oameni de ştiinţă şi gânditori vorbesc mai deschis despre asta în ultima vreme şi afirmă că demersul fundamental al ştiinţei moderne este acela de a învinge moartea şi de a le oferi oamenilor tinereţea veşnică". Nu de mult, mai exact în 2015, Bill Maris, directorul fondului de investiţii al gigantului Google, care nu e doar un motor de căutare şi care prin subcompania Calico, înfiinţată anume, se ocupă de-a „rezolva problema morţii", declara că în această competiţie „nu încercăm să câştigăm câţiva yarzi. Încercăm să câştigăm meciul."

„Visătorii" din Silicon Valley – care sunt sigur că n-au auzit niciodată de Sofocle şi nici nu s-au ostenit să plece urechea la avertismentele corului din *Antigona* adresate omului ce-i „spornic tare-n născociri!/ Şi tot ce fi-va va-nfrunta./ Pe Hades doar a-l ocoli/ Nicicând nu izbuti-va el,/ Măcar că leacul multor boli,/ Ce n-aveau leac, el l-a găsit!" – socotesc că „oricine va avea un corp sănătos şi un cont bancar sănătos în 2050 va avea o şansă reală la nemurire, păcălind moartea cu câte un deceniu", la capătul căruia va reintra într-o reparaţie regenerativă pentru următorii zece ani, graţie a noi medicamente, upgrade-uri şi gadgeturi. Dar, cum observa Harari, aici e vorba mai degrabă de a-mortalitate decât de nemurirea al cărei vis a bântuit minţile şi sufletele omenirii dintotdeauna. Fiindcă „până în prezent medicina modernă nu ne-a prelungit durata de viaţă nici măcar cu un an. Marea ei realizare este aceea că ne salvează de la moartea prematură şi ne permite să ne bucurăm din plin de viaţă." Însă *Tinereţe fără bătrâneţe şi viaţă fără de moarte* nu e numai un basm fermecător, ci şi o temă de meditaţie gravă despre viaţa finitudinii, pe care, oricât s-ar trudi cineva s-o poată prelungi, o aşteaptă moartea, printre ruinele zidirilor lumii, într-un cufăr prăfuit. Moartea de care nu scapă nici galaxiile, nici măcar universul care aleargă în extincţia lui către big-bang-ul întoarcerii în neant.

Că, „dacă şi când ştiinţa va face progrese importante în războiul împotriva morţii, adevărata luptă se va muta din laboratoare în parlamente, în tribunale şi pe străzi – cum apreciază autorul – şi adevărata luptă care ne aşteaptă va fi cea pentru tinereţea veşnică", aceasta e o altă poveste. Care ţine deopotrivă de egolatria funciară a omului, dar şi de noua paradigmă care-l exclude din sine însuşi.

Fiindcă mai înainte de a o despuia de umanitatea ei, acestei făpturi care şi-a făurit istoria şi pe sine din cuvinte, imaginaţie şi visuri, e nevoie să-i oferi drogurile care să-i anihileze voinţa şi puterea de judecată, două însuşiri extrem de periculoase pentru practicanţii noii religii, izvorâte din orizontul triadei fondatoare, dar cu bătaie în lumea distopiei care-o va transforma în cu totul altceva: nemurirea şi fericirea. Iar dacă în privinţa nemuririi lucrurile au un oarecare înţeles pentru *Sapiens*, cu fericirea ele sunt mult mai încurcate. Fiindcă există fericire şi fericire: una e fericirea asceţilor, isihaştilor sau a oamenilor de spirit şi alta cea a muritorilor de rând, aceea de care se face vinovat Epicur şi alţii de teapa lui, epicureismul fiind astăzi „viziunea standard". De la Declaraţia de Independenţă a Statelor Unite ale Americii, care garanta *dreptul la căutarea fericirii,* la ideea contemporană că *fericirea fiinţei umane e un drept natural* şi că „orice ne nemulţumeşte este o încălcare a drepturilor noastre umane fundamentale" n-a fost decât un pas. Numai că, precum spuneam, pentru fiecare dintre noi fericirea arată altfel. Bătrânul pehlivan Epicur avertizase, acum două milenii şi mai bine, că fericirea o fi ea binele suprem, dar „a fi fericit e muncă grea". Vorba lui Harari: „Se pare că Epicur ştia el ce ştia". Senzaţiile, trăirile care ne fac fericiţi sunt efemere şi atât de individualizate, încât a găsi metoda universală a modului de a fi fericit s-a dovedit o utopie. Epicur a încercat să elaboreze un asemenea îndreptar, dar eficienţa s-a dovedit iluzorie chiar şi pentru discipolii lui.

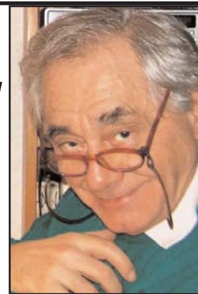
Poate de aceea „se pare că fericirea noastră atinge un plafon misterios din sticlă care nu-i permite să crească, în ciuda realizărilor noastre fără precedent", realizări care, nu-i aşa?, ar trebui să ne facă mult mai fericiţi decât au fost înaintaşii noştri. „Plafonul de sticlă al fericirii – apreciază istoricul israelian – este susţinut de doi stâlpi robuşti, unul psihologic, celălalt biologic. La nivel psihologic, fericirea depinde mai curând de aşteptări decât de condiţiile obiective." Harari identifică concordanţa dintre aşteptări şi realitate ca pe un factor major de fericire, cu amendamentul că, de fiecare dată, realizarea acestui obiectiv va impune aşteptări şi mai mari, creând un lanţ infinit de condiţionări, al căror rezultat este mai degrabă contrar obiectivului, înlocuindu-l pe acesta cu o frustrare permanentă. Ca unul care a meditat şi a scris o sumă de pagini pe tema aşteptării, aş adăuga observaţiilor de mai sus situaţia paradoxală a fericirii ca rezultat nu al concordanţei amintite, ci al aşteptării în sine ca stare de *bien-être,* de satisfacţie plenară.

Dar dacă la acest nivel lucrurile sunt mai complicate, ne putem pune nădejdea în nivelul biologic. Acolo unde durerea şi plăcerea sunt maeştrii care manipulează starea de existenţă a subiectului om. Mai ales că, aceia care scormonesc nu lumina, ci întunericul sau, şi mai bine, clar-obscurul biologic, au constatat fără putinţă de tăgadă, că întreaga noastră viaţă afectivă e rezultatul chimiei celulare, a răspunsurilor condiţionate de stimuli externi, un pavlovianism biochimic cu durată efemeră, care nu are a face nici cu sufletul – care, spun silicon-valley-iştii (folosesc acest nume la modul generic pentru toţi slujitorii noii religii ştiinţifice), de fapt, nici nu există – şi nici cu mintea, cu care încă nu ne-am dumirit prea bine ce este şi cum funcţionează, ci doar cu chimia celulară. Iar „dacă ştiinţa are dreptate şi fericirea este determinată de sistemul nostru biochimic, atunci singura modalitate prin care putem obţine o satisfacţie de durată este să manipulăm acest sistem. Uitaţi de creşterea economică, de reformele sociale şi de revoluţiile politice: pentru a spori nivelul global al fericirii, trebuie să manipulăm biochimia omului." Zis şi făcut!

→

Fulguraţii

Paul DIACONESCU

Străveche amintire din prima copilărie, în preajma războiului: acei tineri olteni, adolescenţi imberbi, care străbăteau străzile cartierului, încovoiaţi sub cobiliţă, ducând imense castroane de lut ars, frumos încondeiate ca nişte ouă de Paşti. Strigătul lor: „laurgiiuuu!”, suna tare ciudat în acel cartier de vile, în care Catedrala episcopală ortodoxă se învecina cu biserica italiană, catolică, patronată de Sfântul Anton de Padova, cu templul mozaic şi geamia turcească, iar numărul băncilor era întrecut de cel al consulatelor.

Îi admiram: cu ce îndemânare tăiau iaurtul cu o pană subţire de lemn alb; îi invidiam: cu câtă eleganţă îşi purtau povara, plecând cu paşi mici, în mers legănat, *cu tălpile goale*, în vreme ce noi, copiii cartierului, trebuia să încălţăm sandale cu catarame îndărătnice şi ciorapi albi. Nu-i de mirare că în mintea mea şi a unui coleg de grădiniţă a încolţit atunci dorinţa de a ne face „olteni”, atunci când vom fi mari.

Extravagantă idee, şi nu chiar. După multă vreme, cu decenii mai târziu, aveam să aflu că un scriitor american, autorul faimoasei distopii *Fahrenheit 451,* şi-a dorit, la vârsta de 4 ani, după ce a văzut filmul *Notre-Dame de Paris,* să se facă cocoşat, când va creşte mare…

Găsesc la biblioteca din cartier *La familia grande* de Camille Koushner, fiica lui Bernard Koushner, fost ministru al Sănătăţii, cofondator al organizaţiei „Medici fără frontiere”, personalitatea cea mai populară în Franţa, la un moment dat.

Cartea, apărută la Seuil relativ recent, în ianuarie, este inclasabilă. Revista *L'OBS* a inclus-o în lista celor mai vândute cărţi la rubrica „Eseuri”, deşi volumul e cu totul altceva. Este un puternic strigăt de eliberare, o târzie mărturisire a unor întâmplări abjecte, tăinuite vreme de 30 de ani – violul, incestul, pedofilia. Deşi, totul începe frumos: momente idilice din copilăria autoarei, petrecute în sudul Franţei, într-o imensă proprietate unde se întâlnesc zeci de persoane în jurul piscinei, rude şi prieteni, în vacanţe prelungite, fiindcă participanţii sunt universitari, înalţi funcţionari, actori, iar copiii se bucură de o libertate edenică. Până în ziua în care fratele geamăn al autoarei îi dezvăluie agresiunea tatălui lor vitreg.

Cartea devine astfel un text dureros, zguduitor şi, totodată, o crudă dezvăluire a acelei elite de stânga, care cochetează cu revoluţionarii cubanezi, aşa numita „gauche-caviar”, este o portretizare a idioţilor utili, obsedaţi de „libertatea” gen Mai-68 sub lozinca *E interzis să interzici!*

(Iunie, 2021)

„Gertrude Stein avea necazuri cu aprinderea la motorul vechiului său Ford. Şi s-a întâmplat că mecanicul căruia i s-a dat să facă reparaţia era un începător, total nepriceput. Doamna Stein s-a plâns imediat patronului garajului, care i-a mustrat pe tinerii săi ucenici astfel: «Sunteţi o generaţie pierdută».

Lui Hemingway, venit a doua zi în vizită în rue de Fleurus 27, Gertrude Stein îi relatează incidentul: «La fel ca voi toţi. Voi, tinerii care aţi făcut războiul, sunteţi o generaţie pierdută. Voi nu respectaţi nimic.»

Expresia era lansată. Ea avea să înglobeze întreaga generaţie a scriitorilor americani veniţi să se instaleze la Paris după Primul Război Mondial.”

(*Le Monde*, 25 VII 1986)

Cel mai de preţ dar

Paula ROMANESCU

Are Romain Gary un roman autobiografic, *La promesse de l'aube*, în limba română, *Prima dragoste, ultima dragoste,* apărut prin anii '60 ai erei în care ne-am tot chinuit să ajungem la comunism în zbor, deşi ni se tăiaseră cu drujba aripile sufletului, iar gândul de a da de ceva nou-nouţ şi luminos cu numele de viitor de aur trăgea să moară – în care un personaj episodic, Piekielny, un bătrân evreu din Vilnius, credea (doar el de fapt!) în viitorul strălucit al copilului care va fi fost naratorul prin anii '30, viitor pe care mama sa i-l prevedea cu un fanatism egalat doar de nemăsurata-i iubire pe care i-o purta. Proiecţia visului ei căpăta aspecte dintre cele mai abracadabrante, dar neapărat toate strălucitoare, cu cât sărăcia pe care o îndura cu stoicism era mai lucie. Şi-l închipuia pe puiul ei de aur ajuns violonist celebru (i-a plătit şi lecţii de vioară la care profesorul îşi punea mâinile-n cap ascultându-l cum maltrata… geniul acela *en herbe* nobilul instrument!) pe podiumurile de concerte ale lumii, mai ceva decât Yascha Heifetz sau Yehudi Menuhin (sau, mă rog, tot ca ei!), chiar preşedinte al Franţei, diplomat de anvergură internaţională, savant nobelard, pictor celebru (nu!, pictor nu, fiindcă, zicea ea şi o şi credea, *ăştia trăiau ca vai de lume, înecaţi în alcool, droguri, desfrâu, sărăcie, şi mureau măcinaţi de boli ruşinoase, nebunie* – şi aici urmau exemple de care lumea artelor şi a literaturii dă pe dinafară…). Nimeni nu lua în seamă prorocirile acestei mame pentru care singura raţiune de a trăi era fiul ei care, musai, avea să ajungă Cineva şi nimic altceva… Bătrânul negustor de mărunţişuri şi dulciuri Piekielny îi dăruia adesea copilului câte o cutiuţă de rahat turcesc, privindu-l cu duioşie şi mare atenţie cât spre a-i recunoaşte inocentului semnele mult aşteptatei măreţe deveniri, în timp ce el savura una câte una bucăţelele moi şi aromate…

Dar într-o zi, dăruindu-i mult râvnita minune turcească dulce, numai ce-i zice copilului de opt ani pe care şi-l imagina deja ajuns nu ştiu ce înaltă celebritate: *Când vei întâlni mari personalităţi, oameni de vază, să le spui că pe strada Vielka Pohulans, la numărul 16, din Vilnius, locuia domnul Piekielny.* Copilul a înghiţit atunci minunatele bucăţelele de rahat turcesc, cu un amar sentiment de vinovăţie la gândul că poate nu va fi capabil niciodată să-i împlinească bătrânului dorinţa şi că-i va rămâne veşnic dator... Un profitor şi-atât! Nu se vedea proiectat în niciunul din visele Minei Cacew, fantastica lui mamă. Dar iată că viaţa l-a tot împins să facă şi el ceva cât de cât şi, după cum scrie în Cartea Sfântă cum că *la început a fost Cuvântul,* a început şi el cu începutul…

Ajuns astfel scriitor şi, nu chiar unul oarecare, ci unul care fusese „menit” unui înalt destin, croindu-şi drum în literatura cea de luat în seamă şi fiind deopotrivă o prezenţă notabilă în lumea diplomatică. Dacă preşedinte al Franţei n-a ajuns, o fi fost poate doar fiindcă nu şi-a depus candidatura… Şi, povesteşte celebrul scriitor Romain Gary în amintita carte, în calitate de consul al Franţei la Los Angeles, a urcat şi pe podiumul de concerte… alături de Yascha Heifetz, dar numai spre a-i înmâna acestuia Marea Cruce a Legiunii de Onoare… A ratat atunci ocazia de a împlini marea rugăminte a bătrânului cofetar din Vilnius (mutat demult în tărâmul acela unde se spune că nu-i nici durere, nici întristare, nici suspin, ci poate doar un deşert de cenuşă…). Dar când, la sfârşitul celui de Al Doilea Război Mondial, tânăr locotenent, ajuns cu escadrila sa de avioane în Anglia „ca să continue lupta şi s-o sfârşească odată”, s-a aflat în faţa Majestăţii Sale Regina Elisabeta, mama actualei încoronate. În timp ce încremenise în poziţie de drepţi pentru onor, a trebuit să se descremenească pentru a răspunde întrebării pe care suverana i-a adresat-o: – *Din ce regiune a Franţei eşti, tinere? – Din Nisa, Maiestate!*, a simplificat el numele regiunii, dar deodată i s-a părut că-l vede în faţa ochilor pe bătrânelul cofetar slăbănog din Vilnius, gesticulând agitat, dezarticulat şi smulgându-şi cu disperare părul spre a-l face să înţeleagă că *acela şi acum e momentul!* Şi atunci, răspicat, privind drept în ochii suveranei britanice, a prins a-i da acesteia marea veste că *pe strada Vielka Pohulans, la numărul 16, din Vilnius, locuia domnul Piekielny.* Gata! De acum putea fi liniştit. Se achitase de datorie. Suverana a primit înştiinţarea cu un zâmbet… suveran şi a trecut mai departe. Avea de primit onorul şi de la ceilalţi viteji. Numai comandantul escadrilei i-a aruncat dătătorului de veste o privire otrăvită. Oare de ce?! Din acel moment, ne spune el, n-a mai ratat nicio ocazie de a vesti personalităţilor pe care viaţa i le-a scos în cale cum că pe strada… la numărul… din oraşul… locuia domnul Piekielny. *Astfel, de la tribunele ONU la Ambasada din Londra, de la Palatul Federal din Berna la Palatul Elysée, în faţa lui Charles de Gaulle şi a lui Vîşinski, ba chiar şi pe la marile reţele de televiziune americane, pentru zeci de milioane de spectatori*, el a continuat să se achite conştiincios de plata pentru rahatul turcesc primit în copilărie – răsplătindu-l cu nepreţuită dobândă pe altfel rămasul anonim bătrânel evreu pierit în lagărele de exterminare din anii marii nebunii mondiale cu numele de Război.

(În imagini, tatăl şi mama autoarei.)

→

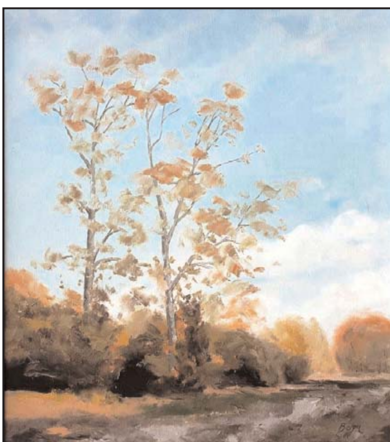
Ideea nu e nouă, deşi Harari apreciază practicarea ei doar începând cu ultimele câteva decenii. Însă practica modificărilor biochimice şi, pe cale de consecinţă, a comportamentului uman, prin utilizarea drogurilor – de la opiul chinezesc de odinioară, la heroina de astăzi şi surorile ei – pentru obţinerea stării nirvanice, are o vechime seculară. *Minunata lume nouă,* despre care vorbea acum un veac Aldous Huxley, a făcut din „metodologia” accesului la fericire un extraordinar de eficient mijloc de a obţine obedienţa la nivel de mase. Căreia contemporaneitatea i-a „adăugat în coş” dependenţa de internet, mobil, tabletă şi alte asemenea gadget-uri. Şi, printr-un paradoxal efect, spaima, teroarea, paradigma Orwell, pe care exerciţiul pandemic la care asistăm o ilustrează cu asupra de măsură. Fiindcă, spun „iluminaţii” *noii lumi noi,* nefericirea ca şi fericirea e o simplă chestiune legată de hormoni, neurotransmiţători şi reţele neuronale, la nivelul cărora se poate rezolva totul prin intervenţia atotputernicului *Homo deus.* Totul se poate rezolva prin manipulare biochimică: performanţele, abilităţile, capacităţile intelectuale şi creative, viaţa personală, liniştea socială.

Iar dacă *Sapiens* se va încăpăţâna să scape capcanelor cu care bogăţia de dependenţe încearcă să-l facă fericit, fiindcă el însuşi nu e în stare să ştie ce e mai bine pentru el, în vederea obţinerii acelui *bien être* care-i oferă prostraţia, care-l refuză întrebării şi dă linişte societăţii, există cipuri gata să-i fie implantate, menite a-i gâdila simţurile, şi care, conectate la centre specializate, vor transmite ţesături de algoritmi care suntem oportunităţile şi opţiunile obligatorii pentru a fi fericiţi şi pentru a ne înlesni, fără cel mai mic efort, accesul la comodităţile lumii noi. Că preţul acestei victorii îl constituie îndobitocirea umanităţii e un mizilic de care viitorul nu se împiedică. (Va urma.)

Homo sapiens

De ce mi-am adus aminte de această poveste acum când, fără să fi ajuns vreo celebritate (şi nici semne de devenire nu se-arată!), simt o imperioasă datorie de a vă povesti (vedeţi, vă invit să binevoiţi a-mi primi mărturia!) despre mama. Nu doar ca despre cel mai frumos nume de pe pământ, pe care pruncul îl ştie chiar dinainte de a-l şti rosti, pe care copilul îl îngână cu primele silabe desprinse din necuvânt şi îl strigă de la întâia durere, soldatul îl evocă în bătălie cu fiecare clipă în care moartea-i stă alături gata de a-l con-duce-n tărâmul unde lupte nu-s, ci doar o pace cu gust de veşnicie, îndrăgostitul îl uită de la cea dintâi pierdere/regăsire în ochii dragi cu adâncimi de noapte, cu limpezimi de azur, cu unduiri de ape de smarald, cu adum-briri de jaruri de răcoare, de dulci catifelări, de fulgerări vestind mari pârjoliri de suflet într-o sfântă beţie a simţurilor toate, spre a şi-l reaminti la cea dintâi trezire cu sfâşieri de suflet, cu gustul de cocleală al aurului calp al trădării, cu-amarul ne-iubirii… Cea mai grea încărcătură de sensuri a cuvântului mamă o simte şi bătrânul când, rămas tot mai singur, pustiit de absenţa celor care fuseseră cândva lumea lui, ar vrea să redevină copil în braţele ocrotitoare ale celei care l-a adus în lumină şi, nu arareori, Îndură-torul îl despovărează de prea greul greu al memoriei înainte de a-i des-chide porţile înaltelor Sale grădini…

Ai fost mereu evocată, femeie! Eşti venerată ca Sfântă Fecioară – Maică a Domnului – Madonă Dumnezee, omagiată ca femeie-mamă, femeie-iubită, femeie-zeiţă, femeie-muză, femeie-savant, femeie-artist, femeie-creator, femeie-stea, femeie-soţie, femeie-eroină, dar şi ca femeie-păcat, femeie-floare, femeie-patimă, femeie-blestem, femeie-statornicie, femeie-frivolitate!

În cântul cel mai înalt al graiului românesc, te-a numit *floare-albastră* un Luceafăr. Eu cred că *Tu erai mireasmă cu alcătuiri de rai/ Şi sfânt ecou luminii în cuvânt.// Ţi s-a mai spus când Eva, când Dalila,/ Ai fost pricina Războiului Troian – Elena,/ Pe treapta cea mai joasă – Magdalena,/ Pe friza tainei – Mona Lisa/ Între regine, Cleopatra din vatra Nilului slăvit/ Iar între neamul urgisit al lumilor/ Ai fost Fecioara cea născătoare de Mesia – Ai fost Maria.// Ţi s-a spus balsam şi blestem,/ Altar de linişti, pacea serii,/ Miezul fierbinte din poem,/ Aroma pâinii, gustul mierii;/ Dar eşti cu mult mai mult de-atât:/ Eşti vieţii veşnic început,/ Paznic de far, ţărm fără vamă,/ Sensul vorbei acasă – mamă!*

Ce ar mai de spus despre tine, femeie? Poate tot atâtea poveşti cât vor fi fost pe lume femei, cât mai sunt, cât vor mai fi… Cu corectitudinea asta politică n-ar fi de mirare dacă bărbaţii n-or inventa naşterea fără naştere din vechiul lut al unei lumi de masculi buni la toate, lut peste care nimeni să nu îndrăznească să vină cu vreun transplant de nou duh, nici să opereze nu ştiu ce coastă mai firavă de constituţie…

Eu, om obişnuit, ocolit de geniu şi nici preşedinţia ţării ne vizând, cum nu cred că voi ajunge vreodată să dau nas în nas cu niscaiva înalte capete încoro-nate din lumea asta tot mai dedulcită la democraţie, cu oarece mari preşedinţi ai unor super-puteri pământene, cu diplomaţi internaţionali care învârt lumea după nişte legi ale gravitaţiei planetare doar de ei ştiute sau cu orbitoare stele de neatins din paradisuri artificiale (că Acela ne-a fost interzis!), ca să le spun, la un ceai sau la un pahar de şampanie, luate prin palate, prin înalte cabinete guvernamentale ori prin birouri mai mult sau mai puţin ovale, că undeva, într-un sat cu numele de Ţuţuleşti, pe uliţa Găleşeştilor, la numărul 2, a locuit Maria Teodorescu, mama mea, le voi povesti (iată, am şi început!) despre ea celor cu care împart sub cer lumina din suflet şi din gând, semenii mei care-i vor fi cunoscut prin timp şi numele, şi chipul, şi partea de suflet ghicită, dar niciodată pe de-a-ntregul, precum şi celor care nu au cunoscut-o deloc, pentru că nici n-au ştiut că a existat şi că ea tot continuă să existe şi astăzi de când s-a mutat în gândul meu.

Aşadar, mama, minunata, a fost odată o prea-frumoasă fată cu ochi de senin din care chiar cerul îşi sorbea lumina, undeva într-un sat cu livezi de meri în care se mutase Raiul de când cu *izgonirea aceea* sau cu mult după… Boţeştii de Argeş i-au fost raiul copilăriei şi adolescenţei. Părinţii săi, Tia şi Gică Predescu, gospodari de frunte, ar fi vrut s-o vadă învăţătoare, dar ea, neîntrecută la cusut ii şi ţesut fote, se şi vedea ajunsă maistră ţesătoare la Şcoala de Arte şi Menaj de la Teiu din Vale… Astfel a urmat cursurile amintitei şcoli, promitea să ajungă o desăvârşită dăscăliţă maistră într-ale artelor care ţin de îndemânarea mâinilor, dar la vârsta de 18 ani l-a cunoscut pe el, Gheorghe Teodorescu, pe atunci maistru la Şcoala de Arte şi Meserii de la Vicovul de Sus de prin Moldova Basarabilor, bărbat frumos, impunător, născut cu 11 ani înaintea ei şi, copt la minte, cum i s-a părut a fi doar pentru că mintea ei era numai inimă ca un mugur ce sta să se deschidă a înflorire. Crezând că fără el viaţa n-ar mai avea niciun farmec, ea a lăsat şi Scoală de Artă cu Menaj cu tot, şi visul de-a ajunge dăscăliţă maistră şi a poposit în cel de al doilea rai, la Ţuţuleşti, satul de pe Rovine, în care a adus-o el să facă de astă dată *cu artă personală şi graţie* menajul în noul său cămin. Adio, Vicovul de Sus, adio, Teiu din Vale! Drum bun în viaţă, Maria! La 19 ani, devenea pentru întâia oară mamă. Mircea se numea pruncul adus pe lume. Doi ani mai târziu venea Lucia – frumoasa familiei. Casa strălucea de curăţenie. N-am să uit niciodată (cum aş putea!) ştergarul acela dreptunghiular, brodat, cu, închipuită pe el, o masă pe care erau dispuse „estetic" două ceşcuţe de cafea (aburul *y compris*) şi două femei torcând (la cafea, ei, da!), iar în susul „tabloului" cu litere de o caligrafie fără cusur: *Curat şi bine aranjat, faci din colibă un palat!* Pe peretele opus (ca să vadă şi musafira/musafirul că n-au picat ca musca-n vin…), un alt înscris, între două buchete de flori: *Bine ai venit, iubite musafire!*

Bărbatul *cu minte* al familiei a fost ales primar al comunei în anul 1937 (de „binefacerile" acestei alegeri avea să se „bucure" el „temeinic" în anii „obsedantului deceniu!"). Cum grijile obştii nu-i lăsau timp să se ocupe şi de grijile casei, ea le-a preluat voiniceşte ca pe un lucru cum nu se poate mai firesc. Îi era greu. N-a cârtit. Ar fi trebuit! Plângea din când în când pe ascuns ca să nu ne întristeze pe noi, copiii.

Şi a venit Războiul. Capul familiei a plecat pe Fontul de Est când cu acel „Ostaşi, vă ordon, treceţi Prutul!" Restul ordinului se ştie de orice român, sau este obligatoriu să se ştie dacă eşti român! Mama a rămas ce era deja: stâlpul casei! Şi casa grea. Trebile multe – grădina de legume, câmpul, livada de pruni, copiii, gospodăria, animalele, orătăniile, muncile cerute de rotirea anotimpurilor. Doar iarna, aducân-du-şi aminte de ce ar fi putut să fie dacă ar fi absolvit şcoala de la Teiu din Vale, punea războiul său de pace, să ţeasă firele de bumbac, lână, cânepă, borangic, pentru a asigura alor săi îmbrăcămintea şi cele necesare casei – cearşafuri, ştergare, pânze, stofe, macate, covoare.

La Cotul Donului, războiul semăna moarte printre ostaşii români ajunşi în acel iad de foc şi sânge. Tata a scăpat cu viaţă. Pe 21 octombrie 1942, tata (din acel moment şi al meu fiindcă exact cu o zi înainte venisem şi eu pe lume!) îi scria mamei „carte": *Dacă va fi băiat, să-i puneţi numele Paul. Dacă o fi fată – cum vreţi voi…* Cum au ales cei de acasă, vedeţi cum semnez eu acum! Sprijin de nădejde i-au fost mamei părinţii, neuitaţii mei bunici materni! Pe cei paterni nu i-am cunoscut. Se mutaseră de sub cer înainte de venirea mea. Nu uit cum mă ridica bunicul pe umerii lui vânjoşi ca să ajung la cireşele cele mai mari şi să le culeg cu mâna mea de copil, cum bunica îmi culegea, până prin anii deplinei mele tinereţi, unul câte unul, merele parmen auriu şi ionatanele din livadă, cu o prăjină în vârful căreia lega o cutie de conserve capitonată cu otavă ca să nu se „vatăme" fructul desprins din ram şi să mi-l dăruiască neatins, curat! Şi, când coşul era plin, urma alegerea fiecărui măr numai unul şi unu, *ca să nu-mi rup mâinile cărând la oraş cine ştie ce ciuruc…* O, şi cum mai cântau cucii la vremea cireşelor în livada de la Şipoate şi în pădurea de fagi şi de brazi de pe Lenţea, şi cum se îndoiau de rod merii când frunza-n codru învăţa să zboare căzând, şi cum susura pârâul cu apă limpede străfulgerat de păstrăvi, şi cum trosneau lemnele iarna în soba cu plită şi cuptor unde se coceau plăcintele, gutuile şi pâinişoarele ca nişte globuri rumene de soare viu, şi ce arome avea ceaiul de flori din fâneaţă şi de pădure care se logodea cu mierea din faguri, şi... Ce e, suflete?

Nu mult după instalarea la casa ei, mama a băgat de seamă că Ţuţuleştii de câmpie, cu nesfârşite lanuri de grâu şi porumb, cu soarele pârjolitor din veri, cu uliţele pline de glod, cu cele două puţuri de apă sălcie care la vreme de arşiţă mai şi secau, cu oameni cu vorba repezită şi tăioasă de parcă erau mereu puşi pe ceartă, nu aveau nimic din farmecul satului natal de pe colinele de la poalele Carpaţilor – nici păduri nesfârşite, nici livezi de poveste, nici poieni pline de floare, nici izvoare limpezi captate pe la răspântii, cu jgheaburi pentru vite, nici mireasma inconfundabilă a fânului cosit, nici portul popular ca nicăieri în altă parte a ţării mai frumos – ţinuta de fiecare zi a localnicilor, nici graiul dulce şi cald de bună cuviinţă şi cuminţenie… Mult prea repede s-a trezit încorsetată de greul maternităţii, al respon-sabilităţii, al confruntării cu toate relele istoriei care au marcat secolul al XX-lea, prin care a trecut cât a durat sub soare – timp de aproape 95 de ani, cu începere din Sfânta Zi de 15 august 1914, până în neagra zi de 16 martie 2009 când s-a mutat sub iarbă.

Dintre cei şapte nepoţi cărora le-a pus temelie templului vieţii prin „cei şapte ani de acasă", toţi şapte crescuţi şi educaţi de ea până la chemarea abecedarului şi întâia înclinare a frunţii sub cuvânt (noi, părinţii lor, eram pe atunci nişte adulţi mult prea ocupaţi pe la oraş…) doar nepoata cea mai mică, ajunsă pictoriţă, a nemurit-o prinzându-i pe pânză chipul cel din anii ultimului anotimp şi, în suflet, icoana ei luminoasă de sfântă pusă pe şotii..

A fost o înţeleaptă cu suflet de copil şi vorbă de catifea. Aducea bucurie şi frumuseţe vieţii noastre prin glume şi jocuri inteligente. Nu am înţeles nici-odată de ce ea nu i s-a adresat niciodată soţului ei decât cu pronumele de politeţe (şi el a acceptat aceasta ca pe ceva cuvenit!), nu a ridicat niciodată tonul în faţa lui şi i-a luat orice cuvânt drept lege, de ajunseserăm şi noi, copiii, să credem că tata e cel mai cu moţ dintre ei doi. Până într-o zi, când duioasa şi ocrotitoarea noastră mamă a crescut deodată nemăsurat în ochii sufletului meu de adolescentă (era în anul 1960, când cu colectivizarea) printr-o singură replică dată la obsedanta întrebare care-l frământa pe „înţelept": *Ce o să le dăm copiilor noştri când vor porni fiecare pe drumul lui, acum când comuniştii ne-au luat tot pământul şi l-au băgat în CAP-ul lor? Ne-au lăsat săraci lipiţi pământului, blestemaţii! Ce o să le dăm?* Mama mesteca mămăliga şi tăcea. Vocea tatei a tunat: *Eşti mută, femeie? TU ce le dai?* Şi atunci (o, binecuvântată dumnezeiască oră!) ochii albaştri ai mamei l-au privit cu semeţie princiară, făcăleţul de mămăligă a încremenit în aurul fierbinte din ceaun şi, cu voce clară, limpede, de mare trage-diană… optimistă, a glăsuit: EU LE-AM DAT VIAŢĂ!

Aşadar, dragii mei cititori ştiuţi şi neştiuţi, îngădu-iţi-mi să vă dau o mare veste: *Mama mea – Maria Teodorescu, din satul Ţuţuleşti, uliţa Găleşeştilor, numărul 2, mi-a făcut cel mai de preţ dar: Mi-a dat viaţă!*

Invitaţie la lectură, reflecţie şi acţiune

Afrodita IORGULESCU

Mircea Platon: *Deşcolarizarea României. Scopurile, cârtiţele şi arhitecţii reformei învăţământului românesc,* Editura Ideea Europeană, Bucureşti, 2020. (Prefaţă de Aura Christi.)

Cartea (460 pagini) este o surpriză în viaţa noastră, în care ne-am obişnuit că nu se întâmplă nimic deosebit, că nu ne deşteptăm oricât de mult ne-ar spune asta imnul naţional. Cineva – domnul Mircea Platon, doctor în istorie şi redactor-şef la revista *Convorbiri Literare* din Iaşi – „îndrăzneşte" să analizeze critic, lucid, curajos şi argumentat reforma continuă a învăţământului românesc, începută după 1989. Ne dezvăluie, pe bază de documente, *scopurile, arhitecţii şi cârtiţele reformei.* Orice cuvinte suplimentare sunt de prisos; am extras din carte câteva pasaje, pentru a vă face o idee. [Ele sunt reproduse mai jos cu acordul editurii, preluând şi titlurile capitolelor, cu indicarea paginilor din carte; punctele de suspensie indică părţi din text care au fost omise – n.red.] Numai lectura cărţii, însă, captivantă, vă va lămuri complet lucrurile.

Omul. La treizeci de ani de la căderea dictaturii comuniste şi de la instaurarea unui regim politic în care se poate face orice … comunismul înfloreşte în multe colţuri ale României. ... Surprinzător, comunismul pare a se fi încuibat nu doar în anumite partide sau coterii politice, ci mai ales în şcoală. Totul, în şcoala românească, e privit ... ca simptom comunist. Temele, predarea, existenţa profesorilor, a inspectoratelor şcolare, a manualelor unice, a orarelor, a caietelor, a uniformelor, a soneriilor care anunţă începutul şi sfârşitul orelor, obligativitatea de a învăţa, de a memora nişte reguli gramaticale, date istorice, elemente chimice sau poezii, studierea anumitor clasici ai literaturii române …, totul e considerat un reziduu sau, şi mai rău, o apoteoză a comunismului. (pp. 14, 15)

Dacă nu e vorba de ameninţarea comunistă, atunci este ameninţarea secolului al XIX-lea. ... După cum ne spun nenumăraţi experţi, România nu mai poate merge înainte cu un învăţământ croit pentru secolul al XIX-lea. ... [Dar,] În ciuda faptului că acum suntem în secolul XXI şi nu în secolul XIX, 2 + 2 = 4. Progresul se opreşte aici. Există adevăruri care nu ţin cont de trecerea timpului. ... Există permanenţe. (p. 16)

Şcoala este o instituţie menită transmiterii acestor permanenţe şi perpetuării civilizaţiei. ... Şcoala nu este pentru nomazi, este pentru sedentari. Adică, în termeni istorico-antropologici, pentru oameni civilizaţi. (p. 17)

Şcoala nu are, aşadar, a se adapta decât stilistic şi prudent vremurilor şi nu se poate face o şcoală „în conformitate cu vremurile în care trăim", pentru că nu se poate face o şcoală a schimbării, ci doar a permanenţelor. Şcoala are rolul de a ajuta un popor să rămână sedentar, să aşeze o ţară. (p. 18)

„Noua educaţie", „activă", progresistă, „adaptată vremurilor în care trăim", expune copiii unui sistem de agresiuni publicitare... şi unui nor radioactiv de divertismente. ...

Un sistem de învăţământ e un mecanism complex care nu poate exista în stare de provizorat şi nu poate fi expus principiului troţkist al „revoluţiei continue". Revoluţia continuă a învăţământului nu e decât un alt nume pentru transformarea lui în vacă de muls pentru diverse corporaţii (cei care vând softuri, cei care vând computere, cei care vând „curricule", cei care vând „expertiză"). După defrişarea munţilor, avem, acum, iată, o uriaşă operaţiune de defrişare a minţilor. Trebuie oprită. (p. 21)

Lumea părinţilor care fac presiuni pentru ca şcoala să meargă „în pas cu vremurile" e una a laşităţii şi arivismului. ... Oamenii dedaţi celor mai primare instincte vor un sistem de educaţie de cea mai futuristă concepţie, dar nu discută nimeni despre caracter. Şi, fără caracter, despre ce educaţie putem vorbi? Putem vorbi despre îndoctrinare întru anumite ideologii la modă astăzi, dar nu despre educaţie.

Învăţământul, sistemul bazat pe instruirea elevului era, de fapt, şi un sistem de educaţie. Fără instruire nu se poate face nicio educaţie. ... (pp. 27, 31, 32)

Părinţii care îi cer şcolii să pună surdină instrucţiei nu înţeleg că prin acest lucru văduvesc şcoala şi de posibilitatea – atâta câtă o are – de a educa. ... (p. 33)

Aflaţi sub ocupaţie, în împrejurări grele, oamenii instruiţi în sistemul clasic de educaţie şi educaţi conform principiilor creştin-naţionale au ştiut să-şi păstreze demnitatea şi să lupte pentru neam. (p. 85)

Biserica, şcoala, familia, ierarhia socială natural-istorică, bazată pe muncă, merit şi patriotism, adică generozitate frăţească, au fost structurile de rezistenţă ale României Mici care a devenit Mare. (p. 90)

Ceea ce vedem astăzi în jurul nostru, ceea ce spunem, inclusiv că „aşa e acum", e rezultatul pasivităţii noastre care favorizează activitatea dezintegrantă a altora. (p. 93)

O societate în continuă schimbare are nevoie de un sistem de repere fixe. Doar astfel, prin cultură, cu ajutorul educaţiei oferite de şcoala clasică, putem ajuta viitoarea generaţie să tămăduiască România. Adică să o pună pe picioare. (p. 93)

Şcoala de ieri. Actuala încercare de a „reforma" sistemul de învăţământ din România nu e decât o etapă, naţională şi contemporană, a unei lupte ideologice duse de mai bine de un secol de aşa-zisul „învăţământ educativ" împotriva „învăţământului instructiv". Abia îşi dusese Spiru Haret la bun sfârşit reforma educaţiei (1898 – 1904), că deja apăreau voci reclamând abandonarea „şcolii vechi", instructive, în favoarea „şcolii noi", educative. ... Or, această „şcoală nouă" de la 1910 seamănă izbitor de mult cu „şcoala nouă" care ni se propune în 2016. (p. 96)

Conform experţilor vechi şi noi care ar vrea „şcoala instructivă" – bazată pe cărţi, citit, asimilare metodică de cunoştinţe, antrenament conceptual, rigoare intelectuală şi disciplină personală – înlocuită cu „şcoala educativă", „creatoare", acest ultim tip de şcoală ar avea următoarele caracteristici, rezumate de profesorul Nicolae Moisescu în 1912: şcoala educativă „urmăreşte dezvoltarea puterilor sufleteşti", „dă un mic capital de cunoştinţe", „face operă înceată şi durabilă", „cere cunoaşterea şi respectarea individualităţii elevilor", „dezvoltă pe om armonic", „cere să se facă intuiţia în natură", „se conformă organizaţiunii interne", „condamnă manualele de şcoală", „face lecţiile după norme de dezvoltare sufletească", „are de scop dezvoltarea intereselor multilaterale", „se întemeiază pe spontaneitatea elevului", „aplică întâi metoda apoi programa", „vede în desen un nou mijloc de exprimare alături de vorbire şi scriere", „cere concentrarea orelor şi corelaţia studiilor", „se ocupă de educaţia elevilor", „consideră inteligenţa ca un mijloc de educaţie morală", „cere să se facă o disciplină pozitivă şi preventivă", „tinde să formeze o educaţie morală pozitivă şi preventivă", „urmăreşte realizarea unui ideal umano-moral", „cere să aibă educatori". (p. 102)

Cu mici revizuiri terminologice ..., idealurile şi metodele apostolilor şcolii noi/educative/creatoare de la 1910 sunt aidoma celor de la 2020. Ceea ce ridică, desigur, o întrebare foarte interesantă, şi anume cea a continuităţii radicalismului pedagogic şi utopismului demolator. Pentru că tot ce ni se cere acum să facem în numele integrării europene, globalizării şi debarasării de rămăşiţele trecutului comunist (fascist/naţional-comunist), li se cerea şi românilor de la 1910, adică unor oameni care nu erau purtători de comunism/fascism, unor oameni destul de conectaţi la realitate şi de autonomi moral şi intelectual, încât să facă România Mare şi să dea, în epoca interbelică, nişte generaţii de mare calitate uman-intelectuală, strivite, din păcate, de tăvălugul istoriei. Atunci li se cerea să facă aceste lucruri în numele României Mari, acum ni se cere să reformăm şcoala în numele globalizării. Actuala lege a învăţământului (Legea nr. 1 din 5 ianuarie 2011 a Educaţiei Naţionale) se deschide cu paragrafe care spun totul despre abolirea suveranităţii naţionale cu ajutorul unui sistem de învăţământ pentru sclavi generici:

Art. 2 (2) Misiunea asumată de lege este de formare, prin educaţie, *a infrastructurii mentale a societăţii româneşti, în acord cu noile cerinţe, derivate din statutul României de ţară membră a Uniunii Europene şi din funcţionarea în contextul globalizării, şi de generare sustenabilă a unei resurse umane naţionale înalt competitive, capabilă să funcţioneze eficient în societatea actuală şi viitoare.* Românii sunt o „resursă umană" care trebuie „generată" sustenabil, pentru ca nu cumva să se termine şi să rămână overlorzii noştri fără combustibil sau baterii umane în sistem. (pp. 102-104)

Oare pe parcursul ultimului secol nu s-a dovedit că şcoala instructivă, bazată pe curriculumul clasic, are şi valenţe educative, pe când şcoala educativă – aşa cum o dovedeşte dezastrul sistemelor de educaţie publică din SUA, Canada sau Marea Britanie – e complet lipsită şi de valenţe instructive, şi de valenţe educative? (p. 104)

Reforma de azi. Sub fraze sonore, ... experţii … ne oferă, cincizeci de ani mai târziu decât în SUA, o reformă a învăţământului care va umple România de analfabeţi după model american. M-am întors în România, după ce am trăit cincisprezece ani în SUA şi Canada, pentru a-mi feri copiii de efectele unui sistem public de educaţie toxic, bazat pe exact aceleaşi „principii" şi cu exact aceleaşi „obiective" ca şi cele avansate astăzi de experţii lui Curaj. Datorită copiilor mei – născuţi în SUA şi Canada, unde au şi mers la şcoală atunci când nu am făcut cu ei *homeschooling* –, am putut să cunosc din interior un sistem de învăţământ preuniversitar public dezastruos, care produce analfabeţi pe bandă rulantă, din care a dispărut până şi cea mai vagă amintire a educaţiei adevărate. (p. 160)

Din 1999-2000, oferta instructivă pentru liceu în România s-a multiplicat, astfel încât, în urma unor concursuri şi a unor evaluări ale Ministerului Educaţiei, au apărut aşa-numitele manuale alternative de liceu, înlocuind manualul unic. Există astfel, la ora actuală, pentru disciplina limba şi literatura română 10 (zece) manuale pentru clasa a XII-a, în circulaţie. (p. 207)

Avem, deci, mai întâi lipsa de reacţie faţă de direcţia impusă societăţii româneşti de neîncetatele reforme ale învăţământului. Apoi, faptul că această eroică abţinere e completată de sprijinul acordat „reformei" prin asemenea manuale. În al treilea rând, vine încununarea acestui traseu cu deplângerea în articole de opinie a jalnicului nivel al educaţiei unei mari părţi a românilor. (p. 221)

Modelul finlandez ar putea fi aplicat la noi doar la jumătatea de învăţământ profesional/dual/vocaţional/activ. Dar învăţământul teoretic ... trebuie să rămână aşezat pe făgaşul haretian. Aceasta este tradiţia noastră. ... Pentru că România trebuie să producă şi vârfuri. Nu instalatorii construiesc o ţară. Ei ajută la construirea unei ţări. ... Improvizaţiile, transformarea României, cu oamenii, locurile, resursele, tradiţiile, pădurile, munţii, apele şi cerurile ei în marfă, transformarea în marfă a copiilor, prin comodificarea sistemului de învăţământ, prin scoaterea lui la mezat pentru negustorii de manuale, de softuri, de harduri, de strategii de dezvoltare personală (care nu au nimic de a face cu învăţământul), de modele fel de fel, toate acestea împiedică structurarea conform unor principii clare, solide, perene, a României. ... Integritatea sistemului de învăţământ românesc trebuie considerată o chestiune care ţine de siguranţa naţională şi tratată cu maximă seriozitate, în spiritul învăţământului clasic, haretian. (pp. 246, 247)

→

Homo sapiens

După 1989, sectoarele funcţionale ale economiei româneşti au fost puse la pământ după o reţetă clară, pe care o cunosc deja toţi românii. ... Astfel, s-a operat lichidarea sau transferul economiei româneşti din proprietatea publică în buzunare private. ...

În privinţa sistemului de învăţământ, lucrurile au mers cumva mai greu. (p. 268)

Primul bătut de reformă a fost însă sistemul de învăţământ preuniversitar, deşi acesta funcţiona foarte bine. ... Prima mare mişcare vizibilă ... a fost introducerea manualelor alternative, în a doua jumătate a anilor `90.

Introducerea manualelor alternative a dat startul căpuşării învăţământului românesc după modelul a ceea ce se petrecuse în toate ramurile economiei. Imediat s-au format grupurile de interese speciale şi lobby-urile. De la mijlocul anilor `90 au apărut oengeurile finanţate din străinătate, care au înflorit spectaculos după 2000. Schimbarea manualelor a fost şi ea finanţată de reţele şi organisme internaţionale, de la Fundaţia Soros la Banca Mondială. Sistemul de învăţământ preuniversitar a fost încetul cu încetul deconstruit şi apoi reconstruit ca baterie pentru diverse grupuri de interese speciale: au apărut specialiştii în curricule, specialiştii în ştiinţele educaţiei, producătorii de softuri, angrosiştii de ideologie (de gen, multiculturală, neoliberală, civică ş.a.m.d.), *motivational speakers* şi tot felul de brigăzi artistice care, sub pretextul luptei împotriva drogurilor sau violenţei domestice, au expus elevii, cu finanţare europeană şi cu aprobarea autorităţilor statului, la propagandă virulent imorală şi antisocială. (pp. 269, 270)

Rezultatul acestui cocktail Molotov de haos, ideologie şi căpuşare a fost şubrezirea sistemului de învăţământ din România. Ca şi în cazul marilor sectoare ale economiei româneşti, sistemul de învăţământ a intrat acum în faza finală de disoluţie, în care va fi jumătate lichidat, jumătate privatizat. ...

Finalul e previzibil, viitorul îmi e cunoscut. ... Ceea ce e mai puţin elucidat este trecutul. De ce anume a trebuit să purcedem la „reforma" învăţământului românesc. Unde şi când s-a simţit nevoia socială de răsturnare din temelii a şcolii clasice? Care au fost imperativele? Singura explicaţie care ni se dă acum e că trebuie „schimbare". (p. 288)

Sprijinul extern pentru reformă a venit de la Banca Mondială sub forma unui împrumut de 50 de milioane de dolari, împrumut pe care România l-a rambursat integral până în 2002, cu ajutorul cărora s-a pus pe butuci întregul sistem de învăţământ românesc. Cu aceşti bani s-a finanţat The Education Reform Project (ERP) din România, proiect demarat prin expertize, pregătiri, recrutare de experţi şi reţele încă din 1990, şi aprobat ca împrumut/finanţare în 1994. (p. 313)

După cum afirmă rapoartele Băncii Mondiale, România a fost prima şi cea mai entuziastă ţară din Europa de Est care s-a aruncat în vârtejul reformelor sistemului de educaţie. Ungurii şi polonezii au vorbit despre şi au făcut doar o „modernizare" a învăţământului, în vreme ce experţii IŞE din România au făcut, cu ajutorul Băncii Mondiale, „reforma" lui. Adică au dat totul peste cap. (p. 315)

În prima fază, obiectivul primenirii şcolii româneşti a fost acela de a înlătura ideologia din manuale şi programe. Ar fi fost de ajuns. Dar în 1994 s-a înfiinţat Consiliul Naţional al Curriculumului care, în cinci ani, conform planului pus la cale împreună cu Banca Mondială, a inventat un curriculum şi noi programe. (p. 317)

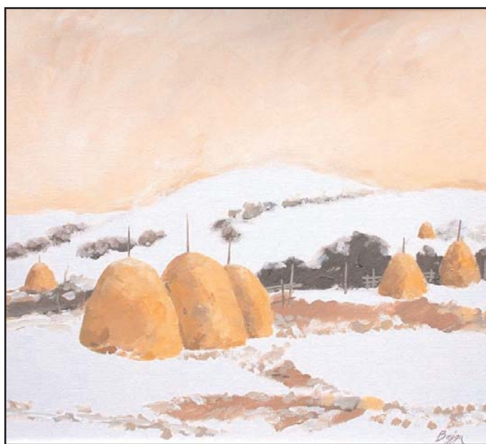
Într-un raport al OECD din 2017 se precizează că, la ora actuală, România trece printr-o a doua reformă a sistemului de educaţie, după cea din 1998. Motivul acestei reforme? Simplu: au trecut deja două decenii de la precedenta reformă. Cu alte cuvinte, sistemul de educaţie al României trebuie schimbat periodic, asemenea cauciucurilor de maşină sau oricărui alt obiect de consum. Continuitatea şi stabilitatea, care sunt esenţiale pentru buna funcţionare a unui sistem de educaţie, au fost azvârlite pe geam de experţii IŞE, care şi-au găsit un obiect al muncii şi o sursă de venit în supunerea copiilor României unei reforme periodice. (p. 320)

Din acest raport (*Reshaping Education for an Open Society in Romania 1990-2000*, 2003, n.n., A.I.) aflăm că „scopul reformei învăţământului din România a fost acela de a remodela educaţia din România în acord cu valorile şi principiile unei societăţi deschise". Prin urmare, această reformă a urmărit să transforme sistemul de educaţie în instrument de schimbare socială (...), adică de inginerie socială. (p. 324)

Neoliberalismul economic şi ideologia corectitudinii politice au fost principalele ingrediente ale hapurilor administrate învăţământului românesc. Toate neajunsurile de care se plâng acum părinţii, profesorii şi elevii, ... toate îşi au cauza în politicile concepute de Banca Mondială şi puse în aplicare de specialiştii de la Institutul de Ştiinţe ale Educaţiei prin intermediul Ministerului Educaţiei şi cu sprijinul reţelei de oengeuri create după anul 1995, mai cu spor după 2000, în România. (p. 333)

Deşi unii profesori au opus rezistenţă schimbării şi mulţi încă nu aplică noile metode consecvent, reforma a fost realizată în şapte ani în loc de cincisprezece, cât cere, de obicei, un ciclu de reforme. Procesul e încă în desfăşurare, dar o importantă schimbare de paradigmă a avut loc. Rezultatul proiectului e satisfăcător. (World Bank, *Report* No. 26225, 9) (p. 345)

Bîrzea (Cezar Bîrzea, fost director al IŞE între 1990-2010, n.n.) notează că elementul esenţial al acestui proces a fost implicarea Băncii Mondiale, a cărei ideologie neoliberală venea în contradicţie cu ceea ce el considera a fi „naţionalismul autarhic" al FSN-ului iliescian. Dar, după cum notează el cu amuzament, chiar FSN-ul a fost cel care a votat pentru acest plan de reforme neoliberale, în vreme ce partidele istorice, PNŢCD şi PNL, s-au opus, deşi erau pro-occidentale. (p. 359)

Reforma totală, sistemică a devenit realitate exclusiv datorită implicării instituţiilor internaţionale precum Banca Mondială, Fundaţia Soros pentru o Societate Deschisă şi Uniunea Europeană, care au stabilit obiective clare şi au venit cu strategii de reformă precise: programele de finanţare au impus adică termenii, paşii şi ritmul reformei comprehensive a învăţământului românesc. (Bîrzea, Fartuşnic, *Change Forces,* pag. 78-79) (p. 375)

Reformele învăţământului din România, care împing şcoala spre digitalizare tot mai extinsă, spre reducerea numărului orelor de predare „tradiţională", spre redefinirea profesorului ca „facilitator", spre ideea că un copil poate şi trebuie să lucreze, singur sau în echipă, pe computer, începând din clasa a şaptea, sună din ce în ce mai mult a România deşcolarizată după modelul anarhismului pedagogic al lui Illich. (p. 388)

Experţii noştri nu au produs nici măcar o singură carte critică la adresa filosofiei pedagogice a Băncii Mondiale. Totul e aliniat entuziast la imperativele momentului. (p. 388)

Din fericire, laşitatea multora dintre experţii români, care au vândut practic copiii României pentru nişte arginţi şi o bursă sau două, nu se regăseşte la nivel global. Într-adevăr, din Brazilia şi Argentina în Nepal, India sau Malaiezia, de la Washington la Pretoria, există o vastă literatură critică la adresa modului în care reformează Banca Mondială învăţământul în ţările modeste financiar şi fragile epistemologic, unde nu se găsesc experţi care să reziste tentaţiei de a deveni, din oameni de ştiinţă independenţi, simpli consultanţi ai Băncii. (p. 390)

Concluzii pentru mâine (Plan de bătălie). Cartea aceasta nu am scris-o ca invitaţie la dezbatere. Dezbateri s-au făcut, vreme de 30 de ani, dezbateri manipulate la firul ierbii sau din sistemul meteorologic, din nori, de sus. Nu ne putem permite luxul unor dezbateri în acest caz. Nu discutăm despre gusturi sau culori. Nu discutăm despre arome de îngheţată sau despre plaje. Dezbaterile, în cazul învăţământului, au avut rol anestezic: să ne împiedice să simţim durerea sau golul atunci când se operează, când se taie, când se amputează corpul învăţământului românesc. Ceea ce ne trebuie, după această operaţiune, e restaurarea învăţământului, e reîntregirea şi recuperarea lui. (pp. 445-446)

Cu cât scoatem mai repede şcoala de sub zodia negocierii continue, a capriciilor/intereselor/scopurilor ulterioare ale experţilor, elevilor, profesorilor, părinţilor, editorilor, oengeurilor şi bunicilor lor, cu atât restaurăm mai repede şcoala la adevăratul ei statut de fapt de viaţă, de structură obiectivă care are rolul de a cultiva în elev simţul valorii şi onoarea de a recunoaşte valorile. Aceste însuşiri sunt fundamentale pentru orice societate funcţională. De aceea, pentru a restaura demnitatea şi funcţia învăţământului românesc, este necesar:

1. Să fie eliminată orice influenţă a organizaţiilor (private/publice, guvernamentale/non-guvernamentale) sau indivizilor care au alte interese şi scopuri decât interesele strategice ale românilor: de a forma noi români competenţi şi integri, din care să fie selectaţi cei mai buni pentru a deveni conducători/lideri competenţi şi integri.
2. Să fie eliminată orice posibilitate de a obţine profit material de pe urma învăţământului.
3. Să refacem continuitatea cu singurul sistem de învăţământ românesc care a produs absolvenţi competenţi şi integri – cel antebelic, continuat ca structură şi mare parte a conţinutului şi în perioada `45-`95.
4. Să revenim la manualele unice, competent structurate şi serios studiate, şi la disciplina şcolară, care creează mediul necesar educării unor absolvenţi care nu au numai cunoştinţe şi competenţe temeinice, ci şi disciplină şi rigoare interioară, stăruinţă, putere de muncă, echilibru psihic.
5. Aceste manuale unice să fie produse de Editura Didactică şi Pedagogică, fiind parte a activităţii salarizate a specialiştilor angajaţi acolo.
6. Să se renunţe la pseudo-materiile care încarcă orarul şi dezorientează elevii în spirit politic corect fără a contribui la creşterea competenţei absolvenţilor.
7. Să se aplice drastic regulamentele şcolare în toate privinţele, mai ales în privinţa elevilor care tulbură ordinea şi disciplina şcolare, necesare pentru buna desfăşurare a procesului învăţării.
8. Să se aplice măsuri dure de eliminare a oricărui trafic de droguri sau alte materiale nocive în şcoli (exmatricularea imediată a elevilor implicaţi).
9. Să se elimine din şcoli telefoanele celulare cu acces la internet.
10. Eliminarea imixtiunii permanente, incompetente şi nocive a părinţilor în procesul educaţional şi a presiunilor făcute de părinţi asupra cadrelor didactice.
11. Eliminarea legăturii dintre mediile anuale şi admiterea la evaluarea naţională/bacalaureat.
12. Recalibrarea învăţământului la fiecare obiect pe criteriul competenţei la obiectul respectiv. Reintegrarea la fiecare catedră, cu rol consultativ, a câte unui profesor de elită care a obţinut rezultate recunoscute cu elevii săi în perioada de glorie a învăţământului românesc recent (anii `70-`90). Aceste cadre didactice au experienţa/calificarea necesară/verificată pentru a transmite cadrelor didactice mai tinere cel mai bun mod de organizare a materiei, de predare şi verificare/consolidare a competenţelor la obiectul respectiv.
13. Eradicarea asaltului antreprenorilor educaţionali asupra şcolii. Şcoala nu e un segment de piaţă.
14. Stoparea tentativelor de digitalizare a şcolii. Un laborator digital este folositor, dar nu mai mult de atât. Învăţarea nu se poate face cu ajutorul ecranelor care produc demenţa digitală.
15. Desfiinţarea sau transformarea Institutului de Ştiinţe ale Educaţiei, din instituţie dedicată promovării învăţământului activ şi reformei continue, în institut destinat consolidării învăţământului clasic.
16. Învăţământul preuniversitar să practice învăţământul activ doar pentru filiera vocaţională, unde se potriveşte. Învăţământul teoretic să rămână de tip clasic, ferit de experimentele educaţionale. ... Babilonia trebuie să înceteze. Trebuie să avem un singur sistem de învăţământ cu două filiere şi cu două pedagogii, potrivite fiecăruia: profesional-activ, pentru meserii, şi teoretic-clasic, pentru performanţă.
17. Partidele politice, ca şi structurile lor de sprijin trebuie să preia această chestiune, a învăţământului, pentru a o rezolva în sens naţional. (pp. 451-458).

Căpitanul Constantin C. Motaş, martir al regimului comunist (II)

Ilie POPA

După o aşteptare bună, din cauza norilor de zăpadă care au acoperit cerul în toate zilele acelea, în conformitate cu ordinul de serviciu nr. 115 al comandantului Grupului 3 aviaţie, cele două avioane au decolat spre Cluj, la 22 decembrie 1918. Primul şi-a luat zborul plt. Stan Gheorghe, dar au ajuns numai până la Toplița, unde, din cauza servanților care nu puseseră bine buşonul la rezervorul de benzină, s-a pierdut mult combustibil. Cel de-al doilea a fost pilotat de plt. Popa Constantin, însoţit de slt. Motaş Constantin. Aceştia s-au îndreptat spre Transilvania la ora 12.00, lăsând câteva însemnări despre acest zbor, ajunse în posesia istoricului aviației române, Vasile Tudor (14), prin conținutul unei scrisori a lt. comandor rez. Popa Constantin, scrisoare datată la 16 iulie 1986:

…Împreună cu slt. Motaş Constantin, ca observator, am trecut Carpaţii pe deasupra Ceahlăului, urcând cu avionul până la 3000 m, cu toate că aveam un vânt puternic din direcţia nord şi era un ger de minus 25-28 de grade Celsius. Când am apreciat că am trecut în Transilvania şi am început să execut manevrele de coborâre, m-am trezit cântând Pe-al nostru steag, *iar Motaş, mai sentimental, aproape că plângea. Însă motorul a avut puterea doar să ne treacă peste graniţa veche, deoarece din cauza frigului a început să-i scadă turaţia din ce în ce mai mult, punându-mă până la urmă în situaţia de a ateriza forţat în curtea fabricii de cherestea din Gheorghieni, chiar lângă gară. Acolo, zăpada mare m-a obligat să aterizez avionul „placat", din care cauză axa roţilor s-a îndoit, iar acestea au devenit un fel de patine. Avionul a alunecat de parcă ar fi avut schiuri, fără să capoteze ori să se pună „sondă", oprindu-se într-o poziţie ca şi cum ar fi fost „căzut pe burtă".*

În acea situaţie eu am rămas lângă avion, iar Constantin Motaş, viitorul academician, a plecat cu trenul la Someşeni-Cluj unde se găsea escadrila, pentru a anunţa incidentul. După vreo două zile de aşteptare, a sosit Costică Ţiganul, şeful tehnic al escadrilei, care a trecut imediat la depanarea avionului. Acesta a ridicat avionul, a îndreptat axa roţilor şi a mai pus două diagonale între jambele trenului de aterizare. Când totul a fost gata, nu i-a mai rămas decât să pornească motorul care funcţiona foarte bine. Costică, fiind un băiat extraordinar de priceput, captivându-ne cu marea lui pasiune pentru meseria de mecanic, mult mai grozavă decât cea de pilot, zicea el, mi-a propus să zburăm împreună, garantându-mi în acest fel calitatea lucrării. Nici nu am apucat să-i spun că aveam chiar plăcere, că el era deja în avion, arătându-mi destul de hotărât, ca un mare comandant, cu mâna lui curăţită numai parţial, direcţia Clujului.

***Am decolat destul de uşor** pentru că zăpada fusese bine tasată de oamenii curioşi să vadă aeroplanul românesc, poate primul sosit pe acele meleaguri, chiar dacă venise cu carburatorul îngheţat. Am aterizat pe terenul de la Someşeni în bune condiţiuni, spre bucuria generală. Şeful mecanic a mai verificat încă odată trenul de aterizare şi întreg avionul, găsind totul normal. Şi a fost! Întreaga campanie din anul 1919, am făcut-o cu acel avion fără să am probleme!*

A doua zi, plini de bucurie şi mândrie patriotică, împreună cu Motaş, am zburat mai mult de o jumătate de oră deasupra Clujului la o altitudine de numai 300 m, ca să vadă toţi românii de acolo tricolorul nostru, simbolul dezrobirii lor. Zborul acela l-am executat în 26 decembrie 1918, imediat după ce trupele noastre intraseră în Cluj sub comanda generalului Moşoiu Traian, originar din Transilvania. (15)

Chemaţi în ziua următoare la comandantul Diviziei a 7-a, la a cărei dispoziţie erau împreună cu toată escadrila, le-a fost teamă că o să fie pedepsiţi pentru demonstraţia aeriană făcută atâta vreme peste acel oraş care până atunci fusese plin de secui şi trupe maghiare. S-au urcat în primul tren ce a sosit în gara Someşeni şi au coborât la Cluj, luând-o pe jos spre centrul oraşului, unde aflaseră că se găsea comandamentul diviziei. Au ajuns în piaţa oraşului, străjuită de o imensă catedrală în stil gotic, ce avea în faţă statuia ecvestră a lui Matei Corvin, înconjurat de patru căpitani dintre care doi, după spusele lui Iorga, ar fi fost români. Acel tablou era însufleţit de o mare adunare de oameni care, cântând şi jucând, îşi manifestau bucuria eliberării, marcată prin sosirea trupelor române. Văzându-i în uniforme de aviatori, câţiva din mulţime s-au apropiat şi i-au întrebat în mândru grai transilvănean, dacă ei au fost cei care, cu o zi mai înainte, se învârtiseră peste oraşul lor. La răspunsul afirmativ, mulţimea i-a luat pe sus, purtând-i prin toată piaţa şi însoţind-i cu urale de bucurie. Nu peste mult de la aceste întâmplări, escadrila S-12 a trebuit, în scop tactic, să se deplaseze la Gherla, unde de asemenea au fost bine primiţi. (16)

Scrisoarea următoare aminteşte despre cele petrecute în Primul Război Mondial. A fost scrisă în Bucureşti de fostul observator aerian, veteranul de război Motaş Constantin, devenit ulterior academician, şi expediată către lt. comandorul Popa Constantin din Roman, pilot aviator, de asemenea veteran de război. Scrisoarea este datată la 20 iunie 1966. Pentru importanţa şi frumuseţea ei, o vom reda integral, urmând a face prezentarea expeditorului cât şi a destinatarului ceva mai târziu, precum şi a episcopului Iuliu Hossu. Precizăm că suntem în posesia documentului original pus la dispoziţie din arhiva istoricului Vasile Tudor. Iată textul scrisorii:

Bucureşti, 20 iunie 1966

Dragă Costică,

Mă tot ameninţi că vii la Bucureşti să mai stăm de vorbă, să mai răscolim cele vechi amintiri în legătură cu războiul nostru de întregire, când eram la Tecuci sub comanda bravului nostru şef Andrei Popovici şi a lui răposatul Giosanu. Apoi la Roman cu cel din urmă, cu bietul Lacriţeanu (un nebun! contra doi nebuni!), cu sărmanul domn Manole, gazda noastră de pe vremuri.

Dar la Gherla! Cu care ocazie, într-o dimineaţă, era să mă împuşti. Îţi mai aduci aminte de Simion Pop, de Tilly, de Şimi?

Dar de zborul tău cu episcopul Iuliu Hossu? O scrisoare de la el o păstrez şi astăzi cu sfinţenie. Este adresată domnilor slt. Motaş şi Popa, Escadrila S-12. Iată textul:

„Iubiţi fraţi, mulţumesc pentru aducerea aminte. Urmăresc cu drag paşii voştri şi din tot sufletul rog pe Prea bunul Dumnezeu să vă ocrotească pururea în miile de primejdii ce le înfruntaţi pentru idealul nostru sfânt.

Cu toată dragostea,

Episcop Iuliu Hossu

Gherla, 18 mai 1919"

Iată câteva amintiri concrete. Cu atâta am rămas, luptând pentru „idealul nostru sfânt"! Cine îşi mai aduce aminte de noi cei câţi am mai rămas în viaţă, din echipajele eroicului Grup 2 de aviaţie.

Acum două zile s-a dat la televiziune mitingul foarte reuşit de aviaţie în care a fost expus şi avionul Vlaicu 2. S-a mai pomenit numele lui Vuia de către cel care făcea expunerea. Dar dacă nu era televizorul lui Ionel, nu am fi avut ocazia să vedem exchibiţiile aeriene ale piloţilor actuali, lansările cu paraşuta, izolat şi în grupe.

Deşi la orice ocazie se vorbeşte de tradiţie şi de trecut, dar se uită foarte repede, nimeni nu s-a gândit să invite, spre a asista la acest miting, şi câţiva vechi aviatori ca generalul Andrei Popovici, generalul Burduloiu, generalul C. Nicolau, generalul Iorgu Negrescu, apoi comandorul Costică Poampă, aviatorul pe jos (jos de pe cai), C. Motaş, „lăptarul" nostru, că de Mitică Crăsnaru nu se mai aude nimic. Poate s-a dus şi el după Giosanu, după Stan, după Gjebovici, după Argeşanu şi alţii ca aceştia pe care i-a înghiţit pământul, cum l-a înghiţit şi pe simpaticul nostru camarad Lacriţeanu.

Îmi vine să scriu la televiziune şi să-i întreb dacă nu pot să comunice la aviaţia militară că mai există şi încă mai respiră nişte vechi fosile de aviatori din războiul de întregire, unii cocârjaţi de tot ca bietul Teodor Dumitrescu, fotograful, care lucra cu Durazzo pe front la Călmăţui, unde comandant al escadrilei după Goulin, mi se pare, era Olănescu, a cărei nevastă striga, când au răzbit nemţii la Straja: „actele şi bijuteriile şi să plecăm cât mai iute".

Ce epopee a fost războiul nostru de întregire! Însă a fost uitat, nu a fost, mai bine zis, reconsiderat! Totuşi el ne-a adus în patrimoniul ţării mândra Transilvanie cu cele şapte burguri (Siebenburgen): Cluj, Braşov, Oradea, Arad, Sibiu, Sighişoara şi al şaptelea, mi se pare Baia Mare. Ne-a adus Banatul cu splendida Timişoară, Reşiţa cu oţelăriile ei renumite şi atâtea alte bunuri materiale cu care se făleşte România de astăzi sub „înţeleapta" conducere a partidului comunist.

Sperăm însă că legătura trainică cu trecutul nu va întârzia să se facă... Păcat că noi nu vom mai putea vedea progresele culturale, ştiinţifice şi tehnice ale acestei ţări, pentru reîntregirea căreia am luptat şi noi odată, zburând pe nişte avioane ca nişte cuşti de păsări, care astăzi stau în muzee, unde le era locul de la început. Unde-s Farmanele, Voisinurile, Caudroanele, Nieuporturile, Bregheurile şi alte asemenea sicrie zburătoare?

Vină deci, dragă Costică Poampă, la Bucureşti, nu ne duce cu vorba, să mai răscolim vechile noastre amintiri aviatice. Până atunci noi cu toţii, vă dorim sănătate la amândoi şi numai mulţumire.

Iar eu pe tine, vechi camarad, te îmbrăţişez cu drag.

Al tău

Costică…

Redăm în continuare cele relatate de istoricul Vasile Tudor: *Posedând această adevărată perlă, în anul 1985 m-am deplasat la Roman unde am cunoscut pe cel căruia îi era adresată scrisoarea şi de la care am primit adresa expeditorului. Întrebându-l dacă poate să-mi dea amănunte legate de celelalte nume pomenite, mi-a promis o „erată" atunci când se va simţi mai bine, avea de pe atunci o vârstă înaintată.*

Iată conţinutul scrisorii primite de istoricul Vasile Tudor mai târziu:

Cu privire la doamna Tilly Pop din Gherla.

Noi plecasem din ţară de câteva luni, iar trupa escadrilei nu avea medic. În acea situaţie, doamna, aflând despre aceasta, a venit cu unul din oraş, care a consultat trupa şi chiar pe unii dintre piloţi şi tehnicieni. Pe doctor îl chema tot Pop, dar nu era soţul doamnei şi împreună au luat toate măsurile necesare. Apoi, în cinstea aviatorilor, a dat o masă cu bal la hotelul din oraş.

La urmă, a cerut să zboare şi eu am luat-o la aerodrom şi am zburat-o, fără să întreb pe nimeni.

Aflând, cpt. Racoveanu, comandantul escadrilei, s-a supărat foc şi a vrut să mă pedepsească, dar arătându-i ce a făcut acea doamnă pentru noi, mi s-a tolerat indisciplina comisă, deoarece cred că oricare în locul meu, ar fi făcut la fel… (17)

→

Istoria de lângă noi

În continuare, se cuvine să dăm câteva lămuriri legate de cei implicaţi în aceste documente de suflet şi să arătăm cum au ajuns cei doi aviatori la Gherla.

După cum se ştie, la 1 decembrie 1918, a avut loc Marea Adunare de la Alba Iulia care a consfinţit odată pentru totdeauna unirea Transilvaniei cu România.

Cei doi aviatori, alături de alţii, au continuat să lupte ajungând până în Ungaria. Constantin Motaş s-a întors la universitate în 1919, iar Popa Constantin a rămas activ în aviaţie până în anul 1938, când s-a pensionat cu gradul de lt. comandor, trăind până la frumoasa vârstă de 95 de ani.

Popa Constantin, destinatarul Costică din scrisoare, poreclit „Poampă", s-a născut în anul 1894 în comuna Tansa-Vaslui şi a intrat ca voluntar în aviaţia română. (18) La 24 ianuarie 1915, după un examen susţinut la Şcoala de aviaţie de la Cotroceni, au reuşit numai 72 de tineri din câteva sute de candidaţi, printre care şi Popa Constantin. Şcoala de pilotaj a început-o chiar din ziua următoare, zburând pe un avion Bristol-Coandă.

La 21 iunie 1915 a primit brevetul de pilot nr. 54, după care i s-a dat în primire un avion de tip Voisin, cu care şi-a continuat antrenamentul de zbor. Participarea la Primul Război Mondial a făcut-o cu acel avion, începând de la Turtucaia, apoi la Jiu şi toată retragerea până în Moldova. După retragere, a fost repartizat la Şcoala de aviaţie Botoşani, unde a zburat cu elevii observatori, ca pilot, şi apoi la Odessa.

Între timp, antrenându-se pe avioanele Breguet 5, la 1 martie 1917 a fost repartizat la Escadrila BM-8, al cărei personal, în cea mai mare parte, era francez. A executat câteva bombardamente, luând parte şi la luptele de la Mărăşeşti. După cea de-a doua mobilizare a luptat în Transilvania şi Ungaria. A rămas activ în aviaţie până la pensie.

În ce îl priveşte pe înaltul prelat Iuliu Hossu, acesta a participat la lupta pentru cauza naţională a românilor, luând parte şi la Marea Adunare de la Alba Iulia, unde „din însărcinarea Marelui Sfat al Poporului rosteşte unirea Transilvaniei cu ţara mamă, România. Apoi, împreună cu Vasile Goldiş, Gheorghe Pop de Băseşti, Iuliu Maniu şi alţi conducători reprezentanţi ai poporului român au proclamat cu sfinţenie că din prigoniţi nu vom deveni prigonitori." (19)

În 2 decembrie 1918, alături de Miron Cristea, Theodor Mihali, Andrei Bârseanu şi alţii, Iuliu Hossu a fost ales în conducerea Marelui Sfat Naţional Român. (20) După instaurarea Consiliului dirigent la Sibiu, a făcut parte din delegaţia ardeleană condusă de episcopul Miron Cristea care s-a prezentat la regele Ferdinand citindu-i actul Unirii, ocazie cu care au predat stăpânirea Ardealului şi au depus la picioarele Tronului jurământul de credinţă a patru milioane de români. (21) A colaborat bine cu episcopul ortodox Nicolae Colan.

În timpul cât Ardealul a fost cedat, Iuliu Hossu a rămas printre enoriaşi încurajându-i, fiind nu odată jignit şi umilit de autorităţile maghiare. În ciuda acestora, el ca şi alţii au continuat să ajute pe evrei să treacă în România, de unde puteau ajunge în Israel. Arestat de regimul comunist în anul 1948, a avut domiciliul forţat la Dragoslavele – Muscel, la Sighet şi Mănăstirea Căldăruşani Ilfov, unde, în anul 1970, a decedat. (22)

Pentru realizarea acestui articol, au mai fost consultate: *Membrii Academiei Române din 1866 până în prezent* – M; Pagina web Constantin Motaş pe site-ul Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi; Pagina web Acad. Constantin Motaş pe site-ul oficial al Familiei Motaş.

Note

14. Colaborator apropiat şi naş de cununie religioasă al autorului articolului de faţă. Istoricul Vasile Tudor (n. 1934, Geamăna, judeţul Argeş – d. 2018, Piteşti) a fost un împătimit al istoriei aviaţiei despre care a scris numeroase articole şi mai multe volume (Cf. *Despre câteva zboruri istorice în Transilvania anului 1918,* în *Armata Română şi Unitatea Naţională,* pp. 90-93), el însuşi aviator, planorist amator şi arbitru la mai multe concursuri aviatice naţionale.

15. Scrisoare expediată de comandorul av. rez. Popa Constantin, din Roman, la 12 mai 1980, aflată în arhiva regretatului istoric al aviaţiei române, Vasile Tudor.

16. *Ibidem.*

17. Scrisoare expediată de lt. comandor av. (rez.) Popa Constantin, expediată din Roman, la 20 octombrie 1985, aflată în posesia istoricului Vasile Tudor.

18. *Ibidem.*

19. PERT'18, vol. II, *Conference Proceedings, 28-30 septembrie 2018, Piteşti, Marea Unire a românilor de la 1918,* articolul *Făuritori ai Marii Uniri a românilor de la 1918 – martiri în închisorile comuniste,* autor, editor şi coordonator, Ilie Popa, p. 168.

20. Mircea Muşat, Ion Ardeleanu, *Viaţa politică în România, 1918-1920,* Editura Politică,1976, Bucureşti, p. 142.

21. Constantin Kiriţescu, *Istoria războiului pentru întregirea României 1916-1919*, Ediţia a II-a, vol. III, Editura Casei Şcoalelor, Bucureşti, p. 381.

22. PERT'02, *Conference Proceedings, 4-6 octombrie 2002, Piteşti, Opresiunea cultelor religioase din România în timpul dictaturii comuniste,* autor, editor şi coordonator, Ilie Popa, p. 38.

Semn(al) de carte

Florentin Popescu, *Puii de urs nu merg cu automobilul,* Editura Tipo Moldova, Iaşi, 2021, roman, ediţia a doua

Avertisment către cititor (de la pagina 2):

Sunt un autor care nu se dezice de scrierile mai vechi, pe care nu concepe să le schimbe după vremuri şi împrejurări. De aceea volumul de faţă reproduce întocmai ediţia întâi a cărţii, apărută la Editura Ion Creangă în anul 1989.

Prin urmare, cititorii sunt rugaţi să nu fie surprinşi de terminologia folosită, astăzi devenită istorie (pionier, miliţie ş.a.) şi nici de desenele care se reproduc întocmai.

În esenţa ei, cartea transcende timpul calendaristic în care a fost scrisă. (Florentin Popescu)

Constantin Agricola Miu, *Tatăl meu. In memoriam* (ediţia a doua), Editura Prisma, Râmnicu Vâlcea, 2016

O amplă incursiune în istoria română şi universală brodează evenimentele relatate, autorul dovedindu-şi cunoştinţele de fin cunoscător.

Personajul principal al cărţii este un om memorabil – profesorul inginer floricultor Badea Miu, născut în inima satului Glogoveanu, care prin multă muncă, extremă voinţă şi tenacitate şi-a realizat visul, acela de a deveni un intelectual, un om demn şi integru, remarcabil şi remarcat în societate.

Cartea abundă în descrieri, oglindind anumite perioade istorice şi zone geografice, ţările prin care eroul principal al cărţii a studiat desăvârşindu-şi profesia, precum şi războiul din 1941.

Deşi nu este la prima carte apărută, putem aprecia această lucrare ca fiind opera de referinţă a autorului. (Maria Raicu, în prefaţă)

***Stihuri la stema ţării de la 1635 la 1830,* Antologie, studiu introductiv, tabel cronologic şi repere critice de Tudor Nedelcea, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2021**

Antologia de faţă a fost concepută cu un instrument de lucru care să valorifice plenar începuturile poeziei româneşti, până la 1830, an la care se opresc ostenitorii monumentalei lucrări *Bibliografia românească veche* (4 volume, apărute între anii 1903-1944). Ioan Bianu, Nerva Hodoş şi Dan Simonescu. Adică să dovedească că *Primii noştri poeţi* (Ienăchită, Alecu, Nicolae şi Iancu Văcărescu, C. Conachi) nu sunt... primii noştri poeţi, aşa cum am încercat să demonstrăm într-o antologie anterioară (*Predosloviile cărţilor româneşti vechi,* Craiova, Scrisul Românesc, 1994), că, la români, conştiinţa de sine a criticii literare este anterioară momentului I. Heliade Rădulescu.

Au fost antologate „stihuri" care, la o dreaptă judecată pe baza criteriului estetic, nu au o valoare deosebită; valoarea lor este însă dată de strădania trudnică a acestor creatori (majoritatea anonimi), unii nu lipsiţi de har, de a adeveri că şi limba noastră, „cea de moşie", este mlădioasă şi savuroasă, este compatibilă cu această nobilă îndeletnicire. Altfel spus de Miron Costin în *Viaţa lumii* (1670), de a dovedi că „poate fi şi în limba noastră acest fel de scrisoare ce se chiamă stihuri". (T. Nedelcea, în „Notă asupra ediţiei")

Mihaela Malea Stroe, *Alfabestiar,* Editura Eikon, Bucureşti, 2020

Arta doamnei Mihaela Malea Stroe de a mânui cuvintele cu geniu poetic ne este cunoscută din câteva volume. Necunoscută însă, până în prezent, a fost acrobatica dânsei în a aşeza cuvintele în ordine alfabetică de aşa natură încât ele să ne demonstreze atât puterea – respectiv fascinaţia – lor emoţională, cât şi luciditatea lor spirituală. Avem în faţă un alfabet de o radiaţie – în bună parte filosofică – totalmente aparte. (Hans Bergel, la finalul volumului)

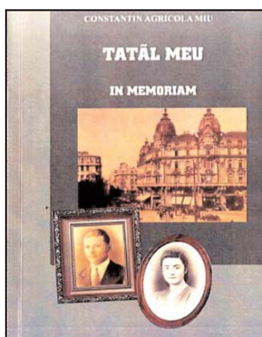
Gheorghe Mitroiu Muscel, *Zâmbete peste ani,* Editura Gimax, Câmpulung, 2020 (portrete-caricaturi)

Îl întâlnim la Galeriile de Artă din Cârnpulung, la Casa de Cultură „Tudor Muşatescu", la Primăria Câmpulungului, la Biblioteca Judeţeană Piteşti, îl întâlnim acolo unde este *cultură!* De regulă, acolo este organizată şi o expoziţie sau o lansare de carte cu *marca apreciată: Mitroiu.*

Mitroiu este un om modest, reţinut, bine crescut, amabil, sociabil, respectuos… caricaturist şi ardelean. Iar dacă îşi pune şi papionul, înseamnă că a „copt" ceva! Ori un set de caricaturi, ori un şir de epigrame, ori a cules un şir de covrigi „bătuţi de soartă", ori a mai modificat genetic cine ştie ce năzdrăvănii ale limbii române! Iar marele lui „defect", descoperit de ziarista Miruna Matei, este acela că suferă de maladia *umorului inteligent.* Mai este în acelaşi timp şi un mare *colecţionar de inedit!*

Juristul Mitroiu Muscel este un specialist de ţinută, apreciat în meseria sa, care în acelaşi timp este şi un artist şi un actor talentat. (C. Agricola Miu, în prefaţă)

Cenaclul „Columna” şi Titu Rădoi sub dictatura comunistă (II)

Sorin BULIGA

Nicolae Manolescu consideră că în România „se poate lesne observa în evoluţia cenzurii comuniste evaporarea treptată a temeiului ideologic iniţial. Există două epoci distincte, sub acest raport. Vreme de un deceniu şi jumătate, după 1949, a funcţionat o cenzură ideologică strictă şi conformă nomenklatorului marxist-leninist de idei şi valori. Această ideologie pornea din materialismul dialectic marxist, îmbogăţit cu achiziţiile leniniste despre revoluţie şi stat, şi cu cele staliniste despre internaţionalismul proletar. […] După un scurt interval de relaxare, între 1965 şi 1971, mai degrabă în contextul trecerii ştafetei politice pe plan intern de la o generaţie la alta decât ca urmare a destalinizării iniţiate de Hruşciov în întreg lagărul estic, cenzura ultimilor două decenii de comunism românesc se vede lipsită tocmai de criteriul dogmatic. Când naţional-comunismul a înlocuit sovietismul, cenzurii i-a fugit pământul de sub picioare. Naţional-comunismul n-a mai avut (nu putea avea!) un set riguros de principii, adică o dogmă comparabilă cu aceea marxist-leninistă, era contradictoriu în esenţă şi ambiguu în formulări. Cenzura de după 1971 nici n-a mai vizat în mod sistematic şi neechivoc ideile şi conţinuturile, ci, mai curând, accidental şi confuz, exprimările, cuvintele, imaginile. Dacă exceptăm ateismul şi pudibonderia etică, nu-i mai rămân cenzurii din epoca lui Ceauşescu în comun cu aceea din epoca lui Dej decât o jumătate de duzină de clişee devalorizate de inflaţia ideologică. Trebuie spus însă neted că din cele două cenzuri au rezultat două literaturi: una realist-socialistă, deplin aservită, conformistă şi aproape nulă ca valoare artistică, creatoare doar în planul falsificării realităţii şi istoriei, şi una tolerată, mai puţin de voie, cât de nevoie, adesea valoroasă artistic, destul de critică la adresa realităţilor. Pe cea dintâi, riguroasa cenzură ideologică a anilor '50 a silit-o să fie un instrument în mâna puterii politice, fără personalitate şi relief artistic, demagogică sau de-a binelea mincinoasă. Excepţiile, foarte puţine, confirmă regula. Cea de-a doua este şi ea rodul cenzurii, dar nu în mod pasiv ca urmare a îngăduinţei mai mari sau a diminuării dogmatismului. E vorba mai curând de o literatură care a găsit mijloacele potrivite de a contracara cenzura” (14).

Dacă soarta primului tip de literatură este destul de clară, nu se ştie cum va fi, însă, receptată cea de-a doua (cea „evazionistă”), din deceniile 7-9 ale secolului XX, care pare să fie un „gen literar nou”, în sensul că foloseşte forme de expresie „noi, cele mai multe de tip indirect şi insidios, cum ar fi aluzia, intertextul, sugestia, alegoria esopică, parabola, precum şi unor noi moduri de lectură. […] Numai citită într-un anumit cod de către cititorul contemporan, ea îşi dezvăluia pe de-a-ntregul înţelesul. E o întrebare ce se va alege de toată această literatură, când va dispărea cititorul ei avizat din anii '60-80” (15).

Cenaclul „Columna” şi mentorul său: profesorul Titu Rădoi

În contextul istoric extrem de dur, politic şi cultural, din timpul comunismului, ale cărui caracteristici le-am descris anterior, a funcţionat Cenaclul „Columna”, activitatea acestuia fiind condusă de mentorul său, profesorul Titu Rădoi. Se spune că un precedent al cenaclului a fost creat de profesorul Fometescu (cadru didactic la Şcoala Generală nr. 5, actuala Şcoală Gimnazială „Voievod Litovoi”), care a realizat primele întruniri ale oamenilor de litere din Târgu-Jiu, în anii comunismului. Era cunoscut pentru exigenţa lui exemplară, din moment ce profesori şi scriitori din timpul lui se atenţionau în acest fel: „Dacă te duci la el cu versuri naive, îţi va spune: «La coş cu ele»! Habar n-ai cine este. Nu ştii ce valoare are acest om şi cum te va judeca” (16).

Un alt nume cu greutate în învăţământul gorjean a fost Stelian Ste. (Bică) Sterescu, ilustru profesor de limba română la Liceul „Tudor Vladimirescu” (actual colegiu naţional). Acesta avea activitate literară încă din perioada interbelică (proză şi poezie) şi a fost un important formator de oameni de litere şi profesori de elită, care, la rândul lor, au devenit slujitori de conştiinţă ai catedrei şi au influenţat mai multe promoţii de elevi (vezi monografia dedicată profesorului (17)). Stelian Sterescu obişnuia să spună că „Activitatea literară a Târgu-Jiului a început cu Fometescu”, iar pe Titu Rădoi îl numea *Spiritus rector,* pentru a sublinia meritele şi prestigiul acestuia (18).

Înainte de a prezenta aspecte din activitatea cenaclului, din perioada 1966-1977, pe baza mărturiilor unor membri activi ai săi, se cuvine să evidenţiez personalitatea şi activitatea mentorului său, profesorul Titu Rădoi. Acesta nu era gorjean de origine, ci ardelean (prin mama sa, care era din Cetan), născut la 29 iunie 1932, în satul Cetan, comuna Vad, din judeţul Cluj (ambii părinţi, Jean şi Aurelia, erau cadre didactice). Şcolile primară şi generală le-a urmat în satul natal, iar pe cea din urmă a continuat-o în satul Câmpofeni din judeţul Gorj. A continuat studiile la Liceul „Tudor Vladimirescu“ din Târgu-Jiu şi la Liceul „Andrei Mureşan“ din Dej.

Ca student al Facultăţii de Filologie a Universităţii din Cluj (1950-1954), a fost membru al Cenaclului şi al trupei de artişti amatori din cadrul universităţii şi al Cenaclului literar al revistei clujene *Almanahul literar* al Uniunii Scriitorilor din R.P.R. (care, în acea vreme, era puternic marcată de proletcultism). În 1954 devine profesor de limba română în Gorj, la Şcoala generală din Stăneşti, iar în următorii doi ani la Arcani (comuna natală a tatălui său), unde a avut funcţia de director, a înfiinţat şi a condus formaţii artistice şi a susţinut constituirea Cooperativei de credit „Jaleşul” (19).

Între anii 1956 şi 1973 este profesor de limba şi literatura română la Liceul „Tudor Vladimirescu“, iar după 1973 (şi până la pensionarea şi retragerea sa în Câmpofeni, la casa părintească) la Liceul de Chimie Industrială Târgu-Jiu (actualul Colegiu Tehnic „General Gheorghe Magheru”), unde îndeplineşte şi funcţia de director.

Titu Rădoi s-a făcut cunoscut printr-o activitate culturală diversă, caracterizată de profesionalism şi abnegaţie, care l-a propulsat adesea la vârf, devenind preşedintele Societăţii culturale „Lumina Cetanului“ (1947-1949), secretarul şi apoi preşedintele Cenaclului literar „Columna“ (începând cu anul 1962), rector al Universităţii cultural-ştiinţifice a municipiului Târgu-Jiu (în anul 1975) şi preşedintele Fundaţiei „Constantin Brâncuşi“.

A fost implicat şi în politică: în mod democratic, a fost ales membru al Consiliului Judeţean Provizoriu al Frontului Salvării Naţionale şi membru al Biroului Executiv al Consiliului Judeţean Provizoriu al F.S.N. (la 30 decembrie 1989). În martie 1990 el a fost printre iniţiatorii Partidului Social Democrat Român.

Titu Rădoi şi-a început activitatea publicistică în anul 1962, la ziarul clujean *Făclia,* iar apoi a colaborat la alte publicaţii gorjene şi naţionale: *Steagul nostru, Gazeta Gorjului, Scânteia, Scânteia tineretului, Ramuri, Flacăra, Tribuna, Steaua, Gorjeanul, Brâncuşi* ş.a. A editat revista şcolară gorjeană *Jiul literar-ştiinţific* şi *Gorjul literar*, prima antologie de literatură gorjeană (ambele în anul 1969). Imediat după Revoluţie, în primăvara lui 1990, au apărut primul număr al revistei *Columna* a Fundaţiei „Constantin Brâncuşi“ (în luna martie) şi primul număr al săptămânalului *Curierul Dreptăţii Sociale al Partidului Social Democrat Român* (în aprilie), unde el era redactor-şef (20).

A publicat mai multe cărţi, de documentaristică şi beletristică: *Târgu Jiu – schiţă monografică* (lucrare colectivă apărută sub conducerea sa în anul 1969), *Columnele prezentului* (volum constituit din reportaje despre oameni şi locuri din Gorj, în 1981), *Alexandru Ştefulescu. Epoca, omul, opera* (o monografie dedicată istoricului Alexandru Ştefulescu, din anul 1995) şi *Cântec mare de petrecut* (roman, 1996).

Pe lângă iniţiativele sale didactice şi culturale, Titu Rădoi a manifestat şi pasiune pentru teatru, jucând încă din copilărie primele roluri, pe când era elev la Câmpofeni, iar apoi, ca student, la Cluj. Şansa de a activa creator şi în acest domeniu artistic a apărut odată cu înfiinţarea Teatrului Popular din Târgu-Jiu, când a devenit primul său regizor, punând în scenă mai multe piese din repertoriul naţional: *Nota zero la purtare, Ultima etapă, Adam şi Eva, Trei crai de la răsărit* ş.a.

Titu Rădoi a avut şi o viaţă de familie reuşită. A fost căsătorit cu profesoara Paraschiva Bâcoi şi au avut doi copii: Augustin (astăzi economist) şi Ana (profesoară de matematică).

Un rol major pe care l-a avut această personalitate plurivalentă a învăţământului şi a culturii gorjene a fost acela de a descoperi, forma şi promova tineri autori, mulţi dintre ei devenind apoi profesori de marcă, scriitori şi conducători ai unor instituţii de cultură importante din Târgu-Jiu, care i-au rămas profund recunoscători.

Pentru a se înţelege mai bine meritele şi stilul profesorului Titu Rădoi, atât sub aspect didactic, cât şi în ceea ce priveşte promovarea valorilor culturale româneşti autentice, multe din perioada interbelică (acestea „strecurându-se” printre constrângerile ideologice ale partidului comunist privind cultura), voi prezenta pe scurt activitatea sa, în corelaţie cu cea a Cenaclului „Columna”.

Într-un articol publicat în 1997, Titu Rădoi reconstituie începuturile activităţii sale cenacliste, afirmând că „În 1962, când a fost reorganizat, cenaclul şi-a reluat activitatea doar cu doi-trei elevi şi alţi doi din vechiul cenaclu, ca, după zece, cincisprezece ani, să devină un cenaclu-matcă din care au roit alte cenacluri literare în oraş şi judeţ, conduse de columnişti. În câteva decenii de existenţă cenaclul s-a impus definitiv în conştiinţa publică, în peisajul cultural, ca o şcoală a muncii şi a responsabilităţii în abordarea actului literar. Primenindu-se încontinuu prin atragerea de tineri îndrăgostiţi de arta scrisului, cenaclul îşi asigură mereu sângele proaspăt necesar creşterii şi continuităţii” (21).

Profesorul îşi exprimă mândria că cenaclul „se prezintă astăzi, la peste patruzeci şi cinci de ani de activitate aproape neîntreruptă, cu un palmares bogat şi satisfacţii pe măsură. În toţi aceşti ani cenaclul a reuşit prin acţiunile desfăşurate să întreţină în acest colt străvechi de ţară românească o atmosferă culturală vie, să alimenteze interesul pentru literatură, pentru artă, în general. Totodată cenacliştii s-au impus în peisajul literar, prin contribuţii remarcabile în proză, poezie, eseistică şi critică literară” (22).

El aminteşte aici şi numele unor cenaclişti, semnatari a numeroase cărţi şi articole în majoritatea revistelor din ţară, începând cu 1970: A. Antonie, Sabin Velican, A. Frăţilă, C. Uscătescu, N. Diaconu, I. Cănăvoiu, I. Popescu, Z. Cârlugea, A. Bădiţa, L. Tamaris, Sp. Popescu, S. Cosciud, I. Popescu Sohodol, St. Melancu, P. Popescu Gogan, Elena Deju, Mihaela Popescu, Al. Gregora, Lazăr Popescu, V. Barbu, Romeo Ionescu, I. Mocioi, I. Sanda, V. Ponea, Miron Dobroiu, I. Buşe, I. Cepoi, D. Fometescu. Această „explozie” de apariţii editoriale semnate de gorjeni se explică „prin acumulările din anii anteriori, când cu mare greutate se răzbătea prin sita cenzurii” (23).

→

Istoria de lângă noi

Membrii cenaclului, de profesii, vârste şi structuri sufleteşti diferite, „şi-au făcut din puţinul timp liber dedicat muzelor, prilej de subtile şi nobile satisfacţii estetice şi intelectuale. Creaţiile lor sunt rodul căutării cuvântului «ce exprimă adevărul» şi al unor lecturi bogate şi variate. Ei s-au străduit să nu rămână în afara «timpului artistic», angajându-se într-un curajos efort de înnoire a modalităţilor de exprimare artistică. De aceea, pe lângă lecturile bogate, pe lângă lucrările susţinute şi dezbătute în cenaclu, vizând «experimentele» din literatura română şi universală, au fost organizate întâlniri cu cenacluri din Cluj, Severin, Vâlcea, Bucureşti şi au fost invitaţi la Tg-Jiu scriitori cunoscuţi, redactori de reviste şi edituri. Aşa au «crescut» în cenaclu, încetul cu încetul, scriitori şi critici literari de prestigiu. Discuţiile din cadrul şedinţelor de lucru, serioase şi obiective, în general, amatorismul şi subiectivismul excesiv fiind dezavuate, i-au ajutat şi ambiţionat să-şi lărgească orizontul de cunoaştere, le-au cultivat această stare de nemulţumire creatoare fără de care scriitorul e pândit de pericolul plafonării" (24).

Mai trebuie adăugat că la şedinţele cenaclului participau şi pasionaţi de artă, ele fiind încununate cu seri de muzică sau cu expoziţii de pictură şi sculptură. S-au organizat, de asemenea, „şezători" (în Tg-Jiu şi în alte localităţi din Gorj), forme de manifestare în public care au contribuit la popularizarea creaţiilor cenacliştilor, la formarea gustului artistic, la descoperirea şi promovarea unor talente.

O perioadă mai puţin cunoscută din istoria cenaclului este cea a anilor '60, pe care am încercat să o reconstitui, parţial, plecând de la mărturiile profesorului Iancu Popescu, membru activ al acestuia între anii 1966 şi 1977, când a început o slăbire a cenzurii ideologice în plan cultural, dar care a lăsat loc autocenzurii, ce s-a dovedit uneori la fel de procustiană ca şi prima.

Astfel, profesorul îşi aminteşte că în acei ani, producţiile literare ale cenacliştilor erau strânse în „culegeri de texte". La început, acestea erau profund marcate ideologic, datorită dictaturii comuniste, iar publicarea lor necesita bunul de tipar (se aplica ştampila cu „T-ul"), dat de Comitetul Orăşenesc de Cultură Târgu-Jiu. Aprobarea respectivă nu era uşor de obţinut, Titu Rădoi pledând de fiecare dată pentru publicarea unor texte, valoroase din punct de vedere literar, dar mai puţin conforme cu elogierea partidului sau a orânduirii comuniste. Cum acest deziderat era de prim ordin în toată ţara, s-a ajuns astfel la promovarea naţională a unei literaturi partinice, angajate în slujirea politicii Partidului Comunist.

În Cenaclul „Columna", atunci când se citea o poezie, de exemplu, membrii făceau aprecieri dacă există o „interpretare tematică", adică dacă subiectul abordat este în acord cu ideologia vremii. Acest fapt s-a constatat din anii '60 şi până la încetarea obligativităţii „T-ului", când N. Ceauşescu a desfiinţat cenzura (care a reapărut sub forma autocenzurii). Oricum, în anul 1970, cenzura încă funcţiona, din moment ce şi Iancu Popescu (profesor la Liceul Economic din Târgu-Jiu), care era secretarul comitetului de redacţie al revistei *Ecou,* trebuia să meargă la un reprezentant al comitetului orăşenesc respectiv pentru a cere aprobarea („T-ul") pentru tipărire.

Titu Rădoi era dezgustat de dictatura acerbă din acei ani (mult mai puternică decât în alte ţări din blocul comunist: Ungaria, Cehoslovacia, Iugoslavia, Republica Democrată Germană etc.), neplăcându-i deloc subordonarea faţă de organele politice. Nu avea însă cum să procedeze altfel şi era auzit spunând adesea: „Iar mă duc cu manuscrisele. Cât de mult o să am de luptat ca să îmi fie aprobate" (25) (de către tov. Jianu şi apoi de către tov. Tăierel, care refuzau uneori, în mod arbitrar, tipărirea unor texte, având scuza că şi lor li se impuneau, în acest sens, anumite rigori emise de către organele de partid ierarhic superioare).

Rigorile cenzurii obligau la compromisuri (din simplul motiv că ele nu erau conforme cu principiile estetice) care mutilau potenţialul creator al scriitorilor. Mulţi au avut originalitate, dar atât cât li s-a îngăduit în climatul puternic ideologizat.

La început se publica proză, poezie, reportaj, dar apoi „Titu Rădoi a atras atenţia că membrii cenaclului trebuiau să fie şi interpreţi de texte, *id est* critici. Cu toate că lui i se spunea concret de către organele de partid cum să îndrume cenaclul în sensul amintit, el s-a preocupat, în primul rând, de calitatea literară a textelor. În cenaclu se analizau poezii, schiţe, nuvele şi romane pe diverse teme (cultură, învăţământ, sănătate etc., datorită faptului că membrii săi aveau diverse meserii: profesori, ingineri, medici, economişti, bibliotecari, muncitori etc.) care nu coincideau decât parţial, cu cele date de partid" (26).

Uneori cenacliştii se contestau între ei, iar cei cu texte slabe din punct de vedere literar erau avertizaţi să le mai „şlefuiască" şi apoi să revină. Toate acestea demonstrează rigoare în aprecierea creaţiilor şi o activitate de critică literară laborioasă. Se putea spune, aşadar, că „cenaclul devenise o întrunire de literaţi autentici cu spirit critic" (27).

Titu Rădoi emitea adesea puncte de vedere pozitive sau negative, el fiind primul care s-a afirmat în cadrul cenaclului în domeniul criticii literare. Dar a fost mai mult decât atât: „Titu Rădoi a fost mentorul cenacliştilor. El ne-a unit, ne-a ţinut strânşi unii lângă alţii, ne-a îndrumat şi ne-a determinat să fim interpreţi de texte literare" (28). Pe măsură ce rigorile cenzurii s-au atenuat, s-a permis includerea în scrierile cenacliştilor şi a articolelor de critică literară, care au fost apoi integrate în culegeri de texte şi publicate anual, sub denumirea de *Gorjul literar* (ca exemple de titluri: „Un moralist reflexiv: D.R. Popescu" în volumul 5 din 1977, „Un romancier liric: Vasile Băran" în volumul 6 din 1978).

Activitatea de publicistică literară (articole culturale, recenzii de carte etc.) a lui Titu Rădoi s-a extins la ziarul *Gazeta Gorjului* (29), fiind printre primii oameni de litere din Gorj colaboratori ai publicaţiei comuniste, într-o perioadă în care subiectele principale erau din domeniul industriei, agriculturii şi al realizărilor partidului. Progresiv, s-a făcut loc şi culturii.

Trebuie specificat că toate dialogurile, dezbaterile, analizele şi interpretările de texte din cadrul şedinţelor Cenaclului „Columna" se regăseau în procese-verbale, prinse în registre, despre care nu ştim unde s-ar afla (dispariţia lor ar fi, evident, o mare pierdere).

În anii '60, cenaclul se întrunea o dată pe săptămână la Biblioteca Judeţeană „Christian Tell" şi uneori la Teatrul de vară. Dar adesea, mai mulţi scriitori, între care se legaseră prietenii strânse, se despărţeau cu greu după şedinţe şi îşi continuau apoi dezbaterile la Restaurantul „Popasul pandurilor", la o bere.

Nu poate fi un omagiu mai mare adus profesorului Titu Rădoi decât mărturiile de recunoştinţă pe care foşti cenaclişti, deveniţi apoi scriitori importanţi şi/sau şefi ai unor instituţii culturale, i le-au adus de-a lungul timpului. Cu ocazia unei manifestări culturale comemorative (ţinută la Biblioteca Judeţeană „Christian Tell", în 2007) directorul Şcolii Populare de Artă din Târgu-Jiu, regretatul Viorel Gârbaciu, făcea o declaraţie emoţionantă în acest sens: „Nea Titu a făcut parte dintr-o generaţie care a lăsat urme pe care noi nu le vom putea lăsa, pentru că ne lipseşte bucuria de a te bucura de realizările celuilalt, ne lipseşte harul pe care îl avea magistrul Titu Rădoi, nu avem harul de a aduna oameni lângă noi. Nea Titu a fost singura şi cea mai importantă instituţie culturală din Gorj în perioada comunistă. Veneam spre dumnealui ca fluturii spre lumină. A fost omul care mi-a hotărât destinul şi toată viaţa mi-a fost model" (30).

Marian Negrescu, directorul de atunci al Teatrului Dramatic „Elvira Godeanu", spunea şi el că îi datorează foarte mult lui Titu Rădoi: „Mi-a fost profesor, diriginte, mentor, părinte. Pe magistrul Titu Rădoi îl aşez pe acelaşi palier cu părinţii mei, el m-a făcut ceea ce sunt astăzi. A fost cel care a propus şi a susţinut înfiinţarea teatrului din Târgu-Jiu. A murit într-un secol (31) şi a fost îngropat în alt secol. Marelui om Titu Rădoi îi datorez în totalitate şi în exclusivitate cariera mea artistică" (32).

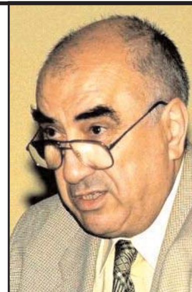
Ţinând cont de calităţile umane şi profesionale ale maestrului Titu Rădoi şi mai ales de realizările sale culturale deosebite din perioada represiunii comuniste, consider că el a fost un model de intelectual român autentic, care a continuat tradiţia maioresciană (din perioada junimistă) şi pe cea lovinesciană (în care s-a încurajat modernismul urmând „legea sincronismului") şi în general tendinţele de modernizare a limbii şi a literaturii române. Prin activitatea cenaclului condus de acest personaj carismatic, cultura gorjeană a devenit sincronă cu procesul de modernizare a literaturii, care avea loc în România acelor ani, după „dispariţia" (în fapt, diminuarea) cenzurii.

Plecând de la rarisima înzestrare a unor semeni cu „harul de a aduna oameni" lângă ei în numele unei idei, pot spune că, din anii '50 şi până în prezent, nu cunosc decât două personalităţi culturale „magnetice" care au reuşit să devină adevărate centre de cristalizare pentru oameni de cultură valoroşi, atraşi intens de personalitatea şi profesionalismul acestora: profesorul Titu Rădoi şi scriitorul Valentin Taşcu (de al cărui nume se leagă înfiinţarea Facultăţii de Artă din Târgu-Jiu, a Filialei Târgu-Jiu a U.A.P. din România şi a revistei universitare *Antemeridian & Postmeridian*). Pare însă surprinzător faptul că au existat doar două astfel de spirite coagulante într-un timp atât de îndelungat şi că niciunul nu era gorjean, ci ambii erau ardeleni, cu studii filologice la Universitatea din Cluj. De altfel, există şi un precedent istoric în acest sens: profesorii Ştefan Bobancu, Iuliu Moisil şi Augustin Crainic, veniţi tot din Ardeal la Gimnaziul real înfiinţat în 1890 şi devenit ulterior Colegiul Naţional „Tudor Vladimirescu" din Târgu-Jiu.

Note

14. Nicolae Manolescu, *Un lustru de tranziţie. Realismul-socialist*; în *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, Paralela 45, Piteşti, 2008, pp. 890-891.
15. *Ibidem*, p. 891.
16. Informaţie prof. Iancu Popescu.
17. Dumitru-Valentin Pătraşcu, Daniela-Liliana Pătraşcu, *Două vieţi dedicate învăţământului românesc*, Ed. Sitech, Craiova, 2013.
18. Ambele informaţii provin de la prof. Iancu Popescu.
19. Aura Stoenescu, *Titu Rădoi, la 10 ani de la trecerea în nefiinţă, Vertical*, Târgu-Jiu, 15 dec. 2010.
20. Marius Becherete, *Două decenii de la trecerea în eternitate a magistrului Titu Rădoi, Universul Olteniei,* 1 ianuarie 2020.
21. Titu Rădoi, *Câteva cuvinte despre „Columna" şi „columnişti", Caietele Columna*, nr. 6/1997, p. 3, Târgu-Jiu.
22. *Ibidem.*
23. *Ibidem.*
24. *Ibidem.*
25. Informaţie prof. Iancu Popescu.
26. *Ibidem.*
27. *Ibidem.*
28. *Ibidem.*
29. Publicaţia a apărut în anul 1968 (la 24 februarie), ca organ al Comitetului Judeţean Gorj al PCR şi al Consiliului Popular Judeţean. Între 1968 şi 1971, săptămânal şi apoi, până la 22 decembrie 1989, în mod alternativ, săptămânal şi cotidian, pe diverse perioade.
30. *In memoriam magistrul Titu Rădoi, Gazeta de Sud,* 2 iulie 2007.
31. Titu Rădoi a trecut la cele veşnice la 31 decembrie 2000, fiind înmormântat în cimitirul din Câmpofeni.
32. *In memoriam magistrul Titu Rădoi.*

Şcoala Basarabeană

Ion COJA

La 31 august românii serbează Ziua Limbii Române. Există în acest sens o lege care a fost adoptată în Camera Deputaţilor din România în luna februarie anul acesta. [După cum autorul menţionează la final, textul a fost scris pe 31 august 2013 – n.red.]

Mulţi români nu ştiu însă de ce să fie la 31 august Ziua Limbii Române.

Iată de ce. Pentru că la 31 august 1989 s-a petrecut un moment istoric pentru românism, pentru românitatea noastră cea de toate zilele: sub presiunea a peste 750.000 de români adunaţi la Chişinău în ziua de 27 august 1989, Parlamentul de la Chişinău, aşa sovietic cum era, n-a avut încotro şi a decretat pe 31 august limba română ca limbă de stat şi dincolo de Prut, adică pe ambele maluri ale Prutului şi Nistrului. Se încununa astfel, victorioasă, rezistenţa românilor la deznaţionalizare, după aproape două veacuri de jertfe şi suferinţe, dar şi de izbânzi pilduitoare, care au făcut din Basarabia ţinutul românesc cel mai însângerat, pus la cele mai grele încercări, nu de puţine ori în cumpăna istoriei aflându-se însăşi pieirea neamului românesc de pe plaiurile atât de frumoase ale Basarabiei, şi atât de jinduite de alţii…

De data asta n-a fost să fie cum au vrut alţii, ci cum au vrutără românii!

Ziua de 31 August a fost sărbătorită ca zi a limbii noastre româneşti pentru prima oară în 1990, în toată Republica Moldova. Şi de atunci, „anual – scrie pe Wikipedia un autor anonim, această sărbătoare este marcată cu manifestări de înalt patriotism, de regăsire a rădăcinilor, consemnată prin poezie, cântec şi joc, prin repunerea în drepturi a vechilor tradiţii populare şi a momentelor care le-au marcat istoria. De regulă, festivităţile sunt deschise dimineaţa la Chişinău de către oficialii republicii, prin depunerea de flori la monumentul lui Ştefan cel Mare şi Sfânt, precum şi la busturile clasicilor literaturii române, amplasate în Gradina Publică Ştefan cel Mare. Sărbătoarea se încheie în mod obişnuit printr-un concert susţinut în Piaţa Marii Adunări Naţionale. În primii ani ai sărbătorii, fiecare 31 august aducea cu sine şi dezvelirea a câte unui bust pe Aleea Clasicilor din Chişinău. Acest frumos obicei a fost întrerupt după venirea la putere a comuniştilor în 2001.”

Ecoul a ceea ce se petrece la Chişinău de fiecare 31 august a reverberat în multe suflete româneşti, dar mai ales în sufletele acelor români care cunosc bine ce înseamnă să nu te lepezi de graiul matern, strămoşesc, deseori cu preţul libertăţii sau chiar al vieţii: românii care trăiesc în afara graniţelor de stat ale României, românii din Ucraina, din Ungaria, din Balcani – îndeosebi cei din Grecia, Albania, Serbia, Bulgaria, precum şi românii din alte ţări ale lumii. Aceşti români, români exemplari, au „rezonat” la *modelul basarabean,* astfel că organizaţiile culturale ale românilor din diasporă s-au alăturat fraţilor de peste Prut, sărbătorind şi ei an de an Ziua Limbii Române, făcând declaraţii publice explicite în acest sens, cerând adică instituirea acestei zile naţionale şi în Ţara Mamă. Se poate spune că aceşti români *transfrontalieri* s-au unit cu românii din Basarabia, din Republica Moldova, alcătuind o comunitate aparte, comunitate la care, în februarie a.c., a aderat şi …România, Parlamentul României!… Căci, *nota bene!*, legea adoptată în februarie 2013 este o lege pe care au impus-o aceşti români fără paşaport românesc, dar cu un suflet mai românesc decât al nostru, cei ce nu riscăm nimic atunci când vorbim româneşte! Riscăm numai să vorbim din ce în ce mai stricat limba părinţilor noştri… Dar asta este altă poveste… O lăsăm pentru altădată, să nu stricăm şi acest ceas sărbătoresc!

Punctul de plecare a fost Marea ÎntruUnire de la Chişinău, din 27 august 1989, la care s-au adunat, cu un singur şi acelaşi gând, peste 750.000 de români. Adică tot al şaselea cetăţean al Republicii a fost acolo prezent, cam câte unul din fiecare familie de români!… A fost ca şi cum la Bucureşti s-ar aduna mâine peste trei milioane de participanţi, ca să ceară ce? Ce au cerut acei români grozav de români? Au cerut „grafie latină”! Acesta a fost cuvântul de ordine, al cărui înţeles s-a încărcat în Basarabia acelor zile de o sumedenie de alte idei şi conotaţii, strâns legate unele de altele, alcătuind un veritabil program politic naţionalist, cum n-a mai fost rostit altul de la Blaj, din 15 mai 1848…

ÎntruUnirea de la Chişinău din 27 august 1989 a fost transmisă în direct de Televiziunea Română de la Bucureşti! Mi-aduc bine aminte cum am urmărit-o în „Ţară” cu sufletul la gură, nevenindu-ne a crede ce vedeam: cât de viu şi de puternic era românismul acelor fraţi de-ai noştri la care deseori ne gândisem până atunci cu inima strânsă de teamă că sunt în mare primejdie de a se pierde pentru oastea Neamului nostru. Da' de unde?! Se vedea

clar că sunt „mai români” decât fiecare dintre noi! Că demnitatea de român le e mai dragă ca orice!

Când, peste numai patru luni, în decembrie 1989, românii au ieşit în stradă să înfrunte moartea voiniceşte, „cu palmele goale”, sub privirile uimite ale întregii lumi, demonstrând o totală şi rarisimă disponibilitate la orice sacrificiu, eu, personal, am simţit că acea minune de comportament se producea în continuarea adunării de la Chişinău, din 27 august 1989, care renăscuse în sufletul tuturor românilor încrederea în destinul lor de neam sortit să facă istorie, iar nu figuraţie pe scena lumii!

Am scris mai apoi în chip explicit că „Revoluţia Română”, care într-adevăr revoluţie a fost la nivelul reacţiei şi conştiinţei populare, civice, a început cu mult înainte de decembrie 1989, începuse prin demonstraţia de demnitate românească făcută de fraţii noştri de peste Prut!

Şi mai zic o dată: fără 27 august 1989 nu ar fi fost posibilă resurecţia din Timişoara şi Bucureşti, din toată Ţara, pe care eu, trăind-o în stradă, am resimţit-o mai puţin a fi un act de denegare a regimului politic, cât mai ales ca pe o amplă şi atotcuprinzătoare demonstraţie de demnitate naţională! Oamenii au ieşit fără arme, fără ciomege, nu ca să pedepsească ori să alunge pe cineva, cât mai ales pentru a demonstra că „Dumnezeu e cu noi!”, că nu ne e teamă de moarte şi suntem gata la orice ar putea să semnifice bărbăţie şi virtute, credinţă în Neam şi Lege!

Se naşte o întrebare pe care încă nu ne-am pus-o cu toată gravitatea: cum se face că Televiziunea Română, care pe vremea aceea, în vara lui 1989, era atât de închisă, ruptă de realitate şi preocupată exclusiv de cultul personalităţii celor doi „tirani”, a transmis totuşi, în direct şi integral, Adunarea de la Chişinău?

Mi-aduc aminte că în mulţimea de participanţi, care de care mai voios, mai frumos, mai luminos la chip, am remarcat un bătrân, în haine „de duminică”, negre, care a apărut de mai multe ori în prim-planul transmisiei. M-a frapat asemănarea sa, la port, la înfăţişare, cu unchii mei, mocanii dobrogeni, cum se îmbrăcau şi cum arătau aceştia când veneau la oraş! Moacă de mocan!, mi-am zis. Şi, parcă auzindu-mă, regizorul transmisiei l-a ales pe bătrân pentru un scurt interviu. I s-a pus şi întrebarea de unde e, cum se numeşte. Iar răspunsul a fost *Ungureanu!* Venise la Chişinău din Transnistria! Era aşadar urmaş al ardelenilor, al mocanilor care sute de ani au tot venit iarna cu oile din Transilvania, din Mărginimea Sibiului, până în bălţile Nistrului sau în Crimeea! Aşa cum făcuse această pendulare transhumantă şi bunicul meu Licoi, din Răşinari!

Mulţi sunt basarabenii care au printre înaintaşi români ardeleni. Când l-am cunoscut pe Eugen Doga l-am luat direct, dacă-şi cunoaşte buneii ardeleni. Da, ştia şi dânsul şi era mândru de asta! Mândru că poartă un nume de familie adus din Ardeal pe malurile Nistrului!

Există multe similitudini între ardeleni şi basarabeni, între Transilvania şi Basarabia! Am observat după 1990, în mai multe ocazii, că au, unii pentru alţii, mai multă înţelegere, mai mare atracţie să se încreadă unul într-altul şi să conlucreze cu inima deschisă! Şi unii, şi alţii au cunoscut mai ales partea dramatică, tragică, a condiţiei de român! Au plătit preţul cel mai scump pentru a-şi vorbi graiul părintesc!

Dacă, aşa cum spune viersul popular, *Tot românu-i ardelean/ Dus în Ţară de alean*, dacă deci Ardealul ne este tuturor românilor vatra, baştina primordială, apoi trebuie spus că suntem printre popoarele Europei singurul care s-a extins spre Răsărit! Răsăritul dinspre care asupra Europei s-a produs pustietoarea migraţie a popoarelor Asiei atrase de luminile Romei, ale civilizaţiei europene! Noi românii am „înotat” împotriva curentului, în răspărul istoriei! Şi am extins spre Soare Răsare Europa, moştenirea Romei antice, romanitatea noastră, ducând-o până dincolo de Bug!

Dacă compari hotarele limbii latine, din vremea lui Traian, cu hotarele în care se vorbesc azi limbile romanice din Europa, constaţi că peste tot aceste hotare s-au restrâns, au cedat spaţii întinse altor limbi, „barbare”! Nordul Africii, Asia Mică, ceţosul Albion, Dalmaţia, Moesia… Numai Dacia Traiană a câştigat spaţii noi pentru lătinie! Înzecindu-şi moştenirea!

Spaţiul în care se vorbeşte limba daco-română s-a extins de-a lungul istoriei mai ales spre Est. Iar acesta este meritul cel mai important al românilor de peste Prut! Au lăţit spaţiul limbii române, l-au extins, iar în final, iată, ne-au dăruit şi Ziua Naţională a Limbii Române!

E bine să reţinem că de la ardeleni avem ziua de 1 Decembrie, iar de la basarabeni, de la moldovenii de peste Prut, avem ziua de 31 August, zile amândouă de afirmare naţională a identităţii şi demnităţii noastre etnice.

Iar dacă stăm să judecăm lucrurile cu bucuria de a descoperi către cine mai avem motive de recunoştinţă, este timpul să identificăm în cultura şi istoria noastră un capitol pe care l-am trecut prea uşor cu vederea: *Şcoala Basarabeană!…*

Un bob zăbavă vă cer asupra acestui gând: *Şcoala Basarabeană!…* Gând care nu-mi aparţine, dar când am auzit, la o recentă lansare de carte a unui autor de dincolo de Prut, pe două doamne profesoare universitare, vorbind despre *Şcoala Basarabeană,* m-am minunat de câtă dreptate puteau să aibă! Dacă vorbim de o *Şcoală Ardeleană,* cu rolul ei decisiv în istoria noastră, şcoală prin care cu toţii ne-am românit şi mai mult decât eram, apoi se poate vorbi şi de o *Şcoală Basarabeană,* cu acelaşi rol istoric, de fortificant al românismului la ceas de cumpănă! De restrişte şi de răscruce!

→

Istoria de lângă noi

Originea românilor (IV)

Neoliticul românesc

Dan D. FARCAŞ

În Europa glaciaţiunilor şi a epocii care a urmat imediat după aceea, Homo Sapiens Sapiens, deci „omul modern", a dus, „în vârful lanţului trofic", o existenţă de vânător-culegător, timp de aproape 35.000 de ani, deci cam 1000-2000 de generaţii. Aceasta a fost epoca paleolitică, sau „a pietrei cioplite". Obişnuiţi fiind cu deceniile şi cu secolele, e greu să ne imaginăm o atare întindere în timp. Oamenii erau probabil semi-sedentari, mutându-se sezonier, ori în funcţie de alte evenimente majore, o dată cu cirezile de animale sălbatice pe care le vânau. Adăposturile lor erau simple şi greu de identificat azi, în afară de cele din peşteri, dintre care unele arată o locuire continuă, uneori de mii de ani.

În urmă cu aproximativ 11.500 de ani, pe fondul unei încălziri generale a climei, în Levant şi în Africa de nord-est au început să fie cultivate grâul, orzul, mazărea, lintea, năutul, inul etc. Tot aici şi atunci au fost domesticite oile şi bovinele. În Europa şi în zone ale Asiei, acum aproximativ 10.500 de ani, au fost domesticiţi şi mistreţii, dând naştere raselor de porci. Acest proces a făcut trecerea la ceea ce numim epoca neolitică (deci a uneltelor din piatră şlefuită).

Agricultura, din ce în ce mai elaborată, a dus, pentru prima dată în istoria omenirii, la o sporire exponenţială rapidă a populaţiei. Cultivatorii de grâne au început să intre în conflict cu crescătorii de animale care, pe aceleaşi teritorii, aveau nevoie de păşuni. Antagonismul acesta, care, pe alocuri, mocneşte şi azi, ne-a fost ilustrat prin mitul lui Cain şi Abel.

Pe fondul „exploziei demografice" şi a căutării de noi suprafeţe agricole şi de creştere a animalelor, reprezentanţii revoluţiei neolitice au migrat din Orientul Apropiat spre nord şi vest, ceea ce a dus şi la o a doua fază esenţială a populării teritoriului României. În Sesklo, localitate din nordul Greciei, în anul 6850 BC, agricultorii erau deja organizaţi într-o aşezare importantă, inclusiv cu ovine, caprine, bovine, porcine şi câini domesticiţi. Tot ei produceau aici ceramică glazurată. Pe la 6600 BC această populaţie trece Dunărea şi introduce pe teritoriul actual al României agricultura, mai ales cultivarea grâului, creşterea animalelor şi diverse meşteşuguri conexe. Dislocarea vechilor locuitori este posibil să se fi produs uneori în mod violent, dar treptat populaţiile s-au amestecat, iar activităţile s-au uniformizat. Acest moment constituie începutul neoliticului la noi. Urmaşii noilor veniţi vor duce apoi tehnicile lor în sus, pe valea Dunării, mai departe, în toată Europa.

Migraţiile venite dinspre Peninsula Balcanică, au continuat, în valuri succesive, până în jurul anului 2000 BC. Am menţionat în articolul anterior că circa 40% din populaţia masculină actuală a României are haplogrupul I (Y-DNA), sosit la noi acum circa 40.000 de ani. Acestora li s-au adăugat cei veniţi în urma revoluţiei agricole; urmaşii lor formează, la ora actuală, cam o treime din populaţia masculină a ţării noastre. Genetic, ei aparţin, în cea mai mare parte, la trei mari haplogrupuri. Primul sosit a fost G2a, azi predominant, până la 60%, la popoarele din Caucaz, fiind important şi în Etiopia, Iran, Italia etc. Un al doilea val, cu haplogrupul predominant E-V13, a venit din nord-estul Africii, probabil din Sahara, care a început să se deşertifice pe la 4200 BC, silind populaţia să migreze spre est şi nord, poate traversând Mediterana. Reprezentanţii haplogrupului E sunt azi majoritari în sudul Italiei, în sudul Greciei, ca şi parţial în Anatolia şi în Balcanii de vest. Un al treilea aport, cel al haplogrupului J2, provine din Orientul Apropiat, iar sosirea lui s-a produs probabil în mai multe valuri.

Migraţiile revoluţiei agricole au născut culturi succesive, de o mare diversitate, pe teritoriul ţării noastre. Primele au fost Starčevo-Criş (6400-5300 BC), în vest, şi apoi Vinča-Turdaş (5700-3500 BC), întinsă din Serbia actuală până în nordul Transilvaniei. Erau civilizaţii sedentare, de agricultori şi crescători de animale, care trăiau în aşezări adunate, uneori foarte mari. La Uivar, în câmpia Banatului, a fost cercetată o localitate care, acum 7000 de ani, avea o suprafaţă de peste 12 hectare şi era înconjurată de cinci valuri de apărare. Străzile erau dispuse concentric. Sistemul complex de fortificaţii (palisade şi şanţuri cu apă) sugerează existenţa unei comunităţi conduse de elite. Se pare că cei de aici stăpâneau deja elemente de metalurgie a cuprului. Alte „orăşele" asemănătoare au fost identificate, în aceeaşi zonă, la Dudeştii Vechi, Sânnicolaul Mare, Foeni, Hodoni, Sânandrei, Chişoda Veche, Zorlenţu Mare, Liubcova, Gornea etc.

Religia agricultorilor neolitici venera, înainte de toate, Pământul. Ei au făcut o analogie între sămânţa pusă în trupul unei femei, după care se va naşte un prunc, şi sămânţa pusă în pământ, din care se va naşte recolta de grâu. Prin urmare, Pământul era o imensă mamă – *Mama Pământ* (poate *Mama Glia/Geea*) – care îi hrănea pe toţi. La Parţa (pe malul Timişului, la câţiva kilometri de Timişoara) a fost dezgropat, în 1978, un sanctuar neolitic având o lungime de 11,5 m şi o lăţime de 6 m, vechi de aproximativ 6.200 de ani. El a fost mutat şi restaurat, în 1983, la Muzeul Banatului din Timişoara, unde se găseşte şi în prezent. Are două compartimente distincte; în partea anterioară se află altarul, cu două statui lipite, o zeitate feminină cu mască şi un taur, simboluri ale fertilităţii şi fecundităţii; o altă cameră era destinată ofrandelor. Templul a fost folosit şi drept calendar solar. Doar în ziua echinocţiului de toamnă şi de primăvară soarele pătrundea printr-un orificiu şi lumina altarul. Localitatea în care era sanctuarul era un „orăşel", înconjurat de 4-5 inele de palisade şi 4 şanţuri cu apă. În regiune era răspândită ceramica neagră şi cea „ciupită".

Pe multe amulete şi piese de ceramică din această perioadă apar încrustaţii misterioase. S-au inventariat cam 700 (alţii spun că mai multe) semne diferite, care se repetă de la un obiect la altul, la distanţe de sute de kilometri şi sute de ani. Între ele se găsesc simboluri abstracte, cum ar fi svastici, cruci şi zigzaguri. Unii arheologi spun că ar putea fi cel mai vechi exemplu de „proto-scriere" din lume. Aproape sigur, nu e o scriere propriu-zisă, aşa cum o ştim noi, cu litere sau cu pictograme, codificând limbajul (aşa cum se va întâmpla peste un mileniu şi jumătate, când va apărea scrierea cuneiformă sau hieroglifică), ci o scriere cu simboluri „magice", transmiţând un mesaj (de pildă, de protecţie), fiecare semn având semnificaţia sa, cunoscută probabil doar de iniţiaţi. Nu este exclus ca unele simboluri de pe vase ceramice să semnifice numere sau tipul conţinutului.

Cele mai cunoscute piese ale acestei proto-scrieri sunt cele trei tăbliţe găsite la Tărtăria (jud. Alba), alături de un schelet datat 5500 BC. Simboluri asemănătoare au fost găsite şi în colina de la Karanovo, din sud-estul Bulgariei. La Gracianiţa, localitate din nord-vestul Bulgariei s-au găsit două platouri de dimensiuni reduse; pe fundul unuia dintre ele se poate recunoaşte reprezentarea schematică a unei fiinţe omeneşti sau divinităţi, iar cel de-al doilea relevă o decoraţie care ar putea fi o formă de scriere apropiată de cea de pe sigiliul de la Karanovo şi de pe una dintre tăbliţele de la Tărtăria.

Deosebit de importantă, în această perioadă, a fost, în Dobrogea şi mai la sud de ea, cultura Hamangia (5200-4500 BC), întemeiată se pare de o populaţie venită din Anatolia, cu unele înrudiri în insulele ciclade. Sunt faimoase statuetele, extrem de stilizate, reprezentând „gânditorul" şi „femeia lui". S-a emis ipoteza că reprezintă un zeu al fecundităţii şi o zeiţă a fertilităţii, trimiţând la perechea de zei din templul de la Parţa. Cultura Hamangia va fi înghiţită de cultura locală Gumelniţa (4700-3950), care a ocupat la un moment dat aproape întreaga Peninsulă Balcanică, urmată de cultura Boian (4300-3500).

Dar probabil cea mai spectaculoasă dintre toate culturile de pe teritoriul ţării noastre, în acest răstimp, a fost cultura Cucuteni-Tripolie, întinsă, în faza ei maximă, de la Braşov la Kiev, cultură care a durat circa două milenii, între 4800-2750 BC (deci o perioadă cam cât de la Burebista şi Iulius Cezar până azi) şi care a fost, pe atunci, cea mai evoluată, cel puţin din punct de vedere artistic, din întreaga Europă. La început, majoritatea aşezărilor Cucuteni-Tripolie erau mici, dens locuite, la 3-4 kilometri una de cealaltă, concentrate mai ales în văile râurilor Siret, Prut şi Nistru. Dar în faza medie (circa 4000-3500 BC), populaţiile aparţinând culturii Cucuteni au realizat cele mai mari aşezări neolitice din Europa, unele dintre acestea având nu mai puţin de 3.000 de structuri, care puteau găzdui 20.000 până la 46.000 de locuitori. (Va urma)

Bibliografie

1. Gheorghe Lazarovici, *Despre sistemele de fortificaţii neolitice din Transilvania şi Banat (Partea I: fortificaţiile neolitice)*, Satu Mare - *Studii şi Comunicări*, nr. XXIX/1, 2013 (55-110).

2. ***, *From Symbols To Signs, Papers presented at the international symposium, Suceava, România, 2-5 September 2014,* Editura Karl A. Romstorfer, 2015.

3. Cornelia-Magda Lazarovici, Gheorghe-Corneliu Lazarovici, Senica Ţurcanu, *Cucuteni, a great civilization of the prehistoric world*, Iaşi, 2009.

4. http://arheologie.ulbsibiu.ro/santiere/parta/reconstruction%20of%20a%20 sustaining %20wooden%20structure.htm.

5. http://www.prehistory.it/ftp/parta_archaeological _excavations02.htm.

6. http://arheologie.ulbsibiu.ro/publicatii/carti/arhitectura%20neolitica/cuprins 1.htm.

7. https://en.wikipedia.org/wiki/Y-DNA_haplogroups _in_populations_of_ Europe

Nota red. Pentru a sublinia cât de bogată este informaţia acumulată în acest domeniu, la pagina 32, spre a beneficia de avantajul culorii, am reluat de la adresa https://commons.wikimedia.org/wiki/File:World_Map_of_Y-DNA_Haplogroups.png o hartă a haplogrupurilor Y, „cu posibilele rute de migrare" de-a lungul mileniilor. Desigur, multe alte date şi referinţe pot fi găsite la adresa respectivă.

Fireşte, în alţi termeni, cu specificul ei, şi mai ales cu data ei de funcţionare, alta: epoca contemporană! Cunosc mulţi basarabeni, dar descopăr mereu alte şi alte temeiuri pentru încredinţarea că *rolul Basarabiei în istoria Neamului românesc aparţine mai ales viitorului!* Iar faptul că la Chişinău s-au adunat mulţime de norod, cum nu s-au mai adunat vreodată românii de mulţi, pentru a proclama dreptul de a vorbi şi scrie româneşte, faptul că de la acea minunată întâmplare ne-am ales cu Ziua Limbii Române, confirmă că pentru neamul românesc funcţionează acum şi *Şcoala Basarabeană* de suflet şi cuget curat românesc!

…Las pentru altă dată un inventar, cât mai cuprinzător, al faptelor care certifică existenţa acestei componente a fiinţei noastre naţionale, o componentă extrem de dinamică, de eficientă în lupta noastră, a tuturor românilor, pentru Mântuirea Neamului. Dar mai ales i-aş lăsa pe alţii, mai învăţaţi, să facă un inventar al faptelor prin care basarabenii au sporit temeiurile mândriei de a fi român! Basarabenii pe care îi cunosc, fără excepţie, m-au făcut să trăiesc deseori acest sentiment. Din toată inima le mulţămesc acum că ne-au dăruit şi această zi de sărbătoare:

La Mulţi Ani, Basarabie, La Mulţi Ani Frumoşi, români de pretutindeni! Inima sus! Dumnezeu e cu noi, noi suntem cu Dumnezeu! Doamne, ajută!

(Buriaş, 31 august 2013)

A cui este, de fapt, palinca?

Mihai VINEREANU

Încă din secolul al XIX-lea, de la Cihac, autorul primului dicţionar etimologic al limbii române, se susţine că substantivul *palincă* ar fi de origine maghiară, mai precis, din mgh. *palinka*. După el, alţi lingvişti, precum Tiktin, Şăineanu, dar şi autorii Dicţionarului Academiei, susţin acelaşi lucru. Dar, să vedem cum stau de fapt lucrurile.

În limba română, *palincă* (variantă *pălincă*), substantiv de genul feminin, are mai multe sensuri, anume: 1. rachiu, ţuică, 2. mămăligă mică şi moale, 3. turtă din mălai coaptă pe vatră, 4. chiflă, pâine mică. Are maghiara sensurile 2, 3, 4 ale acestui cuvânt? Evident că nu. În plus, trebuie să menţionăm că pentru Dicţionarul Academiei, termenul *palincă* cu sensurile 2, 3, 4 rămâne cu origine necunoscută, deşi este mai mult decât evident că nu poate fi vorba de două cuvinte diferite, ci doar de sensuri diferite ale aceluiaşi cuvânt, care se raportează la noţiunea de „a coace, a încălzi foarte tare”. În consecinţă, ipoteza nu se susţine şi trebuie reconsiderată. Două sunt hibele ipotezei în cauză:

În primul rând, rădăcina verbului din care provine acest substantiv este de origine indo-europeană, iar maghiara este limbă fino-ugrică.

În al doilea rând, suf. *-ca* (*-ka*) este şi el de origine indo-europeană, frecvent în limba română, în limbile slave şi chiar în cele romanice.

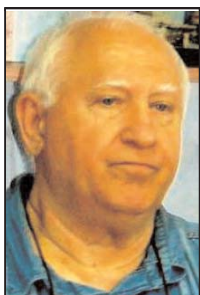
Rădăcina proto-indo-europeană **pel-* „a arde, a încălzi” se regăseşte şi ea în limbile slave, dar termenul *palincă* nu! În sârbo-croată există forma *palinja* „care arde” din vb. *paliti* „a arde”. În această limbă, la ţuică i se spune *šlivovica,* un derivat din *šliva* „prună”. Nici alte limbi slave nu au termenul *palincă,* cu excepţia limbii ucrainene care l-a împrumutat din română.

În consecinţă, considerăm că termenul nu este de origine slavă, ci a fost împrumutat şi în alte limbi învecinate, pe lângă cea maghiară: cf. ucr. *palinka*, germ. (dial. austriac) *palinka*. Prin urmare, termenul rom. *palincă* este un derivat din *a păli* care are şi el o mulţime de sensuri „1. a încălzi prea tare, a arde, a dogori, a pârjoli, a pârli; 2. a lăsa un timp la foc după preparare, pentru a ieşi mai uşor din ceaun; 3. a (se) încălzi la soare, a (se) bronza”. Acest fapt dovedeşte vechimea termenului în limba română. Menţionăm că aceiaşi autori amintiţi mai sus susţin că verbul *a păli* ar fi de origine slavă, ceea ce nu este corect, fiind vorba de o rădăcină proto-indo-europeană care se regăseşte şi în alte limbi indo-europene: cf. vechi islandezul *flōr* „cald, călduţ”, olandezul *flouw* „călduţ” şi vechi slavul *politь* „a arde”, respectiv *palitь* „a arde” (cauzativ). Verbele slave sunt cognaţi cu rom. *a păli.* În limba română, cuvântul care defineşte savuroasa licoare are mai mulţi cognaţi, precum verbul *a opări, pârnaie,* „oală mare de pământ folosită la gătit”, şi *plejiţă* „mâncare, fiertură”, precum şi verbul *a păli* din care provine. Toate aceste cuvinte derivă din rădăcina **pel-*, menţionată mai sus.

În consecinţă, subst. *palincă* este, fără nicio îndoială, cuvânt de origine indo-europeană, apărut pe terenul limbii române, iar maghiara l-a împrumutat din limba română. În maghiară sunt mii de cuvinte de origine română, dar pe multe dintre ele dicţionarele etimologice alte limbii române le consideră de origine maghiară.

Astăzi brandul *palinka* este autorizat de către UE să fie produs doar în Ungaria şi în patru districte din Austria, încă din 2010. Putea şi România să obţină acest brand pentru judeţele din Ardeal, dar n-a făcut-o. Credem că şi azi s-ar putea obţine brand pentru *horincă* sau *ţuică,* dar nu s-a făcut nimic în acest sens. Ungurii „împrumută” şi azi cum „au împrumutat” dintotdeauna elemente de cultură şi civilizaţie românească şi apoi pretind că le aparţin şi, nu numai atât, că le-au aparţinut dintotdeauna. Istoria adevărată le demonstrează că greşesc. Genetica, ultimul bastion al adevărurilor incontestabile neagă opiniile lor. Până şi din punct de vedere genetic ei sunt doar circa 5% ugro-finici, restul genelor le-au împrumutat de la vecini, ponderea românească fiind de cca 70%.

Ar fi multe de spus referitor la aceste subiecte, dar mă opresc aici, întrucât pe multe dintre ele le cunoaştem cu toţii. E bine să reţinem că şi originea cuvântului „palincă” este românească şi e bine să afle şi ungurii că brandul lor nu este unguresc. Iar noi, singurul lucru pe care trebuie să-l facem este să trecem la treabă, cu mic, cu mare. Ne aşteaptă Ţara s-o apărăm şi s-o repunem în drepturi!

De ce românul Pârvu din Serbia se cheamă *Pîrvulovici?!*

Ion ANDREIŢĂ

Ştirea sună sec: Cetăţeanul Duşan Pîrvulovici, trăitor cu acte-n regulă (prin întâmplarea nefericită a sorţii) între hotarele Serbiei de azi, a fost condamnat definitiv la un an şi jumătate de puşcărie de către justiţia sârbă pentru că este român, afirmă că este român şi luptă întru ameliorarea vieţii conaţionalilor săi din Valea Timocului, în primul rând, pentru recunoaşterea lor ca români (chiar dacă li se zice – şi-şi zic – vlahi) şi tratarea ca atare. Ştirea poate fi dezvoltată, apoi, cu ce-a mai spus neînfricatul patriot, cu ce s-a mai aflat *pe surse*, cu… cu… Şi-atât? Atât! Cei ce-ar trebui să audă au urechile înfundate cu câlţi şi chipurile camuflate sub o mască de protecţie confecţionată din blană de arici.

Patriotul român Pârvu a îmbrăcat *cămaşa lui Tudor,* s-a pus în fruntea cosângenilor săi din Timoc şi-a pornit la luptă dreaptă, cu armele democraţiei. Tot cu armele democraţiei zic că luptă şi numeroşii procurori şi judecători sârbi, care se străduiesc de peste un deceniu, plimbând dosarul acuzării de la un complet la altul, ca să-l poată condamna pe Pârvu. Slabă victorie, obţinută cu armele boante ale şantajului şi minciunii, ale pledoariei deşănţate şi argumentelor false, de care râd şi câinii-n Giurgiu. Victoria, adevărata (apropiata!) victorie se coace acolo, în pământului Timocului, încălzită de osemintele celor ce-au fost aici, dintotdeauna, locuitori şi stăpâni.

…Întâmplarea aceasta mă trimite cu gândul înapoi, undeva, departe de clipa de faţă. Era prin 1998-99. Doi timoceni sârbi rătăceau prin Paris, alături de un al treilea, timocean bulgar, căutând sprijin pentru conaţionalii lor de-a ieşi din negura sutelor de ani în care sufereau, condamnaţi de cei în mijlocul cărora trăiau, şi care deţineau frâiele puterii. Am stat de mai multe ori de vorbă cu cei doi timoceni sârbi. Mi-au oferit revista *Vorba noastră* – „ca să vă obişnuiţi cu necazurile noastre” – reeditată după 44 de ani de întrerupere (1948-1992), astăzi apărând ca publicaţie a Mişcării Românilor-Valahilor din Iugoslavia (MRVI) – vlahii, nerecunoscuţi ca minoritate naţională. Deşi – scria în revistă şi susţineau cu argument cei doi interlocutori, era/este vorba de 320 de sate şi 20 de oraşe, numai în Timocul sârbesc, cu peste un milion şi jumătate de locuitori. Deşi – aceşti români şi-au adus jertfa lor de sânge (alături de sârbi, desigur) în cele două mari războaie mondiale.

Mişcarea Românilor-Valahilor din Iugoslavia era condusă de Dimitrie Crăciunovici (Crăciun!) fost ofiţer în armata iugoslavă. El repeta adesea, ca pe un laitmotiv cutremurător şi testamentar, îndemnând la rezistenţă: „Dacă murim, părinţii noştri, când ne vom întâlni cu ei pe lumea cealaltă, nu vor şti sârbeşte şi nu vor putea să se înţeleagă cu noi!” Din aceeaşi durere, revista şi-a înscris drept motto, pe frontispiciu, deviza: „Limba lui care o lasă/ Blăstămat să fie-n casă”.

Tot pe-atunci l-am cunoscut şi pe celălalt timocean, *bulgarul,* care în acte se numea Mladen Petrov. Se născuse în anul 1926, în comuna Cosova-Vidin (şi avea să moară în 2011, în Champigny-Paris). Şi-a schimbat numele, cu de la sine putere, în Ion di la Vidin – un pumn de om, în care bătea o inimă cât România Mare. Inginer de mine, lucrase în Iugoslavia, Italia, Franţa – şi fiecare leuţ (franc sau dolar) economisit (şi ascuns de nevastă, o franţuzoaică hrăpăreaţă; nevasta lui Pârvu a fost ademenită cu o funcţie şi determinată să divorţeze de el) pleca pe căi neştiute în Bulgaria, pentru sponsorizarea revistei *Vremea* (!), pentru redeşteptarea românilor din Timocul bulgăresc, circa 250.000 de suflete.

Autodidact de înaltă clasă, Ion di la Vidin era un foarte bun cunoscător al istoriei, în special a Balcanilor. În anul 1991, scrie, în limba franceză, şi publică la Paris volumul *La Tribalie – Tribalia* (tradus şi publicat, apoi, în limba română, cu titlul *Sacra Tribalia*). Imediat, Bulgaria îl declară *persona non grata.* Efectul este puternic: în felul acesta, află şi pedantul Occident cine sunt, cu adevărat, aşa-zişii timoceni.

Tribalia era/este o regiune de 40.000 de kilometri pătraţi, locuită de 2,2 milioane de români, situată pe malul drept al Dunării, de la Moravia şi Passarowitz (Iugoslavia) în Vest şi, trecând prin Timoc, până la Yantra şi Svitova (Bulgaria) în Est. Capitala Tribaliei era oraşul Bononia (Vidin). Primele date scrise despre românii tribalieni datează din timpul invaziei perşilor lui Darius (521-485 î.Hr.). Într-o cronică a lor, în care se vorbeşte despre acaparări de aur, se aminteşte şi Tribalia. Aceşti tribalieni erau un popor traco-dacic, vorbind limba română. În legătură cu bulgarii, istoricii bizantini notează apariţia, în anii 499-500 d.Hr. la Gurile Dunării, a unor barbari de pe Volga – „volgarisi”, „bolgarisi” – circa 25-50.000; în vreme ce tribalienii erau pe atunci, după Strabon, trei milioane. Bizantinii fac din ei, ca şi din sârbi, un fel de jandarmi ai imperiului – şi din acest moment începe tragedia românilor din Sudul Dunării.

Sudiştii **aceştia** au fost totdeauna alături de fraţii lor *nordişti,* cărora le-au sărit în ajutor – de la care, la nevoie, aşteaptă şi ei o mână întinsă, care, din păcate, se lasă mereu aşteptată. Sau, cum spune Ion di la Vidin: „De la Baziaş la Giurgiu, până şi câinii ştiu că suntem români, cu excepţia fraţilor noştri din nordul Dunării, care continuă să ne ignore”. Ei au luptat în oştile lui Mircea cel Bătrân, Vlad Ţepeş, Mihai Viteazul – şi s-au acoperit de glorie în Războiul de Independenţă, din 1877-1878, la Smârdan, Griviţa, Plevna. A intrat în legendă fetiţa de 15 ani, Măriţa, care a luptat, alături de alte 36 de fete, pe reduta Smârdan. A fost ucisă în ziua de 9 ianuarie 1878. În memoria jertfei ei, a fost ridicat un monument – pe care Bulgaria, arţăgoasă şi infatuată, l-a dărâmat în anul 1913, după Pacea de la Bucureşti. Acum, sub soarele democraţiei europene, aceeaşi Bulgarie refuză să instaleze, pe vechiul loc, noul monument el tinerei eroine române, realizat pe banii lui Ion di la Vidin.

Dacă am început să aflăm şi să înţelegem nedreptăţile făcute acestor fraţi astăzi, într-o vreme condusă de legea drepturilor omului, recunoscută unanim pe mapamond, cum va fi fost viaţa lor mai înainte, în plină epocă de înflorire capitalistă? – mă întreb şi întreb. Iată un exemplu edificator, datorat tot lui Ion di la Vidin.

→

Istoria de lângă noi

La semicentenarul Electroargeş

Gheorghe OLTEANU

Au trecut, iată, 50 de ani de la publicarea în *Buletinul Oficial* a hotărârii de înfiinţare a Fabricii de Bunuri de Larg Consum (FBLC) la Curtea de Argeş, vechea cetate de scaun a Ţării Româneşti, pe atunci un mic târg de provincie. Economic vorbind, toată activitatea se rezuma la „industria locală", o întreprindere cu abator de vite, fabrică de mobilă, combinatul de prelucrare a lemnului (IF, adică industrie forestieră, cum spuneau oamenii), ateliere meşteşugăreşti de covoare, olărit, panificaţie, morărit, dar şi o fabrică de confecţii, „6 Martie". Venise şi vremea oraşului, mai ales datorită poziţiei sale strategice şi scânteii anului 1968, când trupele Pactului de la Varşovia au invadat Cehoslovacia, care îndrăznise să se abată de la calea dictată de Moscova. Doar România a avut curajul să nu trimită trupe, spre admiraţia lumii libere, dar şi spre furia Moscovei. Pericolul invaziei ţării era unul cât se poate de real, aşa că a fost proiectat şi a început construcţia Transfăgărăşanului, drum strategic, a sosit în oraş Batalionul de vânători de munte, dar s-a dat şi decretul de înfiinţare a FBLC, cunoscută ulterior ca Electroargeş (prescurtat ELAG), denumirea sub care a fost înregistrată oficial. Scopul era atragerea oamenilor în număr cât mai mare în oraşul Curtea de Argeş, amplasat strategic la trecători (spre Transilvania, prin Câmpulung-Bran şi pasul Bran, spre Olt pe drumul Ţării Loviştei, prin Tigveni, Şuici, Berislăveşti, Jiblea, Călimăneşti.

Necesitatea apariţiei unei astfel de fabrici venea şi din marea nevoie de aparatură casnică, deoarece femeile erau din ce în ce mai mult atrase de câştigul unui salariu, al unei independenţe materiale, iar timpul rămas era insuficient pentru treburile gospodăreşti. La timpul consumat în trei schimburi prin fabricile unde munceau, se adăuga timpul pierdut cu naveta, apoi cel dedicat creşterii copiilor, aşa că era mare nevoie de aparatură electrocasnică, de aspiratoare, aparate de pregătit hrana etc. Rămânerea vizibilă în urma altor ţări din lagărul socialist era de natură să deranjeze ambiţiile liderilor de atunci, mai ales că România neascultătoare nu mai primea mărfuri de acest gen din ţările sistemului (URSS, RDG, Cehoslovacia, Ungaria, Polonia în principal). Pe de altă parte, industria românească se dezvolta accelerat, venise vremea industriei electrotehnice să se dezvolte şi să asigure cererea mare de echipamente de comandă, control, automatizare.

Pentru a avea o idee despre situaţia de atunci, amintim doar cum arăta industria electrotehnică în contextul în care apăruse renumita Electroargeş, aşa cum a dovedit de-a lungul unei jumătăţi de secol de activitate neîntreruptă! Caz aproape singular în industria electrotehnică, industrie care, deşi performantă, a cam dispărut de pe harta ţării. Aşa că Aniversarea cu A mare este mai mult decât necesară, este o datorie de onoare. Să se ştie ce au făcut generaţiile de atunci, să se ştie că umblam disperaţi după forţă de muncă. Nimănui nu i-ar fi trecut prin minte atunci că, doar după 25 de ani, urmaşii lor nu vor avea unde munci, obligaţi fiind să ia calea exodului. Un altfel de exod, din nefericire pentru noi, nu ca acela condus de Moise spre Pământul făgăduinţei… Ca să dăm o imagine asupra stadiului de dezvoltare a industriei electrotehnice în 1971, atunci când au început lucrările de construcţie la Electroargeş, iată, de exemplu, ce progrese apăruseră doar în numai cinci ani, între 1960-1965: Electroputere Craiova, fondată în 1949, pentru a produce utilaj electrotehnic greu, necesar modernizării transportului feroviar şi urban, îşi diversifică gama de produse şi cumpără licenţă ELIN Austria pentru autotransformatorul de 200 MVA şi licenţă ASEA pentru fabricaţia de transformatoare care să echipeze locomotivele electrice. Această citadelă a industriei electrotehnice ajunsese să poată produce toate echipamentele necesare sistemului energetic naţional, de tensiuni înalte de 400 kV şi de putere de 400 MVA (patru sute de milioane de volt-amperi). Aici au fost produse locomotive de mină şi de tramvaie, iar din 1960, locomotivele diesel-electrice LDE de 2100 cai putere şi electrice de 5100 kW. Apăruse în 1962 IPRS Băneasa, care producea sub licenţă semiconductori, tranzistoare, tiristoare, componente electronice pasive (transferate în 1974 la Fabrica de piese radio Curtea de Argeş). Necesitatea dezvoltării automatizărilor şi electronicii industriale impusese acestă investiţie. Electrotehnica Bucureşti a fost dezvoltată cu seria de mutatoare statice, transformatoare de sudură, agregate de sudură statică.

La Electromotor Timişoara, o nouă hală era destinată seriei de motoare asincrone performante, apăruse şi noua secţie de producţie a bunurilor de larg consum. La Electromagnetica Bucureşti începea livrarea centralelor telefonice automate sub licenţă Crossbar-Pentaconta. Apar primele instalaţii de automatizare româneşti la FEA Bucureşti, pe bază de tranzistoare cu germaniu şi apoi siliciu fabricate de IPRS Băneasa. Electronica Bucureşti livra televizoare alb-negru, cu tuburi cinescop fabricate la Bucureşti, la Fabrica de Cinescoape, de pe platforma electronicii din Băneasa, apoi televizoare color sub licenţă franceză, prin anii '70. La IFA Măgurele (Institutul de Fizică Atomică) apare CIFA3, după un an CIFA4 (calculator IFA), iar la Politehnica timişoreană apare seria MECIPT (maşina electronică de calcul a Institutului Politehnic Timişoara), până la MECIPT 3, după care a fost cumpărată licenţa IRIS50. Abia după ce învăţasem „cu ce se mănâncă", au fost daţi banii pe licenţă, ca să ştim ce cumpărăm. Fabrica de calculatoare Bucureşti a perfecţionat astfel tehnica de calcul, după ce prin 1965 la Electromureş apăruse Fabrica de maşini mecanice de calcul, sub licenţă suedeză. O manevră inteligentă a fost însuşirea celor mai moderne tehnologii de mecanică fină pentru producerea acestor maşini, la Fabrica de scule şi matriţe din cadrul EM. De acolo au învăţat toţi din industria electronică-electrotehnică cum să fabrice reperele sofisticate, care, dacă ar fi fost importate, costau munţi de bani.

La Reşiţa, a fost construită o nouă fabrică de maşini mari, hidrogeneratoare şi turbogeneratoare pentru hidrocentrale şi termocentrale. Fusese cumpărată o licenţă pentru turbogeneratoarele de 50 Mw răcite cu hidrogen. Când vedem azi, în plină desfăşurare a folosirii pe scară largă a hidrogenului, combustibilul ce va face posibilă decarbonarea industriilor metalurgice, petrochimice, energetice, a transportului feroviar pe liniile neelectrificate, camioanelor grele (înlocuind motorul Diesel), autobuze urbane, autoturisme, că mulţi sceptici invocă pericolul de explozie, e bine să le spunem că noi fabricam încă din 1968 generatoare electrice cu rotorul care se învârtea cu 3000 ture/minut, răcit cu hidrogen. Stăpâneam perfect tehnicile de etanşare prin care hidrogenul, produs în incinta termocentralei, era adus pe conducte la generator, unde umplea conductorii de bobinaj pentru a asigura răcirea rotorului. Vorbesc în cunoştinţă de cauză, deoarece proiectul meu de diplomă de inginer a fost o astfel de maşină, pentru care am stat două luni la Reşiţa, unde atunci începuse fabricaţia primului turbogenerator de 50 Mw răcit cu hidrogen. Demn de spus este că primele echipamente pentru instalaţii de foraj petrol erau livrate de Electrotehnica Bucureşti prin 1963, fabrica Autobuzul introducea la troleibuze echipamente de acţionare cu logică analogică de la ICPE Bucureşti. În anul 1972, dispăreau din România locomotivele cu abur, iar 50% din traficul feroviar era pe seama locomotivelor electrice fabricate la Craiova (remarcabil, nu?).

Volumul producţiei industriei electrotehnice era în 1965 de 2,5 ori mai mare ca în 1959. Să completăm contextul în care apăruse ELAG cu informaţia că în 1965-1970 au mai apărut 12 fabrici şi secţii specializate, faţă de cele existente în 1965, şi anume: IMEP (întreprinderea de maşini electrice Piteşti), Arctic Găeşti (Frigidere) FAIT Craiova (aparataj de înaltă tensiune), Secţia de cabluri telefonice Bucureşti, Secţia de cabluri izolate în pvc (la FCME, fabrica de cabluri şi materiale izolante), Fabrica de cinescoape, Fabrica de televizoare şi receptoare radio Pipera, FEMI Bucureşti (echipamente electronice de măsură industriale), FEA (elemente de automatizare), FCE (calculatoare electronice).

Între 1971-1975 se construiesc alte 14 fabrici, printre care şi Electroargeş. Numărul institutelor de cercetare-dezvoltare ajunsese la 18, la care se adăugau laboratoarele de cercetare uzinală, precum şi cele de cercetare din universităţi şi alte instituţii de învăţământ superior.

→

Pe atunci, sub luminoase monarhii, care mai târguiau vorbe frumoase şi bezele diplomatice între ele, unele familii de români timoceni, spre a nu-şi uita limba şi a încerca să facă şi un rost mai bun urmaşilor lor, procedau astfel: veneau pe ascuns cu copiii la malul Dunării şi-i treceau noaptea, cu barca, pe malul celălalt, românesc. După un timp oarecare, cât să ajungă părinţii înapoi, copiii începeau să ţipe şi să plângă, până erau descoperiţi de grăniceri. Aşa reuşeau fiii timocenilor (puţini, desigur) să facă şcoală în ţara-mamă. Faptul că li se interzicea să vorbească româneşte şi se făceau presiuni puternice pentru impunerea limbii sârbe are şi el o explicaţie: s-au găsit istorici sârbi care susţin că aşa-zişii vlahi sunt de fapt sârbi care au trăit cândva pe malul stâng al Dunării unde, forţaţi să înveţe româneşte, şi-au uitat limba lor de-acasă (sârba) pe care n-au mai putut s-o vorbească, la întoarcere; de aceea, ei trebuie să fie *ajutaţi* să revină la limba strămoşească.

Încă un moment de răscruce în soarta românilor tribalieni s-a petrecut după Primul Război Mondial, în timpul tratativelor de pace de la Paris. O delegaţie de români din Vidin, condusă de profesorul ieşean Ion Ursu, a mers în capitala Franţei, să-şi facă şi durerea lor ascultată. Delegaţia bulgară a refuzat să-i primească. La fel, Delegaţia sârbă. Ultima lor nădejde: Delegaţia română, condusă de marele luptător şi patriot, Vaida Voievod. Nici Delegaţia românească n-a catadixit să stea de vorbă cu aceşti urgisiţi ai soartei.

…Înainte de-a ne întoarce la *cazul Pîrvulovici,* se cuvin amintite şi cuvintele testamentare ale lui Ion di la Vidin, în deplină consonanţă cu zicerea lui Dimitrie Crăciun. Zice (repet) Crăciun: „Dacă murim, părinţii noştri, când ne vom întâlni cu ei pe lumea cealaltă, nu vor şti sârbeşte şi nu vor putea să se înţeleagă cu noi!" Concluzionează Ion di la Vidin: „Celor ce vor veni după mine le spun din suflet să vorbească, să cânte şi să plângă româneşte, pentru că aceasta este lecţia vieţii şi faptei mele". Revenind, acum, după acest necesar ocol, la situaţia fratelui nostru, Duşan Pârvu (*Pîrvulovici*) îmi exprim speranţa că astfel îi vom înţelege mai bine drama prin care trece el, pe care o trăiesc, alături de el, toţi necăjiţii noştri fraţi din Valea Timocului. Răspunsul ni-l putem da fiecare – în gând sau, mai ales, în faptă.

Şi, totuşi, de ce se cheamă românul Pârvu din Serbia, *Pîrvulovici?*

Istoria de lângă noi

Rezultă limpede că noi apăream pe un sol fertil, în perioada de industrializare, pe când deja existau suficientă experienţă, respectiv multe posibilităţi de cooperare şi ajutor pentru noi.

Era în 1971, abia începusem cariera de inginer electrotehnic, la Combinatul Petrochimic Piteşti, Divizia de automatizări şi protecţii cu relee. Făcusem şi cele şase luni de armată, cum făceau atunci absolvenţii de studii superioare, obţinând gradul de locotenent, arma transmisiuni. A fost o şcoală foarte serioasă şi aspră, emoţiile după episodul Praga nu se atenuaseră, iar ofiţerii-profesori ne transmiteau şi cunoştinţe, dar şi o stare de spirit pe care acum aş numi-o patriotism.

La scurt timp după satisfacerea serviciului militar şi reluarea muncii, am primit invitaţia de a reveni în oraşul unde locuiam şi unde urmasem cursurile Şcolii Medii Mixte, numit apoi Liceul „Vlaicu Vodă" (LVV), azi Colegiu Naţional, ca inginer la noua fabrică. Atunci am aflat, de la regretatul primar Vasile Mohanu, de oportunitatea ivită. Eram „pe meserie" şi nu mai trebuia nici să fac naveta cu trenul, care pleca dimineaţa la 4,00 şi revenea seara la 20,30. Am predat imediat apartamentul de trei camere pe care-l primisem de la Combinatul Petrochimic din Piteşti şi am devenit primul inginer stagiar angajat la Electroargeş. Aveam marca nr. 4, deoarece existau deja trei angajaţi: directorul Aurel Ilea, ing. şef Mantoiu şi secretara Paula Perciun. Primăria ne-a închiriat un spaţiu la subsol, unde fusese cantina salariaţilor proprii şi unde am lucrat până când constructorul fabricii, Trustul de Construcţii Industriale Bucureşti, sucursala Piteşti, a terminat sediul administrativ. Conducerea avea două birouri în sediul Hidro-electrica, de peste bulevard de Primărie.

Apoi au fost angajaţi ing. Mirela Gheorghe (căsătorită Mateescu), absolventă a LVV, Elena Sabie, tehnician, şi Maria Bangala, tehnician, care urmăreau derularea lucrărilor, din partea beneficiarului. Au venit apoi ing. Vasile Turtă, inginer tehnologia construcţiilor de maşini, prin transfer de la DACIA Piteşti, şi dânsul absolvent al LVV, inginerul stagiar Bebe Iordache, metalurg, şi arhitectul Florin Scărlătescu, ulterior devenit arhitect-şef al oraşului, după ce se transferase la Primărie (ambii absolvenţi ai LVV). Conducerea de atunci a oraşului a profitat din plin de şantierul Electroargeş, de exemplu, noi fiind cei însărcinaţi să lucrăm efectiv la construcţia noului cinematograf, coordonaţi de Florin, arhitectul. Apoi a început construcţia blocului de nefamilişti, a Şcolii profesionale, a Liceului industrial electrotehnic, a Şcolii speciale de pregătire ca tehnicieni a mai multor serii de tineri din Siria, Libia sau zona magrebiană...

Pentru a avea o imagine despre cum se lucra atunci la noile investiţii, e suficient să amintim că la doi ani de la baterea ţăruşului pe amplasamentul unei splendide livezi de meri pe rod, era anunţată intrarea în funcţiune! La ceremonia baterii ţăruşului au participat oficialităţi ale oraşului, ale judeţului Argeş, de la Centrala industrială de maşini şi materiale electrotehnice, dar şi de la Ministerul Construcţiilor Industriale şi de la Ministerul Industriei Construcţiilor de Maşini, condus pe atunci de cel mai longeviv ministru al perioadei de până la Revoluţie, Ioan Avram.

Ca o paranteză, în 18/19 noiembrie 2018, în calitate de consilier al ministrului Economiei, am organizat un simpozion „O sută de ani de industrie în România, 1918-2018". Cu prilejul Centenarului Marii Uniri, am gândit că e bine să reunim pe toţi marii făuritori ai unei formidabile industrii, încă în viaţă, în aula „Radu Voinea" a Universităţii Politehnice Bucureşti, pentru a le vorbi tinerilor studenţi, dar şi masteranzilor, doctoranzilor, tinerilor asistenţi, şefi de lucrări, lectori, conferenţiari, profesori. Dl Ioan Avram, pe atunci la aproape 90 de ani, deşi suferise o intervenţie chirurgicală pe cord, cu abia două săptămâni înainte, a vorbit în faţa aulei cu patru sute de participanţi, astfel încât studenţii nu se mai opreau din aplauze! În rezumat, le-a spus cam aşa: „Tineri viitori colegi, poate pe bună dreptate vă întrebaţi ce ne poate zice un fost ministru comunist şi la o vârstă venerabilă? Eu vă spun că noi am fost de nevoie cum gândiţi acum voi, dar noi suntem cei care în patruzeci de ani, doar două generaţii, am dus România de la carul cu boi la autoturismele Dacia, la camioanele Carpaţi şi Bucegi, la tractoarele de la Braşov, la tancurile de luptă, la celebrele maşini de teren ARO. Să nu uit să pomenesc avioanele IAR 83, primul avion de luptă românesc, avionul ŞOIM de antrenament şi de luptă, la avionul ROMBAC 1-11. Am dus România de la lampa cu petrol la hidrocentralele Porţile de Fier unu şi doi, hidrocentralele Bicaz, de la Olt, Argeş. Am electrificat ţara, construind un sistem energetic aşa de puternic încât nu a putut fi distrus în ciuda multor erori, neglijenţe şi uneori rea-credinţă. Eu, un simplu ministru român, am fost primit de regina Elisabeta a II-a a Marii Britanii, am fost plimbat prin Londra cu caleaşca regală, caleaşca numărul IV! Vedeţi voi, viitorii mei colegi de breaslă inginerească, cum e azi când preşedintele e în vizită la Londra şi nu a fost primit nici de locatara de pe Downing street 10, ce să mai zic de regină?!... Vedeţi că atunci când nu te bagă nimeni în seamă, nu e prea bine."

Şi azi îmi aduc aminte de cuvântarea rostită la ceremonia de lansare a lucrărilor la noua investiţie Electroargeş de prim-secretarul Judeţenei Argeş, Năstase, un om cult, delicat. El a subliniat şansa pe care o avem de a face mai uşoară viaţa de zi cu zi, de a ajuta, cu uneltele electrice ce vor fi produse aici, la mai rapida construire de locuinţe, la apariţia de noi fabrici. A subliniat că aşteaptă de la tânărul colectiv de angajaţi să aibă iniţiativă, să nu ceară indicaţii de sus, să fie ei cei care dau soluţii, nu cei care ridică probleme, să fie demni şi conştienţi de norocul pe care-l au de a moderniza ţara. Nici puternicul şef local Vasile Mohan nu s-a lăsat mai prejos, spunând că a fost nevoie să intervină direct şi personal la şeful suprem, Nicolae Ceauşescu, să-l roage să respingă încercările altora ca o investiţie aşa de grozavă ca Electroargeş să fie amplasată în oraşele lor. Gazdă ceremoniei, directorul Aurel Ilea s-a angajat că obiectivul va fi pus în funcţiune înainte de termen, pentru că-i va mobiliza pe tinerii ingineri, de care era tare mândru, să facă tot ce trebuie pentru a muta fabricaţia de la EMT...

Şantierul viitoarei fabrici era des vizitat de oficialităţi, atât pe cale ierarhică, dar şi de organele de partid locale şi judeţene. Ministrul Construcţiilor industriale, Matei Ghigiu, un personaj absolut atipic pe acele vremi, de fapt, ca şi directorul Aurel Ilea, a vizitat de câteva ori şantierul, pentru a se asigura că darea în folosinţă a obiectivului se va face cel târziu la termenul prevăzut în decretul de înfiinţare.

Cadre de conducere din Centrala industrială de materiale şi maşini electrotehnice Bucureşti veneau frecvent pe şantier. Chiar reputatul inginer Alexandru Necula, director general al CIMME, a inspectat şantierul şi ştia foarte bine toate datele proiectului, ne trimitea la toate fabricile desemnate să ne livreze utilaje, scule, matriţe, se asigura că suntem bine trataţi. Un lider de aşa anvergură era o raritate chiar pe acele vremuri, când incompetenţa ajungea la vârf rareori spre niciodată. Ne apela pe toţi pe numele mic, deşi eram peste 20 de angajaţi. Am înţeles atunci ce efect mobilizator are şeful care ştie numele mic al tău. Orice fiinţă umană are nevoie de recunoaşterea muncii lui, a realizărilor lui, asta a introdus papa Maslow în ştiinţa/arta de a conduce – management, cum se spune azi…

Putem afirma că toţi erau mari meseriaşi, nu figuranţi incompetenţi, cum azi, din păcate, este populată administraţia centrală şi locală, în proporţie periculos de mare din punct de vedere al eficienţei, al cheltuirii banului public, al seriozităţii cu care erau respectate hotărârile, deciziile, ordinele pe scară ierarhică. Chiar la nivelul oraşului erau oameni serioşi, unii chiar cu o temeinică pregătire profesională, dispăreau politrucii selectaţi dintre frizeri, dulgheri, plăpumari etc., pentru că apăruseră noile generaţii de oameni şcoliţi. Nu se mai punea aşa de acut şi dogmatic condiţia nenorocitului de dosar, al originii sănătoase, mai ales unde partidul unic al clasei muncitoare avea oameni cu vederi mai largi şi cu pregătire, cum avea judeţul Argeş pe atunci în Ion Năstase ca prim secretar. Mai erau şi unii neaveniţi, fără pregătire, dar dominau cei competenţi. Eram, să nu uităm, la începutul deceniului opt.

Conform planului, producţia a demarat prin transferul fabricaţiei de bunuri de larg consum şi unelte electrice portabile de la secţia Întreprinderii Electromotor Timişoara, precum şi a motoarelor de acţionare, numite motoare universale cu colector, de la celebra Întreprindere de motoare electrice Piteşti, cea mai performantă unitate a industriei electrotehnice din perioada de până în 1989.

Prima preocupare a celor două compartimente tehnice apărute în organigrama în evoluţie rapidă a fabricii a fost cea legată de utilarea cu echipamente şi utilaje din import (Vest şi Est, cum era lumea împărţită atunci) şi a celor din ţară. Dl director Ilea ne-a urcat în Dacia pe mine şi pe ing. Turtă, respectiv constructorul şef şi tehnologul şef, posturi în care am fost numiţi cu derogare de vechime, şi am plecat seara la Timişoara, la Electromotor. Am înnoptat la Hotel ARO Palace din Braşov, după ce am servit cina destul de târziu, se făcuse miezul nopţii. Dl Ilea ne zice, uite mai băieţi, diferenţa dintre un restaurant de marcă şi unul de prin Argeş! Voi cere un ceai de muşeţel, cereţi şi voi de care vreţi şi veţi vedea că chelnerul le va aduce, deşi nu sunt în meniu, deşi a trecut ora închiderii! Aşa a fost. Ulterior am citit istoria renumitului ARO, fondat în 1930, şi am înţeles că blazonul era respectat şi pe vremuri mai grele, cum erau atunci când consilierii sovietici guvernau de facto.

Am ajuns la Timişoara devreme. Directorul Ilea şi directorul EMT, dl Boruga, au convenit modul de lucru şi au desemnat echipele. Am rămas acolo o săptămână, demarând în viteză dificila muncă de identificare a documentaţiei tehnice, de la desene constructive, norme de produs, documente de omologare, încercări de laborator, fişe tehnologice de fabricaţie, SDV-urile aferente, adică matriţe, stanţe, verificatoare.

Dificilă muncă e puţin spus, a fost extrem de complicat. De ce? Iată câteva explicaţii:

– Producţia de bunuri de larg consum era una secundară pentru EMT, organizată ca o secţie cumva de rang secundar, deoarece obiectul principal erau motoarele asincrone trifazate, în sute de variante constructive, pentru industrie, agricultură, construcţii industriale, minerit. Dar şi pentru export.

– Foarte multe componente se produceau în multe localităţi, Lugoj (piese din bachelită, din acrilaţi, garnituri din cauciuc), Sighetul Marmaţiei (toate periile pentru aspiratoare, cu păr natural de porc), Timişoara, Fabrica Dermatina (pielea sintetică, din care era învelişul carcaselor aspiratoarelor Practic), Cooperaţia meşteşugărească (carcasele din hârtie de ambalaj, rulată şi lipită cu clei natural de oase, carcasele din tablă metalică pentru aspiratoarele Ideal, carcasele turnate în pământ pentru vibratoarele electrice de exterior, furtunurile din pvc pentru aspiratoare), industria locală (carcase de bormaşini, cabluri flexibile, pulverizatoarele de apă pentru aspiratoare etc.), Electrobanat (întrerupătoare electrice, rezistenţe electrice, limitatoare de temperatură), Cluj (acoperiri cu strat metalic decorativ, piese de plastic), Sibiu (arcuri calibrate de precizie), Sighişoara (componente din tablă ambutisată), Cugir (roţi dinţate, componente mecanice de precizie), Mediaş (întrerupătoare electrice şi piese din bimetal), Turda, Bucureşti, Uzina de maşini electrice, Fabrica de mase plastice, Fabrica de ambalaje, unde lucrau chiar şi nevăzători, oameni cu diverse handicapuri, Fabrica de cabluri şi materiale izolante, Târgu Mureş (cordoane electrice de alimentare, rezistenţe electrice, stanţe de mare precizie), Săcele-Braşov (componente micromotoare electrice). Pentru foarte multe componente nu existau desene tehnice, fişe tehnologice, dar cum lucrurile evoluaseră, Inspectoratul de stat pentru controlul calităţii produselor avea o lege drastică de respectare a standardelor şi normelor de fabricaţie.

→

Istoria de lângă noi

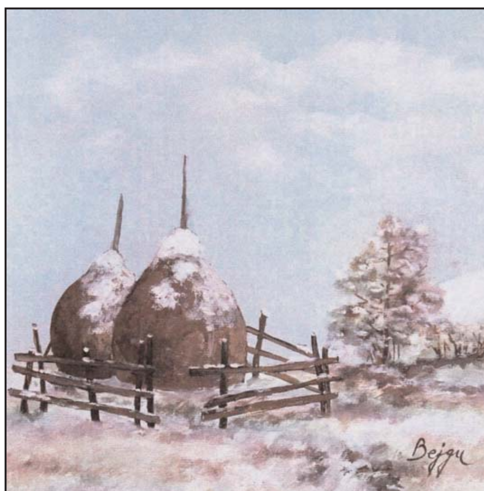
Inginerii de la EMT plecau pe capete, mai ales în Germania Federală, atraşi de viaţa mai bună şi de posibilităţile de afirmare profesională. Aveau avantajul că vorbeau limba germană, mulţi fiind urmaşii şvabilor care au colonizat Banatul (diferiţi de saşii trimişi pe arcul interior al Carpaţilor, în estul Transilvaniei, să apere occidentul de pericolele Imperiilor Otoman şi Rus). Israelul şi Germania au propus lui Ceauşescu să acorde libertate contra cost specialiştilor dispuşi să plece, acordul s-a dat şi a avut un impact major în viaţa noastră, pentru că nu mai ştia nimeni pe unde sunt miile de fişe tehnologice, desene, planuri de operaţii, mai ales pentru componentele care erau fabricate prin toate colţurile ţării. Aflaţi la mare impas, am cerut ajutorul directorului, care imediat l-a rugat pe omologul său să delege pe cineva care să nu plece şi să ne asiste la transferul fabricaţiei. Aşa au fost desemnaţi doi mari oameni, doi mari patrioţi, doi mari profesionişti, inginerul Aurel Ghile, moţ din naştere, de prin zona Abrudului, şi maistrul Eberle, un şvab molcom, harnic, bun la toate. Dânşii au fost lângă noi chiar şi după demararea oficială a producţiei la Curtea de Argeş. Eram trataţi, eu şi colegul Turtă, precum copiii lor, ne iubeau pentru că rezistam la eforturi, pricepeam repede şi nu reclamam „organelor" dificultăţile ce apăreau la tot pasul. Ne adresam lor şi directorului Ilea, poreclit de noi „tăticul".

Era un ritm de lucru infernal, trebuia să ne luptăm pentru introducerea în planul de importuri a fiecărui utilaj prevăzut de proiectantul general al ELAG, adică Institutul bucureştean Electrouzinproiect. Am fost norocoşi că, aici, şeful de proiect era un inginer experimentat, rapid în decizii (se documenta temeinic, ştia multe, era hotărât, era patriot), Constantin Popescu, pe care-l poreclisem „mistreţul", tocmai pentru rapiditatea acţiunilor şi puterea de străpungere a birocraţiei, demult inventată. Fondurile valutare erau limitate, cerinţele foarte mari, ţara era atunci un şantier, aşa că mereu eram sfătuiţi să alegem utilaje mai puţin performante, nu pe valută forte etc. Mergeam repede la „mistreţ", care lăsa lucrul său şi mergea la Maşinimportexport, la Tehnoimportexport, Electroexportimport, să obţinem vizele necesare pe fişele de import. Responsabilul pe tot Electrouzinproiect pentru deciziile de import, din punct de vedere al diminuării riscului ca fabrica să nu fie capabilă de a produce la nivel calitativ competitiv, era dl Rotileanu, o enciclopedie, un mare cunoscător, un as al ingineriei în general. Ne asculta atent argumentele, deşi aveam vârsta copiilor săi şi experienţă profesională până la genunchiul său, ne explica răbdător care sunt constrângerile şi dădea soluţii care ne uluiau prin formularea lor. De la dânsul am învăţat că chiar în tehnologie compromisul e o armă redutabilă, un mixt de artă şi de cunoaştere specifică. Tot acolo mai aveam doi foşti colegi de facultate, chiar de grupă, ing. Gh. Banu şi ing. Rodica Ionescu (Stan), care m-au scos din multe impasuri, adică din multe piedici birocratice. Iată un exemplu ilustrativ, din experienţa directă, despre cum se lucra atunci în economie în general. Proiectul general al fabricii prevedea, conform capacităţii de producţie proiectate şi aprobate prin Decret prezidenţial, patru maşini de danturat de precizie, import Elveţia. Criza de bani se adâncise, aşa că am obţinut aviz pentru numai o maşină. Am ajuns direct la directorul general Al. Necula, care primea oricând pe cei care aveau probleme.

Nu existau atunci ajutori de băgători de seamă care să blocheze accesul la ŞEF, de orice fel ar fi el. Dânsul m-a ascultat atent (regula era că niciun telefon nu-l sună, secretara ştia că nu are voie) şi mi-a dat o soluţie care m-a făcut să cred că a vrut să scape de mine. Concret, mi-a spus aşa: „Atunci când maşina asta vine din Elveţia, să-mi spui, ca direct din Bucureşti să o trimiţi la Cugir, unde vor face restul de trei maşini identice, ai priceput?" Am făcut aşa, iar după ce inginerii de acolo au demontat-o şi „fotografiat-o", imediat am dus-o în fabrică, pentru că venea specialistul elveţian să o pună în funcţiune şi să demonstreze că maşina face piesele conform preciziei şi cu productivitatea orară contractată. Pare de necrezut, dar mecanicul elveţian nu şi-a dat seama că maşina lor fusese demontată şi montată la loc! Aşa că directorul Ilea, ardelean cu maniere alese, m-a luat cu dânsul la Bucureşti să-i mulţumim. Dl Necula ne răspunde scurt: acum să văd cum faceţi voi o bormaşină uşoară, bună pentru cei din construcţii industriale, asta ar fi mulţumirea, ca să scap de presiunea lor. Ulterior, ne-am ţinut promisiunea de onoare. Cam acestea erau pe vremile acelea relaţiile ierarhice, normale adică!

Pare ciudat azi, dar atunci proprietatea era unică, zisă a întregului popor (dar prin reprezentanţii săi, nu aşa pentru oricine!). Statul se ocupa ca pe piaţă (în sensul de reţea comercială de distribuţie a mărfurilor şi bunurilor, că nu exista piaţă liberă, nici producători privaţi) să nu apară produse neconforme cu standardele. Nimeni nu putea fi păcălit, chiar dacă nu ştia ce să aleagă, produsele aveau un certificat de calitate şi garanţie la care statul supraveghea calitatea. Deşi înapoierea tehnologică faţă de alte ţări, mai ales capitaliste, era evidentă, după nici şase ani, ajunseserăm să-i depăşim pe mulţi din aşa-zisul lagăr socialist, evident, în domeniul nostru de activitate. Vom vedea ulterior cum am ajuns la acest stadiu, adică să exportăm masiv chiar celor de la care importam masiv! Chiar şi acum, după atâţia ani, e greu de evocat uriaşele eforturi făcute pentru punerea la punct a documentaţiilor tehnice, pe baza cărora se făceau toate, adică fabricaţia, pe toate fazele, până ce produsele ajungeau în magazine şi, ulterior, reparaţiile, pe toată durata garanţiei.

Este foarte important de subliniat entuziasmul tineresc, mentalitatea dominantă de atunci, de bucurie a muncii, de satisfacţii pentru toate categoriile de salariaţi ai noştri. Muncitorii, pentru că scăpaseră de munca brută de la ţară, absolviseră o şcoală profesională ori un liceu industrial, o şcoală de meserii, aveau concediu de odihnă, locuiau în căminul de nefamilişti (dacă nu erau căsătoriţi), primeau garsoniere, apartamente cu două, trei şi chiar patru camere, după reguli precise, respectate cu sfinţenie pe acele timpuri, aveau siguranţa locului de muncă şi un salariu care era mult mai mult decât aproape nimic la ţară, în micile localităţi de unde fuseseră recrutaţi. Tehnicienii, maiştrii, inginerii, economiştii (TESA, cum se numeau atunci) erau şi ei puternic motivaţi. Era vremea expansiunii industriale fără precedent, forţa de muncă nu era suficientă pentru fabricile apărute în ritm rapid. Aşa că mari eforturi au fost făcute pentru recrutarea absolvenţilor de diverse şcoli, inclusiv de muncitori calificaţi la locul de muncă. Directorul Ilea, cu experienţa de la IRE Sibiu şi Dacia Mioveni, ştia că fără motivaţie nu se putea stabiliza forţa de muncă. Promovarea curajoasă a tinerilor ingineri şi economişti proveniţi din oraş sau comunele vecine, cu familie întemeiată, pe criterii de merit, extrem de rar pe pile, deranja uneori „organele" (dl Ilea nu asculta recomandările făcute uneori de „organe", ştia că doar cu oameni de calitate poate realiza obiective ce păreau irealizabile). Aproba prime foarte rapid atunci când realizările erau pe măsură, mai ales pentru a stimula creativitatea, spiritul inovator, îndrăzneala. Eşecurile erau tratate ca etape ale succesului, aceasta era starea de spirit în fabrica noastră, dar şi prin toate unităţile cu care colaboram şi unde am constatat direct, nemijlocit, că ajutorul, cooperarea, comunicarea dintre oameni era ceva care făceau posibile fapte mari. Pe scară ierarhică, la centrala industrială, oamenii care se ocupau de noi erau înţelegători, vedeau că suntem uneori depăşiţi de lipsa de experienţă şi de cunoştinţele tehnice, ne recomandau şi ne mijloceau contactele necesare cu specialişti din orizontala industrială, din diverse fabrici, pe tot cuprinsul ţării. Desigur, nu trebuie să credem că oamenii nu aveau şi slăbiciuni omeneşti…

Cutezăm să spunem că solidaritatea era şi ea stimulată, într-un mod aparte: dacă cineva nu acorda sprijinul pe domeniul de competenţă, avea mari probleme cu dosarul profesional (promovări, trepte, gradaţii, prime, concedii de odihnă la intervalul dorit, bilete de odihnă în staţiuni etc. etc.). Cineva supraveghea din umbră, datele se colectau, se păstrau şi foloseau, pe loc, nu după şapte, opt sau 12 ani!

La ministerul coordonator regula era, de asemenea, competenţa, excepţiile erau rare, nu supărau, erau compensate de majoritatea covârşitoare a celor de bună credinţă şi profesionişti. Chiar organismele de supraveghere şi control erau instruite să nu aplice sancţiuni orbeşte, mai degrabă să acorde îndrumare şi şansă îndreptării greşelilor inerente oamenilor. Lipsa de reacţie, în sensul corectării erorilor, era însă zdravăn pedepsită.

Evocăm aici sprijinul extraordinar pe care l-am primit, mai ales în anii de început, din partea distinsului inginer şi om de cultură Ioan Român, pe atunci, numărul 2 la IGSCCP, responsabil pe segmentul industriei electrotehnice. Era şi dânsul originar din Curtea de Argeş, absolvent al LVV, şi avea o înţelegere clară a sistemului de asigurare a calităţii, în contextul economiei de comandă existent atunci. Dar spunea limpede: dacă vrem să vindem pe pieţele vestice, ca să recuperăm măcar o parte din valuta cheltuită de stat pentru dotările tehnologice importate, atunci să folosim metodele lor de asigurare a calităţii. Ne amintim de traducerile lucrărilor de bază în domeniu, cum au fost *Asigurarea calităţii* şi *Ingineria valorii de întrebuinţare*, ambele din engleză, sau *Organizarea muncii* de Robert McNamara, fost director de producţie la Ford, fost secretar de stat la apărare în guvernul american etc. Dl Român venea la noi şi ne ţinea prelegeri ca să se asigure că am înţeles calitatea ca pe o condiţie de a exista pe piaţă şi a recupera investiţia în orice activitate umană.

Ce este remarcabil, de la dânsul am înţeles eroarea care se făcea atunci, anume privind relaţia dintre preţ şi calitate. Ne dădea exemplu Dacia, la care adesea cedau telescoapele sau uşile nu se închideau bine etc. E greşit să compari Dacia de 70 de mii de lei cu Mercedes de 80 de mii de mărci germane! Calitatea are un cost, ni se spunea. Ne amintim că politica economică a acelor vremuri era aceea de a lega preţul de valoarea de întrebuinţare a respectivului produs. Un caz concret din fabrică era cel al faimoasei râşniţe de cafea, concepută, proiectată şi realizată integral de specialiştii de la ELAG. Noi avusesem un semieşec cu prima variantă preluată de la EMT, un produs rezultat din contextul în care a apărut. Fabricaţia de bunuri de larg consum *electromotorice* (denumire provenită din dorinţa de a le distinge de cele *electrocalorice,* specialitatea Electromureş) la EMT era profil secundar, era, dacă putem zice aşa, o sarcină de partid şi de stat, dar şi o necesitate de a spori cantitatea de mărfuri pe piaţă. Ca urmare, potenţialul tehnic era preponderent valorificat la fabricarea motoarelor electrice asincrone de putere mică şi mijlocie, într-o gamă atât de diversificată încât astăzi nu mai e posibilă, pur şi simplu. Astăzi principiul unanim acceptat şi practicat este acela de specializare şi cooperare, fiecare produce ce ştie cel mai bine, ce poate să facă cel mai competitiv. Altfel nu ar rezista pe piaţă în lupta acerbă cu concurenţii. Economia românească din acei ani era una de tip autarhic, cu tendinţa de a fabrica tot. Pe undeva este de înţeles, dar nu de pe poziţia pur teoretică a economiei de piaţă, pentru că nu era o economie de piaţă, aveam o economie de comandă. Scopul major era industrializarea în ritm accelerat, văzută drept calea spre progres material şi depăşirea înapoierii economice, drept care se creau noi locuri de muncă. Se făceau importuri doar de tehnologie, de utilaje avansate, de aparatură electronică, doar după ce se obţinea o negaţie de la întreprinderea de profil din ţară

Venise rândul oraşului nostru patriarhal, cunoscut pentru celebra Mănăstire, cu legenda meşterului Manole, cunoscut ca loc de odihnă veşnică a regilor Carol I, regina Elisabeta, Regele Ferdinand, Regina Maria, dar şi Neagoe Basarab şi Radu de la Afumaţi, să între în ramura selectă a industriei electrotehnice.

Trei puncte de sudură pe harta DE2021

Gabriela CĂLUŢIU SONNENBERG

Am pornit din extrema iberică a Europei, cu scopul de a ajunge până la opusa ei balcanică, deci în România. Mă gândesc că poate nu sunt mulţi cei care se încumetă la aşa lung drum terestru în acest moment al pandemiei, impropriu călătoriilor de loisir. Câtă vreme fiecare ţară îşi are măsurile ei preferate de combatere a contagierii, iar reglementările diferă de la o regiune la alta, mă gîndesc că nu strică o scurtă trecere în revistă. Mă încumet deci să descriu pe scurt impresiile pe care ni le-a lăsat Germania după o traversare-fulger de la sud spre nord.

Ca toate ţările atinse de pandemie, şi Germania manevrează anevoios prin aceste vremuri tulburi, prin victorii şi eşecuri, şanse şi ratări.

Am traversat Franţa în câteva ore de rulare destinsă pe autostrăzile ei – cele mai bune din Europa, după părerea „pilotului meu personal" – şi nu ni s-au pus în cale piedici de niciun fel (mă refer mai ales la cele de ordin birocratic). De multă vreme nu am avut parte de circulaţie aşa lejeră pe acolo; se pare că lumea încă mai stă mult pe acasă, iar masele de turişti încă nu s-au pus în mişcare. Posibil este ca anul acesta să nu se producă deloc temuta „avalanşă" către sud (blocaj apocaliptic, în care maşinile stau aproape pe loc, bară la bară, pe distanţa de 600 de kilometri, între Paris şi Coasta de Azur!).

În Bavaria am făcut prima escală, la prieteni cu vaccinurile făcute, destul de relaxaţi. Ni s-a părut nefirească despărţirea în spaţii publice de nelipsita mască, pe care în Spania o aveam parcă lipită de obraz...

Per ansamblu, sudul Germaniei tocmai se deschidea, graţie căldurii verii venite brusc, cu temperaturi caniculare, dar şi deciziei de deschidere a restaurantelor şi magazinelor de mărfuri nu neapărat relevante pentru traiul de zi cu zi. În Spania, magazinele ori au fost închise complet, prin fazele de virulenţă virotică maximă, ori deschise cu regim redus, deci s-au putut face cumpărături cu masca pe faţă şi cu menţinerea distanţei-tampon. În Germania, în schimb, nu s-a practicat decât comerţul online sau cel pe bază de comandă la uşa magazinelor. Cu alte cuvinte, lumea era acum uşurată că s-a terminat acea fază de încuiere ermetică. În plină etapă de început a unei veri în care accesul la terase şi grădini se permite, cu meciuri de fotbal interesante, oamenii erau senini, pe alocuri veseli, dar nu exuberanţi. Reiese că peste iarnă regimul a fost mai spartan în Germania decât în Spania, probabil şi din cauza temperaturilor mai scăzute.

Surprinşi am fost de faptul că unele acţiuni de la sine înţelese în Spania nu erau la fel în Germania: germanii nu poartă masca decât în spaţii închise; salutul din cot sau cu pumnul întins nu e aşa de răspândit (nemţii încă se mai ating pe umăr sau chiar schiţează îmbrăţişări din lateral, un NO-NO clar în Spania!). Vaccinul se dă în Bavaria la adrese răspândite cu zgârcenie pe hartă (încă), numai pe bază de cerere şi programare (în Spania primeşti mesaj pe telefon, cu data şi ora la care eşti la rând, şi e treaba ta dacă te duci sau nu). În schimb, te poţi testa gratuit în Germania, lucru la care spaniolul visează în zadar. Posibilitatea de a te testa, eventual chiar şi acasă, e atotprezentă, lucru care în Spania ar fi de neconceput (acolo merge numai pe bază de reţetă eliberată de medic şi contra cost, la un preţ destul de pipărat). Şi obligaţia de a obţine o programare prealabilă pentru orice fleac, tipică în Germania, ni s-a părut cam exagerată, mai ales pentru că termenele sunt undeva luna viitoare, când noi practic deja vom fi plecaţi spre alte ţări.

Pe ansamblu, Bavaria îşi păstrează farmecul ei neprotocolar, relaţiile interumane fiind inimoase în continuare, iar restricţiile sunt privite ca un rău necesar, unanim acceptat. Un fel de Ardeal, cu tente de lejeritate bine strunită, grefat pe clasicul peisaj deluros-împădurit, superb! Sare în ochi faptul că mândria naţională a luat avânt; germanii redescoperă frumuseţea patriei lor, acum când concediile se fac mai aproape de casă. Nu mai e la modă să te prefaci că vorbeşti germana cu accent din Italia, din concediu... Şi produsele tradiţionale, bucătăria locală, agricultura sustenabilă, sunt la ordinea zilei. Şi au multe, foarte multe panouri solare fotovoltaice pe acoperişuri! Bavaria şi landul şvabilor (Baden-Würtenberg) sunt în continuare legate de glie şi de natură, au în continuare o componentă agricolă pronunţată (dar cu culturi extensive, prin ferme mari, deci cu bunăstare multă). Sunt oameni generoşi şi deschişi, nu şi-au schimbat nici năravul, nici blana.

Am trecut mai apoi spre centrul Germaniei, unde am zăbovit câteva zile în jurul metropolei Frankfurt, mai cosmopolită şi mai pestriţă din punct de vedere etnic, cu mulţi imigranţi. În general sunt bine integraţi, aflându-se la a doua sau a treia generaţie şi ocupând locuri de muncă hotărâtoare pentru aparatul comercial sau administrativ. În orăşelul în care am stat, primarul era de origine turcă, foarte respectat.

Landul Hessen ne-a lăsat impresia de uşoară rigiditate industrial-comercial-bancară. Prin centrul Germaniei, umorul nu e aşa răspândit ca în sud, legea nu se discută. Acolo unde e loc de mici îndreptări sau interpretări individuale, se optează din păcate pentru varianta mai drastică, pentru a mearge la sigur.

Mai tot ce ai de rezolvat în Hessen se face conform unei liste bătute în cuie, cu paşi pe care îi ai de urmat. Începând de la numărul de persoane admise în incinta unei cofetării şi mergând până la distanţa dintre clienţii aliniaţi la coadă, totul e normat. Situaţia are avantajul că nu trebuie să-ţi mai baţi capul singur despre ce e voie şi ce nu, dar are dezavantajul că tu, venind din altă parte, poţi rămâne pur şi simplu pe dinafară, nefiind prevăzut în sistem (cu un vaccin făcut în Spania, mai nimeni nu ştie de unde să te ia, iar aplicaţiile de pe calculator te tratează ca pe un extraterestru).

Trecând de la o zonă la alta prin Germania, se văd clar efectele guvernării federaliste, faptul că fiecare land are libertatea de a adopta propriile sale măsuri. Sunt diferenţe mari, din fericire mai mult la detaliile fără importanţă. Nu merită să te agiţi pentru orice fel de nimicuri, dar te simţi incomod, din teama de a nu greşi cumva vreun pas dacă presupui că sunt aceleaşi reguli ca în zonele vecine.

O ultimă etapă ne-a adus la marginea de sus a ţării, acolo unde se agaţă harta în cui, spre graniţa cu Danemarca. Temperaturi mult mai scăzute, altă lume! Zona Schleswig e înrudită mai degrabă cu Anglia (inclusiv dialectul local sună ca o engleză vorbită de un olandez). Aici se tem mult de varianta Delta a virusului şi de eventualitatea de a fi victimele unui al patrulea val de contagieri (poate şi din cauză că focarul e mai aproape, geografic vorbind).

Nordicii, mai laconici şi eliptici, cu flerul lor maritim, aş zice chiar uşor scandinav, fac faţă pandemiei cu calm, pentru că la ei distanţarea e ceva inoculat în sânge, din născare. Prin magazine, cabinete, birouri, eşti ascultat cu atenţie şi tratat la obiect, fără efuziuni sentimentale. Ce se poate rezolva se rezolvă; ce nu, va trebui să aştepte. Vremea excesiv de rece, cu scăderi bruşte de temperatură, de la caniculare 30 de grade bavareze la umede şi vântoase 12 grade baltice, are grijă să dea de înţeles călătorilor că poate le-ar sta mai bine cu drumul...

Ce m-a frapat în Germania e gradul de răspândire şi de acceptare al digitalizării. Peste tot trebuie să te prezinţi cu telefonul mobil. Teoretic, ţi se spune că, desigur, poţi să completezi un formular pe hârtie sau să prezinţi o declaraţie (cum am auzit că se face în România; în Spania nu a existat aşa ceva niciodată), dar practic toată lumea are app-uri şi coduri QR cu care îşi face treaba peste tot. Cu Luca-App intri la muzeu sau te aşezi la masă pe terasele restaurantelor (frig neică, am băut ceai fierbinte, zgribuliţi în pufoaice!). La fel la primărie, la magazin etc., peste tot Luca se scanează şi comunică sistemului cine eşti şi cât ai stat pe acolo. În cazul în care ulterior se dovedeşte că ai stat prea aproape şi prea mult timp lângă o persoană care întâmplător avea Covid, Luca îţi scrie un mesaj şi te somează să intri în carantină sau să te testezi.

Rezultatul testului, de asemenea, vine sub forma unui App care probează că momentan nu eşti molipsitor. Dacă ai mai multe teste, se adună în contul tău, împreună cu datele despre stadiul vacinării. Dacă testul iese pozitiv, ei bine, îţi spune tot Luca ce ai de făcut... Dacă testul e negativ şi suficient de recent (24 de ore), app-ul îţi permite accesul la birouri prin care poţi, de exemplu, să-ţi prelungeşti paşaportul (cazul soţului meu), sau să-ţi vizitezi soacra la căminul de bătrâni (cazul meu, dar numai cu condiţia să nu o ating; trist, foarte trist).

Sigur, nu trebuie să mănânci pe terase, se poate şi intra în restaurant cu QR-codul de cetăţean vaccinat, dacă dovedeşti că ai primit vaccinul de două ori şi că au trecut 14 zile de la a doua imunizare. Sau dacă ai un test negativ proaspăt la îndemână.

Dar QR-ul se primeşte de la Institutul Max Planck, iar pentru asta ai nevoie de acces la internet.

Accesul la internet nu e o problemă pentru germani, dar pentru un spaniol cu telefon celular în roaming european, e mai greu, pentru că semnalul e foarte slab, reţeaua de telefonie mobilă în Germania are o calitate proastă (viteza şi capacitatea sunt execrabile, nu se compară cu România fibrelor optice în 5 G!). În fine, şi dacă ar merge, pentru noi nu e util, căci Institutul Max Plank nu a auzit de noi, suntem alocaţi unui cod QR emis de Ministerul Sănătăţii din Spania, care încă nu e funcţional şi nu e compatibil cu sistemul informatic german (chiar dacă ţelul declarat este să reunească 17 ţări europene în megareţeaua informatică continentală). Pe noi chiar ne amuză ideea asta...

Toate incompatibilităţile acestea, în loc să ne întristeze, mai degrabă ne uşurează avansul spaţial, pentru că poţi oricând pretinde că tu ai încercat să te branşezi la reţea, dar „sistemul" nu a funcţionat. Lumea te va crede, căci sunt păţiţi cu toţii. Aşa că treci ca raţa prin apă, lacunele fiind de partea ta. În plus, primeşti şi simpatia celor pe care a căzut măgăreaţa să aplice măsurile, toţi frustraţi de faptul că nu funcţionează. Oamenii, în final, se folosesc de mijloacele informatice numai atunci când sunt în avantajul lor. În rest, le eludează elegant. Vorba lui Johan Galtung, „omenirea nu e aşa de naivă cum pare".

Una peste alta, după o cură de eficienţă cristalină benefică, tipic nemţească, ne pregătim să ne îndreptăm săptămâna viitoare spre Austria şi Ungaria, cu ţelul declarat de a ajunge în România. Cu injecţiile şi actele la zi, privim spre România ca spre un ţel fezabil şi îndelung dorit. Acolo, cu siguranţă, ne vor aştepta alte surprize.

In memoriam

Neuitatul Părinte Galeriu

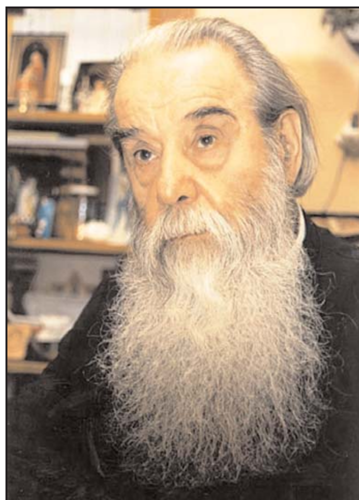
Elis RÂPEANU

Se împlinesc 102 ani de la naşterea Părintelui Galeriu – marele Preot, Duhovnic, Predicator, Profesor, gânditor creştin de neuitat al neamului nostru. Sfinţia sa reprezintă acel *spirit al sintezelor superioare* specifice fiinţelor româneşti, la care se referea Părintele Stăniloaie, fiinţe „menţinute în spaţiul-punte între Orient şi Occident, între Ortodoxie şi Latinitate, de tainica voinţă a Proniei." (Cf. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, *Contemporanii mei,* Ed. Niculescu, 2008, p. 111.) Neuitatul nostru confrate Mircea Ionescu-Quintus (1917-2017) îl numea „Vrednicul Părinte Galeriu" şi aşa am intitulat volumul pe care l-am scris cu condeiul mânuit parcă de Dumnezeu şi publicat în 2015 la Editura Semne. Acest literat şi om politic „liberal din tată-n fiu", „coleg" cu Părintele în detenţie, la canal, încheie astfel prefaţa cu care a înnobilat această lucrare: „Mi-a fost dat să-i fiu contemporan, să-l cunosc, să-l ştiu şi să-i preţuiesc neţărmurita Lui [cu majusculă în text] vrednicie şi dragoste faţă de oameni, cunoscuţi sau necunoscuţi şi, mai ales, slăvirea şi credinţa în Dumnezeu la care mă închin şi-L rog să aşeze pe cuviosul şi prea bunul Părinte Galeriu de-a dreapta Sa."

Constantin Galeriu, viitorul Părinte, s-a născut la 21 noiembrie 1918 în comuna Răcătău-Răzeşi din judeţul Bacău, într-o familie de ţărani. Mama sa era ştiutoare de carte şi le povestea copiilor din cele citite în abecedarele şi cărţile lui Creangă, basme cu Feţi-Frumoşi, cu zmei şi zâne. În acei ani fragezi a început îndumnezeirea copilului: la rugăciuni s-a adăugat mirajul basmelor, care a făcut loc magiei adevărurilor tainice dezvăluite de călugării pelerini de la mănăstirile nemţene, care poposeau în casele familiei Galeriu. Lumea fantastică şi cea sfântă s-au îngemănat în gândirea şi simţirea sa. Această îngemănare „a rodit mai târziu în predicile sale care-i vor uimi, deopotrivă, atât pe oamenii simpli, cât şi pe cărturari. Părintele însuşi spunea *am prins şi eu îndemânare şi tâlc de la mama*. Muiat în credinţă şi în tradiţia neamului, sufletul său s-a alcătuit din acelaşi aluat cu al strămoşilor săi răzeşi – simplu şi neprefăcut, trainic şi smerit." (Cf. Cristian Curte, „Mari duhovnici – Părintele Galeriu – predicatorul de foc", *Formula As*, 2012.)

Urmează şcoala primară în comuna natală, apoi Seminarul „Sfântul Gheorghe" de la Roman, între anii 1930-1939. Odată intrat în adolescenţă, i se deschide mintea, e primitoare, caută febril răspunsuri la întrebări pe care singur şi le pune. Îl preocupau nu numai disciplinele de studiu din domeniul teologiei, îl atrăgeau şi ştiinţele exacte, pe care le considera „ferestre ale creaţiei deschise spre infinitul tainelor dumnezeieşti". Această chemare spre tot ce înseamnă cunoaştere, dublată de o inteligenţă ascuţită şi de o sârguinţă fără odihnă, va duce spre o deschidere spirituală spre tot ce înseamnă univers uman, rar întâlnită la orice categorie de intelectuali. Uriaşul duhovnic din anii plini de rod ai maturităţii începe să crească încă din anii aceştia de seminar. A înţeles un adevăr pe care puţini îl conştientizează: *cunoaşterea nu e mărginită de gândire* şi nu se opreşte îngheţată la un şir de raţionamente reci. E mai degrabă vedere interioară, împărtăşire de har. „Darul lui Dumnezeu", spunea Părintele în 2002, citându-l pe Sfântul Grigorie Palama, „sunt ochi duhovniceşti cu care poţi privi întregul univers." Şi aceşti ochi i s-au deschis de timpuriu. (Cf. *Formula As*, 2012.)

A urmat Facultatea de Teologie din Bucureşti, pe care a absolvit-o în 1942, unde a avut şansa să studieze cu Mitropolitul martir Irineu Mihălcescu (1874-1948), înlăturat din scaun şi apoi ucis de odioasa putere comunistă de dinainte de 1950, cu Theodor M. Popescu (1839-1973), închis de acelaşi regim, între 1959-1964. Întâlnirea providenţială a fost cea cu Nichifor Crainic (pseudonimul lui Ion Dobre, 1889-1972), profesor la aceleaşi facultăţi din Bucureşti şi Chişinău, renumit prin poeziile sale cutremurătoare create (şi ţinute minte) în timpul detenţiei. Acest mare teolog şi poet religios, membru al Academiei Române (1940), a avut o influenţă covârşitoare asupra viitorului Preot, Duhovnic, Predicator [cu litere mari!]. A fost un om care nu s-a temut de regimul comunist. Caracterul, harul viitorului Părinte dăruit să împrăştie lumina lui Dumnezeu, aşteptau, parcă, să intre în rezonanţă cu un spirit superior şi Destinul i-a favorizat întâlnirea cu acest mare apărător al credinţei ortodoxe. Tânărul s-a contaminat de verva, de felul poetic în care-şi turna ideile teologice. Germenii harului său de predicator au primit, ca pe o lumină, influenţa talentului oratoric al lui Nichifor Crainic. Marele îndrumător a apreciat calităţile studentului său şi l-a propus pentru o bursă în Germania, la terminarea studiilor. Cum România era în război, tânărul Galeriu a considerat însă că e datoria lui să-şi satisfacă stagiul militar, să-şi slujească ţara. Cu facultatea terminată şi datoria de ostaş încheiată, intenţiona să renunţe la viaţa de mirean şi să intre în mănăstire, să-şi continue preocupările pentru ascetică şi mistică. Tatăl său, răzeş din neam în neam, n-a fost de acord şi, pe vremea aceea, copii, chiar cu învăţătură înaltă, ascultau de părinţi, mai ales de tată. Acesta i-a spus: „Nu, băiete, nu vei intra la mănăstire. Te vei căsători şi vei face copii, pentru a duce mai departe numele Galeriu" şi Constantin s-a supus, viitorul preot urmându-şi destinul.

La Biserica Zlătari slujea Părintele Toma Chiricuţă, iar viitorul Preot Constantin era cântăreţ. În casa familiei Oprişan, rudă cu Părintele, a cunoscut-o pe Argentina, de 18 ani, absolventă a Institutului „Elena Doamna", cu bacalaureatul abia luat. Aflăm, din destăinuirile prezviterei Argentina Galeriu, în interviul realizat de Augustin Păunoiu, publicat în ziarul *Lumina*, de marţi, 18 august 2009, pp. 8-9: „S-au făcut prezentările, arătând scopul pentru care venisem, iar eu, când am auzit, am roşit până în vârful urechilor. Mi-a fost ruşine pentru o asemenea menire de a cunoaşte un viitor preot şi de a face o căsătorie pe viaţă slujind lui Dumnezeu cu cinste şi corectitudine. /…/ Avea ochii strălucitori şi un glas care te atrăgea. Simţeai nevoia să stai lângă el şi să-l asculţi." Şi tânăra a stat lângă el şi l-a ascultat întreaga viaţă, devenind preoteasă, la doar o săptămână de la această întâlnire.

Părintele Constantin a slujit la bisericuţa de la Podu Văleni, cu hramul Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavril, toamna, şi Izvorul Tămăduirii (prima vineri după Paşti), timp de patru ani, bucurându-se de naşterea primilor doi copii – Narcis şi Rodion. Ca preot cu har, s-a făcut cunoscut în comunele vecine şi oamenii veneau la slujbele lui la Maslu, la Sfânta Liturghie, ascultându-l cu bucurie cum vorbeşte. Viaţa n-a fost uşoară, că erau ani de război şi de secetă, dar oamenii, în special *bătrânele* veneau şi le aduceau „lapte proaspăt, câte un puişor făcut la cuptor, o pâine caldă… ca să nu ducă lipsă părinţelul lor".

După cei patru ani, datorită studiilor şi harului său, a fost numit la Ploieşti, la Biserica „Sfântul Vasile", în 1947. Aici şi-a îndeplinit menirea, cu totală dăruire şi sacrificii, timp de 26 de ani, devenind un simbol al credinţei ortodoxe în oraşul reşedinţă de regiune şi apoi de judeţ, Părinte Duhovnic şi Propovăduitor iubit şi neuitat de oameni. Fără exagerare, începuse să aibă aură de sfânt. Veneau la slujba de la „Sfântul Vasile" nu numai enoriaşi de la alte biserici din oraş, ci şi credincioşi din satele din judeţ. Acest renume nu putea să scape ochilor vigilenţi şi urechilor care stăteau la pândă şi care şi-au intensificat supravegherea.

Predicile sale erau ascultate cu răsuflarea tăiată pentru că erau rostite cu un ton blând, pe înţelesul tuturor, apropiate de viaţa omului şi pline de pilde şi sfaturi convingătoare. Tot timpul era dăruit Bisericii şi credincioşilor, bolnavilor, săracilor, tuturor celor care aveau nevoie de ajutor. Nu ţinea seama de oprelişti, se simţea om liber, având aceleaşi trăsături cu Nichifor Crainic şi alţi dascăli din facultate, mulţi dintre ei închişi, dar neplecaţi noilor stăpâni. „Părintele, în loc să se supună şi să sprijine efortul autorităţilor de îndoctrinare a oamenilor, avea curajul să afirme că nu Marx este învăţătorul, ci Iisus Christos. /…/ Era de la sine înţeles că trebuia învăţat minte." Un asemenea om nu putea scăpa Securităţii şi, în 1952, e arestat a doua oară. „Prima dată, fusese în 1949, pentru că nu-l denunţase pe liderul liberal Victor Nicolau, pe care-l ascundeau socrii acestuia." (Cf. *Jurnalul Naţional,* luni, 5 apr. 2004, p. 24, în interviul luat lui Rodion şi lui Cristian, de Andreea Caşcaval.) În ziarul *Lumina* (vineri, 26 aprilie 2013), Adrian Nicolae Petcu menţionează că, în 1949, Părintele a fost condamnat la trei luni închisoare. „Din acest motiv, Securitatea şi autorităţile s-au confruntat cu protestele credincioşilor de la «Sfântul Vasile», la care s-au adăugat şi alţii. Într-o notă a Securităţii se arăta cum *s-a produs o stare de spirit agitată în rândul credincioşilor… iniţial prin comentarii că preotul ar fi fost arestat şi depus la penitenciar din cauza predicilor sale religioase. Această stare de spirit* – se continua în document – *s-a produs în rândul credincioşilor din regiune, care în mod obişnuit veneau în fiecare duminică să asculte predicile acestuia.* Păstoriţii Părintelui, dar şi alţi preoţi, au întocmit un memoriu cu semnături pe care l-au înaintat autorităţilor. În consecinţă, cei din Securitate propuneau sancţionarea preoţilor de către autorităţile bisericeşti şi *ducerea unei munci de lămurire* în rândul credincioşilor." Totuşi, Părintele n-a fost eliberat decât la termen, adică după trei luni. În acelaşi articol, autorul consemnează faptul că Părintele a fost arestat, ca şi Mircea Ionescu-Quintus, în „celebra noapte a Adormirii Maicii Domnului, acuzat de activitate depusă în PNL-Bejan, ca membru al delegaţiei permanente în anul 1946 /…/ şi a primit o detenţie administrativă de 60 de luni de muncă obligatorie". Iată şi destăinuirea lui Mircea Ionescu-Quintus: „Îl ştiam şi-l cunoşteam ca slujitor al bisericii «Sfântul Vasile» din oraşul nostru, lăcaş în care strângea numeroşi credincioşi cu sfaturile şi predicile sale. /…/ Ne-am reîntâlnit în noaptea de spaimă a Sfintei Marii din 1952, la Penitenciarul de pe strada Rudului, împreună cu un mare număr de deţinuţi politici, toţi aceştia, buimăciţi şi treziţi din somn, care nu ştiau ce şi de ce li se întâmplă. Îmi amintesc şi acum [28 sept. 2015] calmul şi seninătatea Părintelui Galeriu, dătătoare de linişte, încredere şi speranţe celor din jur. După zile şi nopţi în care eram supuşi unui inuman regim de izolare şi înfometare, fără asistenţă medicală măcar celor bătrâni, ne târam ca nişte umbre, sprijiniţi doar de îndemnurile şi predicile numeroşilor preoţi aflaţi alături de Părintele Galeriu, în pătimire cu noi."

Acelaşi ziarist Adrian Nicolae Petcu, adaugă: „Începând cu 16 ianuarie 1953 a prestat muncă obligatorie la colonia Peninsula Valea Neagră de la canal, apoi din 13 octombrie acelaşi an a fost mutat la centrul de triere Văcăreşti de la Bucureşti. Totuşi, a fost eliberat la 23 octombrie acelaşi an, revenind în mijlocul familiei şi al păstoriţilor săi de la Biserica «Sfântul Vasile cel Mare» din Ploieşti."

→

In memoriam

În toată această perioadă, în care soţia a rămas singură, cu patru copii, fără niciun fel de venit, enoriaşii, mai ales sătenii din împrejurimi, precum şi preoţii slujitori la biserica la care slujea Părintele, au ajutat familia rămasă fără sprijin cu cele necesare traiului. La mănăstiri se făceau slujbe la care toată lumea se aşeza în genunchi şi se ruga pentru punerea în libertate a Părintelui Galeriu. Şi a fost eliberat înainte de termen.

În legătură cu această eliberare, e important să notăm din interviul la care ne-am referit: „L-a scăpat Gala Galaction care i-a scris lui Petru Groza cam aşa: *Dragă Petrică, mă grăbesc.* Adică Gala era bătrân şi se temea să nu moară până nu-l ştia pe tata liber."

În perioada care a urmat, Părintele a reuşit să-şi construiască o casă. Cum a reuşit acest lucru aflăm de la Doamna Preoteasă Argentina: „Când credincioşii săi au aflat că Părintele a fost eliberat, au început să se scurgă către biserică. Erau aşa de bucuroşi că scăpase cu viaţă încât s-au hotărât să-i ridice o casă. Au pus umărul şi în câteva luni i-au ridicat-o. Au făcut-o chiar în curtea bisericii, să-l ştie apărat de cruce şi altar."

Predicile, ascultate cu ochii pe faţa lui slăbită, erau cuvinte de slavă adresate lui Dumnezeu, dar şi rugi fierbinţi, apoi rămânea să spovedească, să dea sfaturi, să cânte cu cei prezenţi cântece care treceau prin inimile pline de lumina credinţei. Îmi amintesc titlurile unor melodii care mi-au rămas în suflet şi în memorie: *Un lung tren ne pare viaţa, Păstorul blând, 'Naintea ta, Iisus iubit, Cruce sfântă părăsită* ş.a. La spovedanie, omul se destăinuieşte nu numai preotului, ci şi sieşi, deschide drumul spre sine, să-şi conştientizeze greşelile şi să se îndrepte, să simtă o uşurare. Zi şi noapte era la dispoziţia credincioşilor, mai mult decât un doctor. Era, de fapt, doctor al sufletelor, al celor în necaz sau în cumpănă, al deznădăjduiţilor, al celor care voiau să le binecuvânteze o reuşită, un eveniment etc. Câte cununii a oficiat pe ascuns, câţi copii a botezat cu fereală, numai Dumnezeu şi mulţi credincioşi ştiu şi astăzi! În acelaşi timp, Părintele, care ne spunea adesea că „omul nu e făcut numai din carne, ci şi din suflet ca să iubească şi din minte ca să judece", acumula har şi cunoştinţe noi. În 1973 susţine examenul şi obţine titlul de doctor în Teologie cu teza *Jertfă şi răscumpărare* – „O lucrare de dogmatică unanim apreciată în mediul academic al Bisericii." (Pr. Dr. Nicolae Cojocaru, *Evocare,* 13 aug. 2014)

Odată cu faima Bisericii „Sfântul Vasile" datorită slujbelor sale, creşte şi renumele său. Vestea predicilor sale, râvna cu care-l slujeşte pe Dumnezeu sunt cunoscute şi apreciate de mai marii Bisericii Române, care hotărăsc să-l transfere la Bucureşti, la Institutul Teologic Universitar (1973-1974). Apoi Părintele susţine concursul de lector universitar la acelaşi institut şi i se încredinţează cursul de Teologie fundamentală şi Istoria religiilor. Patriarhul Justinian are în vedere talentul său de predicator şi-l propune să susţină concursul de profesor, funcţie îndeplinită între 1977-1991, la disciplina Omiletică şi Catehetică – profil pe care l-a ilustrat cu dăruire în toată cariera sa de cadru didactic universitar. Din 1992 ocupă funcţia de profesor universitar consultant. Îndeplineşte şi funcţia de profesor la Universitatea din Târgovişte, predând Teologie dogmatică, precum şi la Facultatea de Drept a Universităţii Ecologice din Bucureşti predând Istoria şi Filosofia religiilor.

La 1 ianuarie 1990 a fost numit vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor.

Credincioşii din Bucureşti îl ştiu drept Părintele Galeriu de la Biserica „Sfântul Silvestru", unde a slujit începând cu 1975, parohie de care şi-a legat numele definitiv. Acumulările spirituale, titlurile ştiinţifice şi didactice, studiile teologice, harul de duhovnic şi predicator, prezenţa în activităţile publice au fost realizări din anii în care a slujit la Biserica „Sfântul Silvestru".

A fost duhovnicul poetului Ioan Alexandru, cel ce îşi doarme somnul întru Domnul în curtea Mănăstirii Nicula din judeţul Cluj, şi al lui Sorin Dumitrescu. Din acelaşi *Jurnal Naţional* (5 apr. 2004), aflăm de gestul său pios faţă de Nichita Stănescu. Autorităţile statului hotărâseră ca trupul celui decedat la 13 decembrie 1983 să rămână la morgă până va fi depus la Uniunea Scriitorilor. Părintele Galeriu, cu acelaşi curaj cu care pe vremea lui Gheorghiu-Dej cununa şi boteza în secret, s-a dus la Spitalul de Urgenţă şi l-a luat, ducându-l la Biserica „Sfântul Silvestru", unde a fost privegheat creştineşte.

În interviul luat de Augustin Păunoiu (*Lumina*, 18 aug. 2009, pp. 8-9), la întrebarea „Cum era slujirea înainte de '89?", Părintele Profesor Nicolae Bordaşiu, care a slujit aproape 40 de ani în aceeaşi biserică cu Părintele Galeriu, spune, printre altele: „Pot spune că faima pe care a câştigat-o Părintele Galeriu a fost mai mare înainte de Revoluţie. Fiindcă ştia să vorbească atât de frumos încât sufletul însetat al credincioşilor de toate nivelurile, de la oamenii cei mai simpli până la filosofi ca Mihai Şora, toţi veneau

şi se apropiau de Părintele Galeriu cu sfiala ucenicului care îşi caută omul de care să se sprijine în deruta lui spirituală şi sufletească. Aborda tot ceea ce Evanghelia îi punea în faţă ca necesar să fie explicat oamenilor. Predicile lui, aşa cum ştiu toţi cei care l-au ascultat, cuprindeau, toate domeniile posibile, /…/ încât cuvântul lui era plin de erudiţie, de adevăr, de iubire, de cele mai simple lucruri pentru a fi înţelese şi însuşite de oricine le asculta."

Sub titlul „Vuietul Duhului", Cristian Curte consemnează, pe internet, rânduri apărute în *Formula As* din 2012, cu mărturii ale Doamnei Argentina: într-una din zile, pe când se întorcea din oraş, s-a întâlnit cu un om sărman pe care l-a binecuvântat şi i-a dat câţiva bănuţi; văzându-l desculţ, Părintele s-a descălţat şi l-a încălţat pe necăjit. „Apoi s-a întors acasă în şosete, senin de parcă ar fi umblat toată viaţa fără nimic în picioare".

Cum, la o anumită vârstă, boala nu iartă pe nimeni, şi Părintele a căzut la pat, cu neputinţe care nu-i permiteau să se deplaseze. Dar mintea i-a rămas lucidă şi inima plină de credinţă. Suferinţa sa cea mai mare era că nu mai poate să slujească. Ştiind acest lucru, Sorin Dumitrescu a făcut un gest care a uimit lumea: la sfârşitul lui iulie 2003, când la biserică s-au primit moaştele Sfântului Silvestru şi când avea loc o slujbă deosebită la care participa Preafericitul Patriarh Teoctist, alături de care s-a aflat şi Părintele Arhimandrit Grigore Băbuş şi mulţi preoţi, Sorin Dumitrescu l-a adus pe targă, pe uşa de la Sfântul altar. A fost invitat să rostească şi Sfinţia Sa un ecfonis [formula de încheiere a unei rugăciuni] şi Părintele a reuşit acest lucru. Faptul că a fost adus în Sfânta Biserică la o slujbă specială, i-a impresionat pe credincioşi şi clerici.

Dar, şi la Părintele Galeriu, ca la toţi muritorii, după mari suferinţe, a sosit momentul să părăsească această lume şi să se mute la Domnul, la 85 de ani neîmpliniţi: s-a stins pe 10 august 2003. La înmormântarea lui din ziua de 13 august 2003 au venit mii de oameni, de la preşedinte de stat şi până la ţiganii umili care veneau să-i ceară ajutor şi binecuvântare. O prietenă a familiei mele, Dumitra Căpriţă, femeie credincioasă, mamă exemplară, care a ţinut să-i aducă Părintelui ultimul omagiu, ne-a mărturisit cum credincioşii stăteau la priveghi, ore întregi, ca la închinarea la moaştele Sfintei Paraschiva – ocrotitoarea Iaşului, sau la ale Sfântului Gheorghe – ocrotitorul Bucureştiului. Înainte de a fi coborât în mormântul din curtea Sfintei Biserici, deşi era senin, soarele s-a înconjurat de un cerc straniu, ca un curcubeu, vestind plecarea din lumea aceasta a unuia dăruit cu Duhul Sfânt. De acest curcubeu aminteşte şi ziarista Mariana Georgescu în revista *Foişorul de Foc* (sept. 2010, p. 13): imaginea lui „a rămas adânc întipărită în memoria miilor de creştini veniţi să-şi ia rămas bun de la unul dintre cei mai de seamă predicatori ortodocşi români din secolul al XX-lea."

Constantin Galeriu, acest PĂRINTE – pentru românul ortodox, acest cuvânt, adresat părintelui care i-a dat viaţă şi Părintelui care i-a întărit, în suflet, credinţa, are valoarea de cuvânt sacru – s-a născut cu o lună şi „niţel" înainte de 1 Decembrie 1918, anunţând, parcă, Marea Unire şi reînvierea noastră în Biblia Neamului, astfel încât, la Centenarul împlinit, condeiul a consemnat cu dăruire:

De Centenar s-au pus la porţi
Drapele sfinte-ntru cinstire:
Christos a înviat din morţi!
Românii-nvie prin Unire.

Această personalitate de frunte a Bisericii noastre a avut *înţelegerea teologică a naţionalului,* după cum subliniază Răzvan Codrescu în interviul pe care i l-a luat în septembrie 1999, publicat în *Ziua* şi republicat în *Certitudinea* nr. 26, 2018. Deşi un articol nu ne permite să ne mai extindem, redăm câteva rânduri din acest interviu cu adânci semnificaţii, care poate fi considerat „testament solemn", lăsat de cel mai mare predicator român al secolului XX: „Specificul naţional, toate determinaţiile care ţin de o anumită fiinţă naţională, nu sunt ceva inventat – nici interesat, nici dezinteresat – ci ceva DAT, concret, obiectiv", „neamurile sunt legate de o tradiţie proprie, care se reflectă în specificul lor, şi individual, şi comunitar". „Întrucât nu există umanitate pură, necondiţionată, ci numai umanitate întrupată în naţiuni, răspunsurile sunt diferite, chiar dacă esenţial convergente." „În dreapta credinţă, cerul şi pământul comunică prin iconomia şi din cer, şi de pe pământ." „Tradiţia vie trebuie recuperată şi reasumată." „Când s-au aşezat pe aici şi s-au creştinat slavii, noi aveam deja o tradiţie creştină venerabilă, adăpată la izvoarele bizantine."

În noiembrie, 2018, cu ocazia împlinirii a 100 de ani de la naştere, s-a organizat Simpozionul Internaţional *Părintele Profesor Constantin Galeriu – predicator harismatic şi preot misionar,* la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Justinian Patriarhul" din Bucureşti, la care au participat preoţi, profesori români şi străini, scriitori, oameni de cultură din România, precum şi studenţi ai Facultăţii de Teologie. Impresionant a fost cuvântul Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, din care selectăm câteva fraze drept încheiere a acestui articol scris mai mult cu sufletul, cu lumina lui Dumnezeu pe care mi-a insuflat-o în copilărie şi adolescenţă acest vindecător de suflete.

„Personalitatea sa dinamică şi duhovnicească, fervoarea credinţei şi dragostea sa pentru Ortodoxie şi pentru poporul român trebuie cunoscute şi preţuite, fiind expresia bucuriei unui *misionar mărturisitor al Jertfei şi Învierii Mântuitorului Iisus Hristos.* (subl. în text) Părintele Galeriu punea des accentul pe Înviere, ca viaţă nouă în Hristos, tocmai pentru că a învăţat din Sfânta Evanghelie, din scrierile Părinţilor Bisericii şi din experienţa sfinţilor că *învierea ca dar se primeşte prin credinţă şi pregătire spirituală, nu doar se aşteaptă. Întreaga slujire pastoral-misionară a Părintelui Galeriu rămâne pentru noi ca o făclie de Paşti, care ne ajută să înţelegem mai bine taina şi bucuria învierii sufletului din moartea pricinuită de păcat, dar şi a pregătirii omului pentru învierea trupului* (subl. în text), la venirea întru slavă a lui Hristos, la sfârşitul veacurilor."

Părinte Galeriu, binecuvântaţi-mă ca să mă pot ruga pentru Preacucernicia Voastră ca Dumnezeu să vă ierte toate greşelile de voie şi fără de voie şi cu Drepţii bine-plăcuţi Lui să vă aşeze. Rugaţi-vă neîncetat pentru neamul românesc, pentru ţara noastră sfântă – România.

Podul de reviste

Deşteptatea prin datină
De vorbă cu Ion Hadârcă

Eugenia BULAT

Încerc o tulburare aparte, gândindu-mă că vorbesc cu primul preşedinte al Frontului Popular din Moldova – care s-a smuls, acum 30 de ani, din îmbrăţişarea Imperiului Rus. Dar, s-o luăm cătinel.

– Dragă domnule Ion Hadârcă, atunci când mă gândesc la începuturile Mişcării de Eliberare Naţională, îmi amintesc mereu de poezia regretatului Ion Vatamanu Ce vor scriitorii, *lucrare care a fixat, precum într-un certificat de naştere, părinţii conceptuali ai Renaşterii în încercarea lor de a explica poporului pericolul de moarte în care se află, în care ne aflam cu toţii.*

Aţi putea schiţa un parcurs, arătând cum a fost posibil ca, de la o mână de oameni care recitau poezii lângă bustul lui Mihai Eminescu, să se ajungă la urcarea pe baricade a unei întregi republici?

– Mulţumesc pentru invitaţie la dialog, dragă colegă de luptă şi de suferinţă, Eugenia Bulat. Recunosc, însă, că mă aflu în faţa uneia dintre cele mai mari provocări – plonjarea în abisul Memoriei şi nu ştiu cum şi cu ce vom ieşi din această vâltoare…

Memoria – acest scrin negru din zestrea străbunicii – nu are nici lacăt, nici zăvor şi nici cheie. Are deasupra, sus, până sub grinda Casei Mari, un munte de urzeli drept moştenire. Peste grele covoarele anilor, scoarţele anotimpurilor se aştern. Ca şi lăicerele drumurilor-cărărilor noastre bătute, iar peste ele – pânzele-prosoape albe ale zilelor ghilite în apele repezi-curgătoare şi multe-multe vrafuri de perne cu iluzii penite din pasărea nemaiîntâlnită…

N-am reuşit şi nici n-am îndrăznit în copilărie să ridic capacul greu al scrinului adăpostit sub icoană. Nici acum, sub povara anilor, nu cred să-i ridic carapacea aproape etanşă. Ştiu că zac în adâncu-i alese comori, chipuri dragi şi fapte de preţ, dar şi multă zădărnicie, bibelouri inutile, acte şi bancnote devalorizate ale unor mari capitaluri, în care am investit sub garanţia vântoaselor. Deh, văd că unii îşi încropesc memorii lustruite mai mult din vane orgolii. Într-o recentă conferinţă academică, am prezentat *Jurnalul inedit* al lui Nicolae Iorga, care jurnal, adăugat la *Memoriile* dumisale, realizează un tablou magistral al României interbelice – efort de dăruire şi de oglindire în apele repezi ale Letei. Noi suntem din altă epocă. Sub sovietici era riscant să-ţi ţii jurnale. Experienţa scriitorului Alexei Marinat, condamnat la ani grei de puşcărie pentru că ţinea un jurnal studenţesc, este ilustrativă în acest sens. Nu ne-a servit nici tradiţia, nici rigoarea colecţiei documentare, nici in-disciplina scrisului, mai ales pentru o perioadă de frământări extreme, când nici zile, nici nopţi, nici casă, nici masă de scris nu prea am avut.

Deci, aceasta mi-i starea. Stau umil în faţa Monstrului Memoriei, indolent, vorace şi de nestăpânit. Acestea fiind spuse, la drum!

Subliniez din start că voi aplica în cele evocate o altă grilă de interpretare, fără a fi suspectat de tentaţia de a demola niscaiva monumente de mucava. (Nu-i în stilul meu şi nici nu cred că m-ar onora deschiderea unor astfel de fronturi.)

Fiind în toată această perioadă fierbinte a anilor 1987-1991 în miezul (în gura) cuptorului politic, cred că am tot dreptul să-mi asum, hai să-i zicem, un punct de vedere pe cât este posibil mai apropiat evenimentelor consumate atunci. Providenţialmente, scriitorii au fost cei care, primii, au bătut clopotele. Ş-apoi cine alţii, dacă nu scriitorii să fie cei care ar sări în ajutorul sanctissimei Maici a fiinţei noastre naţionale, atunci când ea este alungată din grădiniţe şi şcoli în chilii de maici şi la înşirat tutunul? Întreg imperiul vuieşte de adevărurile dezlănţuite despre crimele staliniste, deportări, foamete, ocupaţie, Gulag, jertfele poloneze de la Katân, ruşii ne scriu despre calvarul moldovenilor (romanul *Stuk v dveri/ O bătaie în uşă*), iar în fericitul laborator experimental, zis RSSM, satrapul Victor Smirnov şi preşedintele Academiei, Al. Jucenko, caută să ne închidă gura cu eticheta „sânki kulakov" (feciorași de culaci), în celebrul proces Vasile Vâşcu!

Aşadar, să recapitulăm… În urma tragicului accident al poetului Pavel Boţu, scriitorii cer convocarea unui Congres extraordinar, iar CC-ul interzice cu *niet, niet, niet.* Până la urmă, se acceptă o Adunare generală (18-19 mai 1987), aşa-zisa „Noapte furtunoasă", unde vechea metodă partinică, de numire a şefilor, este huiduită şi se acordă „vot de blam" partidului comuneacilor. Grupul de iniţiativă pentru adunarea semnăturilor şi transmiterea clandestină, prin Valeriu Matei, aflat la Moscova, a Adresării către forurile centrale era constituit din Nicolae Esinencu, Andrei Strâmbeanu, Al. Brodski,

Haralambie Moraru, Serafim Saka ş.a. În funcţiile-cheie sunt aleşi Ion C. Ciobanu, prim-secretar, Iurie Grecov (redactor-şef al revistei *Kodrî*), Dumitru Matcovschi (redactor-şef al revistei *Nistru*, ulterior, *Basarabia*) şi Nicolae Dabija (redactor-şef al săptămânalului *Literatura şi arta*). Caz unic de revoltă şi frondă în tot spaţiul ex-sovietic. De aici încolo, începe lupta deschisă. În toamna aceluiaşi an, subsemnatul prezintă Plenarei Uniunii Scriitorilor (30 oct.) raportul *Rolul şi misiunea scriitorului…*, în care, cu toate elogiile inerente aduse perestroikăi gorbacioviste, se pun problemele lichidării „petelor albe" din istoria noastră, rostirii adevărului despre limba şi identitatea naţională, restituirii şi reabilitării moştenirii literare şi culturale a lui Constantin Stere, Nicolae Costenco, Petru Ştefănucă, Nicolae Ţurcanu ş.a.

Regretatul Valentin Mândâcanu, autorul revoluţionarului eseu *Veşmântul fiinţei noastre* (*Nistru*, nr. 4, 1988), avea să recunoască faptul că fără acel raport, nici eseul domniei sale „n-ar fi fost cu putinţă". Anume acea Plenară elabora, pentru prima dată, un amplu Program istorico-literar şi socio-politic coerent, care şi-a găsit deplina reflectare în ulterioarele noastre acţiuni de Renaştere şi de ieşire din „epoca stagnării" sau, cum zice undeva Andrei Lupan, din „mocirla fără fund a republicii".

Însă nu doar limba a fost preocuparea de atunci a scriitorilor. Aş zice chiar că în jurul Limbii – axul întemeietor al fiinţei naţionale – s-au ţesut toate celelalte probleme, la fel de vitale pentru existenţa noastră.

O adevărată bombă cu ceas „deşteptător" a fost publicarea în presa centrală a eseului lui Ion Druţă despre „ecologia sufletului" – *Pământul, apa şi virgulele* (iulie-august 1987!). O mână frăţească ne întinde şi Carolina Kojevnikova, publicând în *Literaturnaia Gazeta* eseul *Durerea pământului* (iulie 1987). Se angajează în luptă Gheorghe Malarciuc, corespondentul special al *LG* pentru Moldova, ecologiştii Ion Dediu, Alecu Reniţă şi Al. Sefer, scriitorul Serafim Saka (*Tragic aerostat*); intervin întru salvarea Saharnei Andrei Lupan şi Vera Verina; împotriva falsificării istoriei se pronunţă istoricii Ion Buga, Alexandru Moşanu, Ion Ţurcanu, Gheorghe Cojocaru, Pavel Parasca ş.a.; tot mai demn răsună glasul filologilor Silviu Berejan, Valentin Mândâcanu, Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaş, Constantin Tănase, Vasile Bahnaru; economiştii Sergiu Chircă, Petru Soltan, Silvestru Maximilian, Mihai Patraş ş.a., cărora li se alătură jurişti, ziarişti, pedagogi, muncitori, plugari şi, treptat, se formează Fluviul!

– Lucrurile erau mai complexe, evident, de cât le putea vedea şi pricepe un tânăr intelectual de la ţară. Cum urmăream, totuşi, în mare, evenimentele, ştiu că evenimentele au pornit în trombă şi cu forme reperabile pentru întreaga populaţie atunci când s-a auzit de scrisoarea celor 66 de intelectuali, publicată în Învăţământul public. *Ne puteţi descrie mai detaliat acest context şi eventual spune dacă, pe atunci, aveaţi deja ceva contacte cu raionul Călăraşi, în care aţi candidat în 1989, în primele alegeri, parţial democratice, pentru Congresul Deputaţilor URSS?*

– În baza cerinţelor Programului US, se instituie Comisia interdepartamentală pentru studierea istoriei şi problemele dezvoltării limbii moldoveneşti. Între timp, colportorul Al. Jucenko părăseşte funcţia-cheie de preşedinte al Academiei şi pleacă din republică. Este retras şi „vătaful" comuniştilor, Victor Smirnov, şi scriitorii se pregătesc să-şi verse „năduful" la cea de-a XIX-a Conferinţă a PCUS, convocată de Mihail Gorbaciov pentru vara lui 1988. Însă CC-ul mai pune o piedică, declarând nelegitimă alegerea delegaţilor Dumitru Matcovschi şi Ion Hadârcă la această conferinţă. Şi atunci, la 3 iunie 1988, în deja celebra Sală Mare a US din Chişinău, este convocată o altă întrunire a intelectualităţii neîmpăcate şi, la propunerea lui Andrei Vartic, revenit de curând din republicile baltice, în baza proiectului de Declaraţie pregătit de mine pentru Conferinţa a XIX-a, se constituie Mişcarea Democratică pentru susţinerea restructurării.

Celebra *Scrisoare a celor 66 de intelectuali* publicată în ziarul *Învăţământul public* (17 septembrie), condus de neînfricatul Anton Grăjdieru, apoi, în replică, „anti-celebrele" Teze ale CC al PC-ului *Să afirmăm restructurarea prin fapte concrete,* din 17 noiembrie 1988, teze care, de fapt, au stârnit un nou val de scrisori, proteste, atitudini – marchează alte jaloane istorice, de care trebuie să ţinem cont în analiza faptelor acelei perioade.

Două detalii importante mai sunt de relevat aici. În semn de protest împotriva Tezelor, este anunţată prima grevă studenţească a nou-constituitei Ligi studenţeşti de la Universitatea de Stat din Moldova, se iniţiază un marş pe străzile capitalei. Participanţii sunt bătuţi de miliţia sovietică, între alţii – studenta Liliana Niculăescu şi, la întrunirea lor de la Teatrul de vară, la 20 noiembrie 1988 (de fapt, primul Cenaclu protestatar!), sunt invitat să citesc, întru susţinere, poemul *Gaudeamus-99,* apoi, în contextul Zilelor Druţiene, la o altă Plenară festivă a US, consacrată aniversării omagiatului, primesc o depeşă de la Gheorghe Spinei, ulterior ministrul Muncii, în care mi se relatează despre întrunirea secretă de la CC, cu indicaţii pentru desfăşurarea adunărilor colectivelor de muncă pentru susţinerea Tezelor, care debitau enormităţi împotriva trecerii la grafia latină, întrunire în cadrul căreia se ironiza adunarea „prea multor cuşme româneşti" la mitingurile noastre. Lucrările Plenarei au fost sistate. Druţă nu mi-a mai oferit cuvântul la serata oficială, deşi figuram în program, iar Moscova a reacţionat trimiţând aici o comisie specială, care mi-a analizat poemul tradus în rusă în care ceream, chipurile, arderea Tezelor. S-a convocat şi un Soviet al stareişinilor (greilor) la CC care cerea cea mai aspră pedeapsă pentru mine!

Astfel, „s-a călit oţelul" anilor '87-'88, din aceste zbateri, pe aceste temelii conceptuale de trezire a conştiinţei naţionale s-a constituit şi mişcarea cenaclieră – produs firesc al tradiţiei scriitoriceşti prin cenaclurile *Mioriţa, Dialog, Luceafărul,* care au funcţionat mai curajos sau mai târâş-grăpiş, în toată perioada premergătoare.

→

Podul de reviste

Odată cu constituirea Cenaclului Alexie Mateevici, la 15 ianuarie 1989, pe Aleea Clasicilor, de ziua naşterii şi sub protecţia privirii poetului naţional Mihai Eminescu, se încheie în mare procesul de constituire a amplei mişcări cenacliere, care a asigurat amploarea şi ireversibilitatea mişcării de Renaştere Naţională, însufleţite în mod oracular de Sfânta Trinitate a numelor lui Ştefan cel Mare, Mihai Eminescu, Alexie Mateevici.

Anul 1989 debutează astfel în trombă şi, în bună măsură, sub semnul alegerilor exponenţiale… Alegerea căii de urmat, alegerea proiectelor de legi în privinţa limbii şi a grafiei, alegerea forţei politice de alternativă la „nimicnicia" groasă din fruntea republicii şi participarea la primele alegeri parţial democratice anunţate de Gorbaciov.

Chiar atunci, în miez de ghenar şi în plin proces de înaintare a candidaturilor în primul Congres al deputaţilor poporului din URSS, are loc întâlnirea mea directă cu grupurile de iniţiativă cenaclieră, din Nisporeni (Ion Bouroş, Ion Teleman, Victor Rusu, fraţii Adam, Maria Ciobanu, primarul Constantin Oboroc ş.a.) şi cea din Călăraşi (Sergiu Cojocaru, Ştefan Maimescu, Eugenia Bulat, Daria Radu, Inga Druţă şi Victor Buruiană, Nicolae Pârţac, locotenent-colonelul Gheorghe Delejan, soţii Gheorghe şi Nadia Pruteanu ş.a.). Ţin minte apoi şedinţa publică a Comisiei electorale pentru înregistrarea candidaţilor, la Casa de cultură din oraşul Călăraşi. O sală arhiplină, prezidiu, flori, fanfară, prosoape şi multă orbecăială prin necunoscut.

Fără falsă modestie, platforma electorală a subsemnatului – cu ideea autonomiei economice faţă de centru, împroprietărirea ţăranilor, reabilitarea victimelor celor deportaţi, adevărul despre foametea din '46, lichidarea „petelor albe" din istorie, învierea datinilor şi revenirea la credinţa creştină prin refacerea bisericilor devastate de comunişti şi dreptul la libera confesiune, au sunat ca un duş rece în sală, în contrasens cu bâlbâiala fără de sens a contracandidaţilor, printre care şi nomenclaturistul Grigore Eremei, cel care a fost marele perdant. Aceştia, modeştii cenaclieri locali, mi-au fost apoi persoane de încredere în campania extenuantă, din sat în sat, prin cele două raioane care au servit drept model de trezire şi de luptă deschisă pentru întreaga republică! Două luni de campanie insomniacă au făcut realmente cât două decenii de trezire din somnul cel de moarte. Nişcani, Tuzara, Horodişte, Răciula, Rădeni, Hogineşti, Temeleuţi, Sipoteni, Hirova, Susleni, Ţibirica şi, bineînţeles, stefaniana Bravicea – unul după altul satele călărăşene înviau trezite de chemările *Datinii,* de un minunat cor bărbătesc şi de tot mai încrezătoarele feţe bisericeşti… Mai ales, mi s-a întipărit în memorie întâlnirea de la Sadova, cu o sală rece şi mahmură, dirijată de „clanul Aghenie", şi cu vocea înaltă şi curajoasă a profesoarei de română Eugenia Bulat, apoi întâlnirea de sub cerul liber din fundătura Căbăieştilor, sub zloata primăvăratică, cu oameni uitaţi, zgribuliţi, cu multe depeşe albe în mâinile negre, bătătorite de munci… Atâtea vieţi şi atâtea sorţi mutilate! De multe ori am plâns în sinea mea pentru acele suflete năpăstuite, în care abia mai pâlpâia scânteia speranţei că şi lor li se va face Dreptate, cândva. Şi veşnica întrebare: De ce?

Pentru ce ni s-a dat acest straşnic canon de teroare a istoriei? Ruperea zăgazurilor, înălţarea frunţilor şi rostirea adevărurilor noastre răvăşitoare, ascunse vreme de decenii în adâncul sufletelor deşteptate, se produceau, în sfârşit, tot mai făţiş şi mai răsunător sub ochii uimiţi ai lumii, care uitase de existenţa noastră şi de noi, moştenitorii celei mai strigătoare la cer dureri de după cel de-Al Doilea Război Mondial.

Este aproape imposibil să cuprinzi în câteva fraze grăbite dimensiunea şi profunzimea acelui val al deşteptării ce cuprinsese, de la nord la sud, întregul spaţiu al străvechii Basarabii, cu tot cu Bucovina de Nord şi sudul Basarabiei înstrăinat şi amorţit sub ocupaţie. Sutele şi miile de mitinguri, cenacluri, sacii de scrisori, munţi de probleme ridicate, noile celule de susţinere: Liga Democrată a Femeilor, Mişcarea Ecologistă, Liga Studenţească, Cenaclul *Alexie Mateevici* cu toate celelalte cenacluri regionale, Societăţile Istoricilor, Pedagogilor, Economiştilor, Juriştilor – totul s-a pus în mişcare, mobilizându-se şi orientându-se într-o singură direcţie, într-un singur avânt. Prima jumătate a anului a fost o continuă primăvară a trezirii la viaţă.

– Colosul PC, al întregii nomenclaturi comuniste din RSSM, era ca un zid de nepătruns şi se simţea la fiece nivel. Este clar că dvs., de la nivelul la care eraţi, v-aţi confruntat direct chiar la vârfurile lui cu tăişuri ascuţite. Noi, pe linia orizontală a întregii republici, ne confruntam, la fel, cu acelaşi zid. Ştiu însă că tocmai pe acel segment de timp societatea civilă, bine restructurată, aşa cum aţi spus, a făcut corp comun cu liderii ei pentru a se revalorifica întreaga istorie mincinoasă cu care ne acoperiseră ultimii 50 de ani, să creeze structuri de rezistenţă şi de atac. Cum au evoluat lucrurile în continuare din perspectiva dvs., a unui om implicat atât de profund şi la nivel atât de înalt?

– La 20 mai, în aceeaşi sală istorică a Uniunii Scriitorilor, în baza Mişcării democratice şi a celorlalte

nuclee de susţinere, s-a convocat Primul Congres de constituire a Frontului Popular din Moldova. Ţin minte ca azi alerta kaghebiştilor care au alergat la US să ne spună că întrunirea este ilegală şi că urmează să ne risipim pe la casele noastre. Unii „patrioţi", de frică au şi luat-o la sănătoasa. Profitând de imunitate, am pus atunci piciorul în prag şi am declarat că, în calitate de deputat al poporului din URSS, îmi asum întreaga responsabilitate pentru desfăşurarea acţiunii. Aşa cum am făcut-o, de altfel, şi în cazul convocării Marii Adunări Naţionale de la 27 august 1989… Până atunci, însă, până la apariţia legislaţiei privind trecerea la grafia latină, semnalez apariţia primelor publicaţii în grafie latină: *Glasul Naţiunii,* sub conducerea Leonidei Lari, *Literatura şi arta,* dirijată de Nicolae Dabija, şi ziarul FPM, *Deşteptarea*. Însă nu dormeau nici structurile kaghebiste. În paralel, sub tutela ziarului *Советская Молдавия*, pe baza întreprinderilor conectate la complexul militar unional, au apărut mişcările rusofonilor, *Единство* şi *Союз,* structuri-tampon, care au stimulat, la scurt timp, grevele „proletarilor uniţi" ai Tiraspolului împotriva limbii şi grafiei latine.

Mirosea a praf de puşcă… Treceam atunci cu toţii prin încercările unui adevărat cerc de foc, care ne ardea conştiinţele şi ne purifica sufleteşte. Eram martorii şi, implicit, actorii unor nemaipomenite fenomene istorice derulate în lanţ: dispariţia lagărului socialist, căderea regimurilor comuniste din Europa de Est, prăbuşirea Zidului Berlinului şi unificarea celor două Germanii. Speram, în sinea noastră, că iată-iată…

La Moscova, ne-am înscris, împreună cu Constantin Oboroc, în Grupul parlamentar Interregional, condus de Boris Elţin şi Andrei Saharov, susţineam toate iniţiativele bulversante elaborate de Grup: retragerea forţelor armate din Afganistan, revizuirea vechiului Tratat de formare a URSS-ului, abolirea articolul 6 din constituţia sovietică privind exclusivitatea puterii partidului comunist, proclamarea limbilor republicilor unionale drept limbi de stat, examinarea şi anularea Tratatului Molotov-Ribbentrop etc.

Chişinăul fierbea… Se apropia ziua de 28 iunie. Единство se pregătea să sărbătorească ziua ocupării Basarabiei şi trebuia să reacţionăm adecvat. Am prevenit autorităţile că, dacă iese măcar un grupuscul în strada 28 iunie (acum, Veronica Micle), vor suporta consecinţele. Şi n-au ieşit. În schimb, Frontul Popular a convocat în piaţă un miting de doliu. Pentru ilustrare, reproduc aici un fragment din scenariul păstrat în arhiva personală:

Mitingul autorizat
din 25 iunie 1989, organizat de FPM.
Chişinău, Piaţa Victoriei, orele 1.00 – 17.00

I. Momente organizatorice:
1. Mitingul începe cu „Limba noastră" – responsabil Sergiu Burcă.
2. La tribună – numai tricolorul cu panglică neagră.
3. După răsunarea „Limbii noastre", la tribună apar Ion Hadârcă şi Gheorghe Ghimpu care vor conduce Mitingul.
4. Responsabili de analiza scrisorilor – Ala Mândâcanu, Iurie Plugaru şi Tudor Cernencu.
5. Responsabili de gardă – Gheorghe Mârzencu, Grigore Patraşcu, G. Suruceanu, N. Scripnic, M. Banaga…
Se asigură intrarea liberă către clădirea Consiliului de miniştri:
De la tribună până la str. Puşkin – r-nul Ialoveni
De la tribună până la str. Gogol – r-nele Străşeni, Călăraşi…
(În total, 5 pagini de text, cu nume şi subiecte concrete ale vorbitorilor.)

Spre completarea subiectului, reiau aici şi o depeşă, din 1990, a unui cenaclist din Floreşti – Tudor Neculăiţă: „Dle Preşedinte, dacă FPM a proclamat ziua de 28 iunie '90 zi de ocupaţie şi de doliu, din ce cauză M. Snegur, la sesiune, a respins acest lucru şi toţi deputaţii l-au susţinut? Asta a fost făcut împotriva vrerii poporului…"

Pe lângă alt miting, cel de la 23 august, consacrat celor 50 de ani de la semnarea odiosului pact sovieto-german, care a condus la declanşarea celui de-Al Doilea Război Mondial şi la raptul Basarabiei, pe lângă convocarea Marii Adunări Naţionale de la 27 august, moment de vârf în istoria Mişcării de Eliberare Naţională, care necesită, probabil, o rememorare aparte, ţin să mă opresc aici asupra unui alt eveniment cenaclier, mai puţin comentat de cronicarii timpului.

La începutul lunii august am fost anunţat de Prezidiul Sovietului Suprem al RSSM (formula timpului) să conduc, în calitate de deputat al poporului, Comisia de anchetă privind agresarea fizică de către miliţia sovietică a membrilor cenaclului muzical-literar *Vatra* din Bender (Tighina). Împreună cu avocatul Gheorghe Amihalachioaie şi cu alţi experţi, am avut o serie de întâlniri cu autorităţile oraşului: prim-secretarul Ţîmai, procurorul oraşului – Melnic, şefii executivului, ofiţerii de miliţie, liderii şi membrii cenaclului: Nicolae Şumleanschi, Nicolae şi Lucia Racoviţă, Iepure, Cibotaru ş.a. Cenaclul *Vatra* a fost înregistrat în luna decembrie la executivul orăşenesc şi îşi desfăşura activitatea în conformitate cu planul aprobat din timp (!) de Secţia de cultură. Preponderent, acţiunile se desfăşurau în Parcul de vară Octombrie. Pentru fiecare şedinţă trebuia depusă o cerere suplimentară. Şedinţa anunţată pentru 2 august nu a fost avizată, liderii au fost anunţaţi cu întârziere şi cei circa 100 de participanţi întruniţi în parc s-au pornit în marş, cu Tricolorul sus, către Executiv, ca să lămurească situaţia. În drum au fost somaţi să se împrăştie şi să coboare Tricolorul, apoi s-a trecut la represalii. Au fost bătuţi Boico, Şumleanschi, Doncoglov, iar cel mai mult a suferit Grigore Vârtosu, luat la bulane de circa 10 miliţieni. Colegii i-au sărit în apărare şi l-au salvat cu greu. Au fost intentate dosare contravenţionale.

Am depus şi un Raport către Prezidiu, dar totul a murit în sertarele birocratice. Am relatat succint acest caz pentru a demonstra cum se desfăşura activitatea cenaclieră, în majoritatea centrelor raionale, cu autorităţi de partid ostile proceselor de renaştere, şi mai ales pentru a sugera în ce stare de spirit s-au adunat compatrioţii noştri la Marea Adunare Naţională de la 27 august 1989.

→

Podul de reviste

Toamna lui 1989 s-a dovedit a fi mai fierbinte decât vara. În curând, după istoricele decizii privind limba de stat, recunoaşterea identităţii lingvistice şi revenirea la grafia latină, s-au declanşat ridicolele greve împotriva limbii, de fapt, împotriva libertăţii noastre naţionale. Frontul popular este învinuit de toate relele din ţară, au loc ciocniri, manifestări „nesancţionate" ale „neformalilor". De 7 noiembrie, FPM opreşte coloana de tancuri sovietice pornite să defileze spre centrul capitalei. „Sărbătoarea" fiind compromisă, fiind arestaţi şi molestaţi în subsolurile Ministerului de Interne mai mulţi participanţi, pe 10 noiembrie, ministerul este asaltat cu pietre, răngi şi cocktailuri „Molotov"!

Era încă un episod care risca să se transforme într-o mare baie de sânge, aidoma celor din Kazahstan, Georgia etc.… În fine, pe 22 decembrie cade regimul Ceauşescu, are loc aşa-zisa revoluţie, deturnată de structurile vigilente şi omniprezente. Marele vis al Unirii se amână – până la Podul de Flori, până la proclamarea independenţei faţă de imperiul prăbuşit între timp, până la…

Anii '90, cu alegerea primului parlament „democratic", zdruncinat puternic de separatişti, comunişti, agrarieni şi alte cozi de topor; puciul; războiul moldo-rus de pe Nistru şi reculul anti-democratic sunt teme arhicunoscute şi nu este cazul să le mai discut aici.

– Cum estimaţi activitatea deputaţilor în primul nostru Parlament ales în mod democratic veniţi din partea Călăraşilor (deputaţii Frontului, dar şi ceilalţi, care au pătruns în legislativ, propulsaţi de structurile partidului unic, cu care ne confruntam direct şi nemilos în teritoriu)? Credeţi că aceştia şi-au valorificat pe deplin potenţialul?

– Despre grupul parlamentar al călărăşenilor, ce pot să zic?... Dacă ar fi fost cu toţii pe platforma Frontului Popular, era altceva... Încerc să-i rememorez: Ştefan Maimescu, Ion Munteanu, Simion Gurghiş, Tudor Bobescu, Petru Caterev, Alexandru Burian, primul secretar al comitetului raional de partid Tudor Olaru… Că au votat Independenţa şi alte hotărâri „epocale" – bravo lor! În rest, afară de Ştefan Maimescu, cel mai activ deputat în comisia de validare şi etica deputatului, mai nimic…

– Spunea marele Noica: „Când capeţi un răspuns, te luminezi. Când pui o întrebare, luminezi lucrurile." Care este întrebarea pe care aţi fi dorit să v-o adresez şi... nu m-am priceput?

– Da, noi şi Noica… Ce idee splendidă: atunci când pui o întrebare, luminezi lucrurile! Vorba e că noi înşine am fost (şi am rămas în acest spaţiu uitat de lume şi de Dumnezeu) o întrebare, un mare semn de întrebare, care îşi mai aşteaptă sau, mai exact, care este în căutarea propriului răspuns.

Pentru că, vorba vine, acelaşi Noica zice: „Dacă e în noi ceva mai adânc decât noi înşine, să uităm de noi înşine şi să ne amintim de noi…" Iată că ne-am amintit şi de Noi.

Tuturor călărăşenilor, celor care mi-au fost alături şi m-au susţinut în acele vremuri, le port în suflet adânca mea recunoştinţă. Pentru faptul că, în fond, nu pe mine ne-am susţinut atunci, ci pe NOI. A fost temeinică şi de durată susţinerea? Timpul le va judeca pe toate…

O întrebare nerostită ar fi cea formulată de Paul Goma pe coperta cărţii cu acelaşi titlu: *Unde am greşit?* Problema e dacă a fost o greşeală, un concurs de împrejurări nefaste sau o predestinare de a rămâne în faza de „neatârnare", vorba aceluiaşi Noica, comentând independenţa poporului român, că şi-a dorit neatârnarea, adică suspendarea în indecis…

Iar întrebarea-cheie este dacă a fost sau nu posibil miracolul Re-întregirii? După tot ce s-a întâmplat cu noi, după euforia victoriilor de-o clipă şi amarul eşecurilor în lanţ, după umila mea experienţă în Senatul României şi după lectura multor surse istorice, monografii şi mărturii ale politicienilor dâmboviţeni, pot afirma doar că *răspunsul nu era la noi.* Era la Bucureşti, la Poartă, la Moscova, la Washington sau nu mai ştiu unde. Şi nu ştiu dacă mai are rost frământarea. Este un punct de vedere subiectiv, ca şi această deducţie subiectivă valabilă doar pentru mine personal: n-am ştiut la începuturi, cu siguranţa neiniţiatului, că sunt cucuie care se adună nu doar în cădere, dar şi în urcuş. Ultimele – cu mult mai grele şi mai dureroase decât primele…

– Vă mulţumesc din suflet pentru acest interviu şi rog iertare pentru să am îndrăznit să vă provoc să ridicaţi capacul greu al scrinului adăpostit sub icoană. *Mă depărtez de discuţia cu dvs. cu gustul amar ar realităţilor noastre înmulţite la puterea tuturor Marilor Adunări Naţionale pe care le port în suflet şi cu o întrebare grea ca piatra:* dacă răspunsul nu era şi nu e la noi, atunci unde e? *Şi cum facem ca, în pofida* victoriilor de-o clipă şi amarul eşecurilor în lanţ, *împotriva legii gravitaţiei înseşi, să găsim răspunsul. Şi acest răspuns să fie unul între salvarea noastră...*

– Cu o rândunică, se zice, nu se face primăvara. Poate cu o Carte, cine ştie…

Semn(al) de carte

George Baciu, coordonator, *Sub lacrima Eminescului (gânduri despre sufletul românesc)*, Edit Moroşan, Bucureşti, 2021

Să ne întoarcem mereu la Eminescu! De îndată ni se va lumina mintea şi ni se va întări credinţa în Neamul şi Ţara în care am venit pe lume, iar cine vrea să citească vremurile, să citească pe Eminescu. Aşa fac englezii cu Shakespeare, germanii cu Goethe şi Schiller, grecii cu Pindar, ruşii cu Puşkin, precum şi alte popoare cu geniile izvorâte din vatra lor.

De când poetul Tudor Arghezi l-a numit pe Eminescu „sfântul ghiersului românesc", de atunci am iubit mai mult pe Eminescu, iar pe Arghezi l-am zărit stând la taină cu sfântul Mihai, din Ipoteştii Botoşanilor, care-i aşeza literele în Cuvânt!

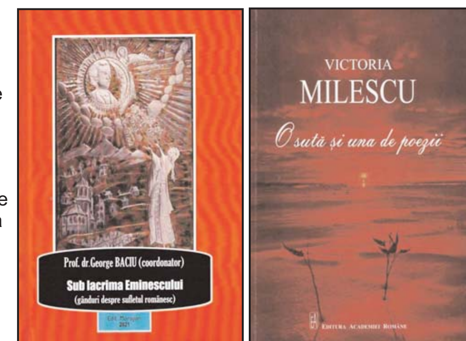
Cine-i aduce omagiu lui Eminescu, intră în lumea scrisului său din poezii, proză şi vehemenţa ziaristică a *Timpului,* care l-a dus în spaţiul etern!

Fiecare român se numeşte Eminescu! (Î.P.S. Calinic Argeşeanul, Arhiepiscop al Argeşului şi Muscelului, la finalul textului „Eminescu este viu", pag. 15-16.)

Victoria Milescu, *O sută şi una de poezii,* Editura Academiei Române, Bucureşti, 2020

Cuprinzând o selecţie de extremă reprezentativitate din versurile publicate începând cu primul grupaj de volume de după 1990, de la *Welcome December/ Bun venit, Decembrie* (ed. bilingvă română-engleză, versiunea engleză aparţinând autoarei, Editura Fiat Lux, 1994), reeditată, la Editura eLiteratura, 2013, *Şlefuitorul de lacrimi* (Editura Eminescu, 1995), *Izbânda furată* (Editura Albatros, 1995), până la *Inimă de iepure* (prefaţă de Cezar Ivănescu, Casa Editorială Odeon, 1998) şi întregită cu texte preluate din cele mai recente volume ale autoarei (*Deriva sentimentelor*, 2016, *Strada Lăcustei,* 2017, *Porţia de existenţă,* 2018, *Biografie cu păsări*, 2019), spaţiul poetic din antologia de faţă se dovedeşte al unei interiorităţi intens colorate de sentimentul absurdităţii şi tragismului vieţii. (…)

Asociate unei lecturi globale, la modul antologic, cele o sută şi una de poeme cuprinse în volumul de faţă reuşesc să configureze un discurs original în plină desfăşurare, tinzând spre conturarea unui talent debordant, de o profundă elocvenţă plastică, cu şanse indiscutabile de a-şi câştiga o popularitate tot mai pregnantă. (Marin Iancu, antologator şi prefaţator al volumului, în prefaţa cu titlul „Poezia în actualitate")

Poezie fără frontiere

Traduceri de Gabriela CĂLUŢIU SONNENBERG şi Germain DROOGENBROODT

Căldură
Armenuhi Sisyan (Armenia)

Amintirea îmi îngheaţă între degete,
ochii mei o fixează încremeniţi,
în timp ce păsări deznădăjduite
se îndreaptă spre ţinuturi mai calde.

A vântului izbândă e aceasta,
nicidecum un triumf al inimii.
Obrazul meu nu se îmbujorează
atins de arşiţa amintirii.

Cuvintele-mi iau calea zburătoarelor:
odihna şi-o găsesc în cuibul poeziei

Totul se schimbă, totul dăinuie
Germain Droogenbroodt

Nenumită este obârşia
***cerului şi pământului* (Lao Tse)**

S-au petrecut atâtea lucruri
dar tot nu se schimbă nimic

doar aparent
sunt transformări
altfel decât cele obişnuite

nu ne rămâne mai nimic
care să ne amintească ceva ştiut

deşi cărarea-ntortocheată
ce duce spre iluminare,
nu s-a schimbat şi-n continuare
se întrezăreşte
dincolo de tot ce-i aparent.

Firmamentul
Sigurdur Pálsson (Islanda)

Firmamentul sumbrei dimineţi
scapără prin ochi de întuneric
săgetând inimi de zori

numitul firmament,
se înfăţişează liber
şi complet autarhic

scânteietoarea boltă
liberă şi vivace

ne aşterne în faţă
un nou câmp senzorial
o nouă degajare de forţe

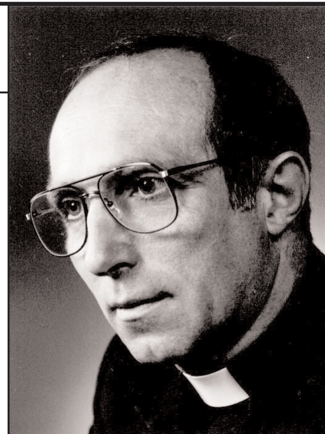
câmpul de energie al poeziei

Lumină în depărtări
Camiña Navia Velasco (Columbia)

În depărtări, la orizont,
se distinge un verde
de culoarea speranţei,
lumină în răsărit,
licăr în agonie,
scânteie temerară, stăruitoare,
ce nu se poate stinge.
Un cântec de departe
susţine orizontul,
făgăduind o altă zi,
promisa îmbrăţişare.
Cu ochii larg deschişi
scrutează cerul după steaua aceasta
în dezmierdări de mâini,
trezind corpuri ce simt
că mâine va fi totul.

Pr. Dumitru Ichim

Preotul scriitor Dumitru Ichim s-a născut la 14 august 1944, în comuna Dărmăneşti, judeţul Bacău, în familia cântăreţului bisericesc Dumitru Ichim. Urmează Seminarul Teologic de la Mănăstirea Neamţu (1959-1964), liceul teoretic, fără frecvenţă, la Moineşti, în 1969 absolvă Institutul Teologic de grad universitar din Bucureşti. Între 1968 şi 1970 urmează cursuri pentru doctorat, secţia Teologie sistematică, la catedra Teologie dogmatică, sub îndrumarea profesorului Dumitru Stăniloaie. Între 1970 şi 1973 studiază la mai multe şcoli teologige din Statele Unite, unde în 1973 îşi susţine şi teza de doctorat (*The Orthodox Liturgy and the World*), sub îndrumarea teologului american James McCord. În 1974 este hirotonit preot al parohiei „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" din Kitchener, Ontario (Canada). Împreună cu Florica Baţu, soţia sa, conduce emisiunea bilunară de cultură şi spiritualitate românească *Romanian Kaleidoscope*, transmisă pe canalul de televiziune patru din Kitchener (1975-1985). În 1978 se transferă la parohia „Sfântul Ioan Botezătorul" din acelaşi oraş. Desfăşoară o susţinută activitate în rândurile comunităţii româneşti din Kitchener, contribuind esenţial la înfiinţarea Centrului Cultural Românesc şi la zidirea unei noi biserici ortodoxe române (sfinţită la 14 august 1994). Din 1979, face parte din Colegiul redacţional al *Cuvântului românesc* (Hamilton, Ontario, Canada), unde publică eseuri de teologie şi filosofie, poezii şi cronici literare. A colaborat la numeroase reviste din România, Germania, Canada, Statele Unite. Editează revista literară *Orpheus* (din 1988), buletinul parohial *Rădăcini* şi colecţia *Vestitorul român canadian* (*Romanian Canadian Herald*). Debutează editorial cu volumul de poezii *De unde începe omul* (1970).

Dintre cărţile publicate: *Sub umbra Sfinxului* (1975, în colaborare cu Petru Rezuş); *Valea nisipului de aur,* poeme haiku (1977); *Urmele*, poeme haiku (1977); *Constantin Brâncoveanu*, poem istoric (1981); *Melcul, şase scene în versuri* (1981); *Agape,* versuri şi proză (1982, în colaborare cu Nicolae Novac şi Florica Baţu); *Biserică şi religie la români* (1985, în colaborare cu Horia Stamatu); *Dar în silaba Luminii plângeam orfan şi greier,* poeme tanka (1987); *Apariţiile Maicii Domnului la Medjugorje* (1989); *Fântâna luminii. 100 plus poeme haiku* (1993); *Pasărea cu şapte aripi,* poeme tanka (1993); *Poem imaginar dramatic în cinci tablouri* (2003); *Floarea fântânilor pierdute*, versuri (2003); *Psaltirea apocrifă a dreptului Iov* (2012); *Heshtjet e Pafejuara* (*Nelogoditele tăceri*), ediţie bilingvă româno-albaneză, traducere Baku Ymeri (2013); *Le solitudine della pietra* (*Singurătăţile pietrei*), Ediţie bilingvă româno-italiană, traducere Maria Niculescu (2013); *Den Vita Tiden* (*Timp alb*), ediţie bilingvă româno-suedeză, traducere Dorina Brânduşa Landen (2013); *The ideogram of my Soul* (*Ideograma sufletului meu*), ediţie româno-engleză, traducere Muguraş Maria Petrescu (2013); *Apa morţilor* (2013); *Grădina Reginei Izvana*, poeme de dragoste (2014); *Half of Ring above the Ocean* (*Jumătate de inel deasupra oceanului*), ediţie bilingvă, traducere Muguraş Maria Petrescu (2014); *Şarpele de aramă* (2014).

Atemporal ca Shakespeare, fără a părea o icoană; îndurerat ca Voiculescu, fără a fi un militant; zbuciumat ca Arghezi, fără a-şi pierde credinţa; ermetic şi muzical ca Barbu, fără a fi sedus de joc, Dumitru Ichim, acest nume prea puţin cunoscut din pricina smereniei autorului, este, prin aceste sonete, ultimul mare poet român în viaţă care se înscrie în cea mai riguroasă şi mai solemnă tradiţie a poeziei moderne universale.
(Savatie Baştovoi)

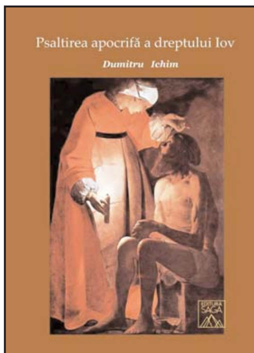
De unde începe omul

Milena MUNTEANU

Poezia lui Dumitru Ichim este încărcată de sensuri. Ele vin dintr-o sensibilitate subtilă sau din semnificaţii religioase, cu trimiteri la teme filosofice şi la înţelepciunea cărţilor sfinte. Poetul o face cu farmec, charismă şi de multe ori cu umor. Când vorbeşte, ascultă! Nu ştii niciodată care va fi următorul său subiect de conversaţie, ce poate merge de la *Fear and Trembling* de Kierkegaard, la Ortega y Gasset, la profilul psihologic al apostolilor, sau la sfâşietoarea muzică duduk.

Citindu-l, constaţi că textura poeziei sale este complexă, multidimensională, exprimată pe mai multe planuri de înţelegere, de abstracţie, unde semnificaţiile fac trimiteri între pământesc şi spiritual. De exemplu, volumului *Tu ştii că te iubesc* are sensuri adânci, dar el poate fi abordat, ba chiar şi gustat, la diverse niveluri de abstracţie. Cu toţii simţim că e ceva preţios, divin, în poezia lui Dumitru Ichim, însă puţini sunt în stare să cutreiere prin pădurea semnificaţiilor religioase. Cei mai mulţi reuşesc să admire doar de pe margine, fiecare luând cu sine atât cât poate duce… Pentru toţi însă, chiar şi pentru cei ce nu au acces la adâncurile semnificaţiilor filosofice şi religioase, poezia ichimiană rămâne fermecătoare. Are un diafan anume, o dulceaţă a limbii ce coboară direct de la Neculce şi pe care părintele continuă să o poetizeze, să o transforme, ba chiar să o inoveze, nu doar ca limbă, ci şi ca mod de înţelegere a telurícului şi a sacrului.

Mă voi referi la una dintre multiplele teme abordate de Dumitru Ichim, şi anume, la inocenţa copilăriei. Ea exprimă candoarea descoperirii iubirii, dar şi a morţii (ca în cazul poeziei *Puiul de şarpe*), pictând sufletul neprihănit al copilului şi uimirea la confruntarea misterelor vieţii, precum şi a tenebrelor morţii: *Râul copilăriei mele/ era puiul de şarpe,/ îmbrăcat în păreri de argint/ şi solare inele.// Cât îi plăcea/ de-a ascunsul cu mine!// Când părinţii nu ne vedeau/ curgeam amândoi,/ prin necositele ierbi,/ pe furiş,/ ay, ya, ya, ya/ ...necositele ierbi,/ spre comorile lui!/ Flăcări rotunde –/ rubinele din zmeuriş/ şi câte agate,/ cu noaptea în fagur!/ Rugii de mure/ spre noi se-nchinau/ pân' la pământ/ vistiernici!// „Iată,/ îmi spunea puiul orfan,/ acolo-n adânc de pădure/ apusu-i dumbravă de cerbi/ slujind Sfintei Vineri,/ acelea-s palatele ei/ cu balcoane suflate în aur,/ dar grijă să ai că la poartă/ de strajă e, fără de lanţ,/ un balaur."// Îl băgam în sân/ şi-mi ieşea prin buzunare/ poznaş şi râzând,/ era ca vorba mamei de blând.// De-mi era sete,/ mi-arăta zămosul burete./ Şi ce caraghios...!/ Râdeam amândoi,/ până dincolo de soare,/ când „pălăria şarpelui"/ şi-o punea pe-o ureche pe dos.// Cât o fi fost de târziu/ când cu dor de pădure/ către mine a curs înspre şcoală?// ...în rest, nu mai ştiu./ Printre-mpăiatele păsări,/ şi alte/ materiale didactice,/ din acele zile,/ ni l-au adus în clasă –/ o foaie uscată despre reptile.// Dar eu plân-geam şi la nimeni n-am zis/ de râul oprit, de râul ucis...*

Poezia spune tot ce are de spus. Nu poţi nici măcar să faci o selecţie de versuri, fără să ciunteşti frumuseţea întregului. Puiul de şarpe aduce câteva elemente de basm românesc (balaur, palate suflate în aur, poate chiar şi rubinele din zmeuriş/ şi câte agate etc.)

Poezia *Fetiţa cu chibrituri* (dedicată memoriei Floricăi Baţu Ichim, soţia poetului), aduce şi ea elemente din lumea basmului, atât de la Hans Christian Andersen citire, dar mai ales din basmul românesc. Aici vorbim despre *Împărăţie (Împărăţia noastră/ era din pădure/ şi până-n Orionul înalt)*, *despre un prinţ (Împlătoşat în coajă de mesteacăn/ o apăram de zmei,/ eram prinţul ei) şi despre un balaur (Odată i-am scos din călcâi/ un dinte-ascuţit de balaur/ ce-a vrut să mi-o fure)*.

Remarcăm magia poveştii de dragoste, precum şi mici strecurări de sfinţenie (amintind de Sfânta Duminecă şi Sfânta Vineri). Este o odă adusă purităţii, ingenuităţii sufletului de copil, în toată minunăţia lui, la care participă întregul univers. Toate punctele cardinale sunt prezente, precum şi cerurile. Vorbim despre *miazănoapte de brazi*, sau despre *îndrăgostiţii/ cu toate cerurile tineri,/ [ce cărau] spre apus răsărituri.*

Printr-o conspiraţie universală, întreaga natură, de la iaz, izvor şi pădure la *Cerbi [ce] se-nchinau/ printre brazi ca prin schituri,* toate privesc şi ascultă, păstrând secretul iubirii curate: *Ne iubeam/ înainte ca-n lume să fie iubire,/ din dragoste fără să ştim/ decât firul de cântec,/ puţin mai subţire/ ca dorul/ când cetina sub lună şi-adoarme/ izvorul.* Firul poveştii pare să se desfă-şoare, până la un punct, simplu şi firesc: *Când vei fi mare,/ spuneam Fetiţei cu Chibrituri,/ o să te-mbrac în borangicul lunii/ ca voal de mireasă/ şi-o să-ţi fur din poveste conduri…,/ dar ea se întrista/ ca buciumul când oftează pădurii/ până dincolo de moarte/ şi dincolo, spre-altfel de răsărituri./ „Eu o să fiu departe/ pe unde începutul un altuia e vamă…"/ aşa-mi grăia Fetiţa cu Chibrituri/ care doar mie-mi spuse cum o cheamă.// În alb ca o mireasă…/ Se-ngrămădea tot satul/ cu flori şi cu săruturi,/ dar mie Sfânta Vineri,/ (care venise din ţara noastră veche)/ se-apropie şoptindu-mi la ureche,/ aşa ca o fântână/ cu luna prinsă-n ciuturi:/ „Nu plânge pentr-o vreme cu mine-o să rămână/ până când florile or să-i înveţe glasul/ şi-or s-o urmeze/ în alai de fluturi".*

Vorbim aici despre o nuntă în moarte? Să fie oare aceasta o (re)înviere, o (re)naştere (*…când florile or să-i înveţe glasul/ şi-or s-o urmeze/ în alai de fluturi*)? Sau poate e viaţă în nemurire? O dragoste dincolo de graniţele lumescului?

Spre deosebire de alţi poeţi, la Dumitru Ichim iubirea e neprihănită, are ceva angelic, e un diafan pe care nici nu-l poţi prinde în cuvinte, dar prin care poetul transmite o întreagă simfonie de trăire. Cred că numai prin muzică mai gustasem aşa nuanţă fină, subtilitate şi duioşie – ceea ce nu cred că fusese posibil prin cuvânt. Până acum.

În plus, Dumitru Ichim este unul dintre puţinii români care păstrează încă bogăţia originală a limbii şi trăirii noastre, exprimate prin fineţea nuanţelor lingvistice, culese direct din gura vorbitorului local, înainte de a fi trecut prin faza limbii de lemn. Poetul Ichim este deţinătorul unei comori extraordinare, aşa cum rar se găseşte ea, chiar *pe moşie… revărsată* (referindu-mă la versurile lui Alexei Mateevici: *Limba noastră-i o comoară/ În adâncuri înfundată...*).

→

Seniori ai culturii

Constantin Gaindric

Constantin Gaindric s-a născut la 11 septembrie 1941 în satul Zăicani, raionul Râşcani, Republica Moldova. A absolvit Facultatea de Fizică şi Matematică a Institutului Pedagogic de Stat „Aleco Russo” din Bălţi. După absolvire a fost angajat ca laborant la Institutul de Matematică cu Centru de Calcul al Academiei de Ştiinţe a Moldovei, fiind delegat pentru un stagiu de doi ani la Institutul Central Economico-Matematic al Academiei de Ştiinţe a URSS, unde în anul 1972 a susţinut teza de doctor. În perioada 1967-1977 este şef al secţiei de modelare a transportului, şef al departamentului metode economico-matematice în planificare din cadrul Institutului de Cercetări Economice şi Informaţie Tehnico-Ştiinţifică al Comitetului de Stat pentru Planificare; director al Centrului de Calcul, director interimar al Institutului de Planificare; director-adjunct pentru probleme ştiinţifice din respectivul institut. Deţine funcţia de director-adjunct (1977-1991) şi director (1991-2006) al Institutului de Matematică şi Informatică al AŞM. În anul 2000 a susţinut teza de doctor habilitat în informatică în cadrul Universităţii Tehnice a Moldovei. În anul 2002 i-a fost conferit titlul de profesor universitar. În 2007 a fost ales membru corespondent al AŞM. În 2002-2009 este preşedinte al Comisiei Superioare de Atestare a RM, preşedinte al Consiliului Naţional pentru Acreditare şi Atestare. Din 2006 până în prezent – cercetător ştiinţific principal, Institutul de Matematică şi Informatică „Vladimir Andrunachievici”. A fost distins cu Ordinul „Gloria Muncii”, medaliile „Meritul civic”, „Dimitrie Cantemir”, „Nicolae Milescu Spătaru”, a fost ales Doctor Honoris Causa al Universităţii „A. Russo” din Bălţi şi al Universităţii de Stat din Tiraspol cu sediul în Chişinău. Este laureat al Premiului Naţional al Republicii Moldova (2020).

Tristeţile şi bucuriile profesorului

Daniela GÎFU

Daniela GÎFU: *Un reper de profesionalism, un om al echilibrului, devotat, sofisticat, galant, educat, uneori însingurat... sunt doar câteva trăsături pe care le aveţi. Dumneavoastră cum v-aţi descrie, distinse Domnule Profesor?*

Constantin GAINDRIC: Din calificativele ce mi le atribuiţi consider mai apropiate de original om al echilibrului (măcar în unele cazuri), devotat, uneori însingurat… Dar şi pedant (o calitate nu prea agreată de colegi).

D.G.: *Puţină istorie personală, vă rog! Amintiri din copilărie. Amintiri din adolescenţă.*

C.G.: Un singur copil, într-o familie de ţărani care citeau ziare, dacă vreun vecin, fiind la Bălţi, cumpăra şi ruga să i se citească, ca să ştie dacă nu se va începe iar război. Cărţi erau doar câteva şi acelea departe de interesele lor. Am fost un copil destul de bolnăvicios, retras, care a fost înscris de mic la şcoală, deoarece o sală de clasă se afla chiar în casa noastră. Când părinţii plecau, eram lăsat pe seama învăţătoarei şi răspundeam la întrebări, când altcineva nu ştia răspunsul. La un control, în primăvara anului 1948, inspectorul o întrebă pe dna Obadă, învăţătoarea, de ce nu-l lasă pe micuţul din banca întâia care tot timpul ridică mâna să răspundă. A fost nevoită să mă ridice să răspund, iar în registru a apărut numele meu. Probabil doamna învăţătoare se temea să spună că încă nu eram elev.

Am citit mult. Spre regretul meu, numai ce era în biblioteca sătească şi cea a şcolii. Nu am ştiinţă cine selecta acele cărţi. Acum îmi dau seama cât de departe era fondul de carte de ceea ce ar fi fost necesar. Eram privilegiat: aveam acces liber la rafturi, mi se permitea să aleg 4-5 cărţi. Au fost tentative din partea unor profesori să mă înscrie la corul şcolii. În schimbul participării la ansamblul de dansuri, am fost scutit cu greu. Cu nostalgie, mărturisesc că am ajuns să evoluăm şi la Festivalul Republican în 1957, când se făcea o selecţie pentru Festivalul Mondial al Tineretului şi Studenţilor de la Moscova. Ansamblul nostru nu a trecut filtrul. În anul al cincilea de facultate, după sesiunea de iarnă, am fost trimişi în şcolile care nu aveau profesori de matematică. În satul Mileşti, raionul Nisporeni, unde am fost trimis eu, profesorul de muncă era cel ce preda matematica. După o săptămână de aşteptare în Nisporeni, am ajuns la destinaţie (venise cu un tractor cineva de la gospodăria agricolă din Mileşti, deoarece drumurile erau desfundate şi alte mijloace de transport nu puteau să circule). Până am reuşit să găsesc o gazdă, o săptămână am dormit în cancelarie. Eram cu 2-3 ani mai în vârstă decât elevii clasei a zecea. Acum mă mir cum de am reuşit să stabilesc relaţiile ce mi-au permis să duc sarcina cu succes.

D.G.: *Practic, v-aţi născut şi v-aţi format în perioada „socialismului dezvoltat”, când grafia latină a fost interzisă. Am avut bucuria să descopăr ataşamentul faţă de valorile româneşti. Cum aţi descrie cei 47 de ani din viaţa dumneavoastră până când a apărut prima publicaţie scrisă în limba română cu grafie latină? Cât de greu a fost să vă adaptaţi?*

C.G.: Primele cărţi citite şi manualele au fost cu grafie chirilică, însă am avut de la un unchi din partea mamei vreo 4 cărţi cu grafie latină. Îmi amintesc de

romanul *Ben-Hur*, o istorie a creştinismului (autorul Lew Wallace), pe care l-am recitit în urmă cu vreo cinci ierni, *Război şi pace* de Lev Tolstoi, o carte despre preocupările de fenomene paranormale ale unui vestit fizician şi chimist englez, William Crookes, şi o nuvelă în versuri (nu ştiu nici autorii, nici denumirile, deoarece nu avea primele pagini) despre un oarecare Ion Săracul. Vă daţi seama cât de potrivită lectură era pentru un copil de 8-9 ani…

Peste mulţi ani, am început să-mi colectez o bibliotecă în română, din cărţi procurate de la Librăria „Drujba” din Moscova, unde vânau cărţi româneşti cei ce făceau studii în metropolă. Erau foarte ieftine şi ne puteam permite să le cumpărăm chiar cu bursele noastre. În perioada 1965-1966 m-am abonat, fiind în Moscova, la ziare editate la Bucureşti. Revenind la Chişinău, săptămânalul *Literatura şi Arta*, unde, de asemenea, eram abonat, ajungeam să-l citesc cu colegii de dimineaţă care aşteptau la coadă la chioşc. Nu mai aveam răbdare să ajung acasă…

D.G.: *Mi se pare că nimeni din cei ce au ţinut o carte în mână, nu au avut nevoie de o adaptare specială la grafia latină.*

C.G.: S-a scris şi s-a vorbit mult despre perioada renaşterii naţionale. De firea mea nu sunt revoluţionar. Nu ies la tribună, considerând că dacă persoana îşi face datoria conştiincios, acest fapt este un argument mai de valoare. Şi totuşi, am participat şi la mitinguri şi la Marea Adunare Naţională din 27 august, când s-a votat Declaraţia de Independenţă.

Întrebaţi de ataşamentul faţă de valorile româneşti. Cred că în primul rând, ar fi cazul de vorbit de valori general umane. Şi să nu vă mire afirmaţia că în Uniunea Sovietică am avut norocul să avem acces la valorile literare universale. S-au tradus în rusă cei mai mari scriitori occidentali (excepţie, cei contemporani care în mod direct nu agreau ideologia promovată). Şi toate cărţile erau accesibile ca preţ. Se citea, se discuta. Practic, în fiecare locuinţă erau cărţi, mai ales când editurile din Chişinău au purces la editarea a câte 100-200 de mii de exemplare ale celor mai solicitaţi autori. Şi la Chişinău, o perioadă mică de timp, se găseau cărţi ale autorilor români, dar mai mult traduceri, însă foarte repede a dispărut această posibilitate. O cunoştinţă, şef de secţie la departamentul comerţ cu cărţi, îmi spunea cum baloturi nedespachetate erau returnate cu motivaţia „la Chişinău nu se solicită decât albumele de artă în limba română”.

D.G.: *După terminarea studiilor liceale, ce v-a determinat să vă înscrieţi la Institutul Pedagogic de Stat „Alecu Russo” din Bălţi? Ce eminenţi dascăli v-au marcat parcursul iniţial?*

C.G.: În şcoala medie (licee nu erau în URSS) eram pasionat nu numai de matematică, dar şi de chimie. Ştim cu toţii ce influenţă are un profesor erudit, pasionat de disciplina pe care o predă. Iar profesorul de chimie, domnul Jamba, m-a sfătuit să mă înscriu la Facultatea de Chimie a Universităţii din Chişinău. Nu ştiu, dacă am fi discutat acum, în caz că îmi acceptau actele. Mi s-a spus însă că, deoarece nu aveam nici 16 ani împliniţi, să vin când voi avea 17 ani. Aşa erau regulile pentru admiterea la chimie. La Bălţi, astfel de restricţii nu erau. Am ales să mă înscriu la matematică, având norocul să ascult prelegerile profesorilor Valentin Belousov, Israel Gohberg, Vasile Ceban, care au influenţat şi mai departe viaţa mea. Peste ani am devenit şi colegi la Institutul de Matematică cu Centru de Calcul.

→

Te-ai putea gândi că Dumitru Ichim este alesul lui Dumnezeu, un păstrător al minunii şi bogăţiei extraordinare a limbii noastre, pe care o returnează semenilor săi, nu doar în splendoarea-i iniţială, ci îmbogăţită de revărsarea sa de minte şi suflet, ce aduce un suflu nou, propriu. Peste ceea ce moştenise de acasă, poetul adaugă o originalitate şi un farmec inconfundabil, aduce inovaţii lingvistice, îmbogăţind şi mai mult paleta exprimării poetice. Părerea mea e că Dumitru Ichim va rămâne printre notabilii literaturii române, chiar şi numai pe baza meritelor sale artistice. La asta se adaugă încifrarea/descifrarea semnificaţiilor religioase, unde, şi aici, puţini se pot apropia. Combinaţia dintre aceste două calităţi este cât se poate de rară, plasându-l printre poeţii cu respiraţie intelectuală adâncă, ancorată în valorile româneşti fundamentale.

În *Odă limbii române: Vorbim/ cum ne-a-nvăţat mama a spune/ lucrurilor din jurul nostru –/ jumătate pământ, jumătate minune.* Poetul arată ancorarea noastră în vocaţia creştină: *Vorbim ce suntem şi suntem ce vorbim,/ sorbim din ulcică şi vin şi lumină,/ Cuvântul când ne cheamă la Cină./ Substantivele noastre-s amare;/ nu au declinare/ nici de venit, nici de dus,/ ci numai orizontul de sus –/ taboric urcuş de Vinere Mare./ …venind, coborând, din Cuvântul creştin:/ Oamenii ăştia s-au născut din limbă,/ că înaintea lor,/ întru-nceput,/ le-a fost Cuvântul.*

Poezia lui Dumitru Ichim se împlineşte în toată minunăţia ei departe de casă, dar are şansa să aducă în literatura noastră nu doar un suflu nou, inovator, ba chiar şi o nouă vitalitate a trăirii poetice, ce reuşeşte să înscrie abordările sau interpretările pur româneşti (cum sunt nunta în moarte, anumite elemente de basm, alte înţelegeri şi percepţii), într-un circuit larg, universal. Deşi de departe, vântul ce adie este izvorât din valorile româneşti perene. Nici dacă această poezie ar fi fost zămislită în întregime acasă, ea nu ar fi putut fi, în esenţă, mai profund românească.

Seniori ai culturii

D.G.: *După terminarea facultăţii aţi început să lucraţi în domeniul cercetării la Institutul Central Economico-Matematic al Academiei de Ştiinţe a Uniunii Sovietice din Moscova. De ce Moscova? Cum aţi descrie acea perioadă?*

C.G.: După facultate am fost înrolat în armata sovietică. Profesorul Belousov, care deja activa în Institutul de Matematică, mi-a spus ca la întoarcere să apelez la domnia sa. Cei trei profesori din Bălţi m-au recomandat academicianului Vladimir Andrunachievici, directorul institutului, care a găsit pentru mine un post de laborant superior. Peste vreo 3 săptămâni eram deja delegat la Moscova, la Institutul Central Economico-Matematic al Academiei de Ştiinţe a Uniunii Sovietice, pentru un stagiu de doi ani în domeniul modelării matematice a proceselor din economie. Era un institut recent format la insistenţa unor personalităţi marcante, academicienii V. Nemcinov, L. Cantorovici (laureat al Premiului Nobel), N. Fedorenco şi alţii, care vedeau necesitatea unor abordări contemporane a problemelor economiei. Am avut norocul să particip la mai multe evenimente, având colegi cercetători matematicieni şi economişti, cu viziuni moderne, complet diferiţi de marea majoritate a economiştilor închistaţi în dogmele promovate de oficialităţi.

D.G.: *La câţiva ani după fixarea pe post la Institutul Central Economico-Matematic al Academiei de Ştiinţe a Uniunii Sovietice din Moscova, v-aţi susţinut teza de candidat în ştiinţe tehnice (echivalent cu actualul titlu de doctor), apoi vi se conferă titlul ştiinţifico-didactic de cercetător ştiinţific superior. Practic, până la câştigarea independenţei Republicii Moldova, dumneavoastră vă împlineaţi profesional în inima fostei URSS. Cum aţi descrie toţi aceşti ani? Ce bariere aţi întâmpinat, dacă le-aţi întâmpinat?*

C.G.: Cred că este o confuzie. M-am întors la Chişinău la Institut după doi ani, în octombrie 1966. Între timp, în URSS se promova ideea creării unui sistem centralizat de planificare, bazat pe metode economico-matematice, utilizând calculatoarele. La Moscova se formase un Institut de cercetări în problemele planificării şi un centru de calcul al Comitetului de Stat al Planificării al Uniunii Sovietice. Şi în fiecare din cele 15 republici din componenţa Uniunii Sovietice s-au creat centre de calcul ale Comitetelor republicane de planificare. De aceea, s-a solicitat să fie delegat la o structură a Comitetului republican pentru planificare cineva care ar consulta şi ajuta la formarea centrului de calcul. În acel moment, în Institutul de Matematică mai era un coleg, dr. D. Zambiţchi, care făcuse o specializare la Institutul Central Economico-Matematic.

Nu cunosc considerentele, de ce în iunie 1967 eu am fost transferat la dispoziţia Comitetului republican pentru planificare. Aşa că în 1970, la 29 de ani neîmpliniţi, am fost numit director al Centrului de Calcul al Comitetului Republican pentru Planificare. Continuam cercetările, însă mediul nu era prea prielnic.

Abia în octombrie 1977 am reuşit să mă întorc în Institutul de Matematică. Am prezentat şi susţinut teza de doctor (numită în URSS de candidat în ştiinţe, cea de a doua fiind de doctor în ştiinţe) la Institutul Central Economico-Matematic. Se abordau problemele modelării funcţionării transportului de mărfuri. De ce în ştiinţe tehnice (în România, inginereşti)? Datorită nomenclatorului specialităţilor ştiinţifice din acele timpuri. Specialitatea „Informatica" în Republica Moldova a fost inclusă în nomenclatorul specialităţilor ştiinţifice abia în anul 2004.

D.G.: *Studiile doctorale le-aţi finalizat în anul 2000, când vi s-a conferit titlul de doctor habilitat la Universitatea Tehnică a Moldovei. Aşa aţi ales să lucraţi în mediul academic? Sau v-aţi împărţit între cercetare şi catedră? Ce materii/ştiinţe aţi predat studenţilor dvs.?*

C.G.: Prima teză (cea de doctor) se axa pe unele generalizări ale problemei mai multor comis-voiajori şi aplicaţii la transportarea partidelor mici de mărfuri. Teza de doctor habilitat avea titlul „Metode matematice de fundamentare a deciziilor în probleme slab formalizate". Practic, toată activitatea mea a decurs în instituţii de cercetare. Aici mă simţeam acasă. Am ţinut şi cursuri la Universitate, Academia de studii economice, însă doar episodic.

Constantin Gaindric a publicat prima sa lucrare ştiinţifică fiind încă student la Institutul Pedagogic din Bălţi. Coautor îi era profesorul Israel Gohberg, al cărui nume avea să devină curând notoriu în analiza funcţională şi teoria operatorilor. Poate că atunci nici unul dintre ei nu bănuia că vor deveni colegi la Institutul de Matematică al Academiei de Ştiinţe a Moldovei, căruia ulterior, graţie insistenţei domnului Gaindric, devenit deja director al acestui institut, i s-au adăugat în denumire cuvintele „şi Informatică". Anume în acest institut şi-a manifestat dumnealui pe deplin talentul de matematician, informatician, dar şi de conducător. I-a revenit un mandat destul de dificil, într-o perioadă de dezintegrare a URSS şi formare a statului independent Republica Moldova. Tranziţia nu a fost deloc uşoară: restanţe salariale de jumătate de an, birouri neîncălzite pe timp de iarnă, telefoane deconectate. Marele merit al directorului Gaindric l-a constituit păstrarea colectivului, care a supravieţuit chiar şi în acele condiţii vitrege. Mai mult, în acea perioadă dânsul iniţiază şi editarea revistei *Computer Science Journal of Moldova,* încheie primele acorduri de colaborare cu instituţii de cercetare de peste hotare, în primul rând cu cele din Iaşi şi Bucureşti. Iar când un reprezentant al unei organizaţii, din cele care erau bine finanţate pe orice vremuri, i-a propus să „cumpere" institutul, oferind finanţare în schimbul angajării întregului colectiv în tematica ce ţinea de profilul acesteia, i-a răspuns ferm: *Institutul nu se vinde!*

A ezitat mult când i s-a propus să vină în fruntea Comisiei Superioare de Atestare, care se ocupa de organizarea susţinerilor tezelor de doctorat şi conferirea titlurilor respective. A acceptat provocarea şi a efectuat o reformă radicală a acestui domeniu, renunţând la modelul sovietic şi stabilind unul apropiat de cel din ţările europene.

Tânăr chiar şi la acest ceas aniversar, energic, plin de idei noi, rămâne unul dintre cei mai activi membri ai Academiei de Ştiinţe a Moldovei şi cei mai devotaţi cercetători ai Institutului de Matematică şi Informatică. La mulţi ani, dragă coleg! (Institutul de Matematică şi Informatică, Chişinău)

D.G.: *Aţi scris nenumărate studii şi cărţi de specialitate. Puteţi să enumeraţi câteva titluri şi tematica pe care o abordează?*

C.G.: Am început cercetările cu metode de optimizare, inclusiv multicriterială, cu precădere pentru unele probleme de funcţionare a întreprinderilor de transport auto. Cu timpul, acumulând o experienţă nu prea reuşită de conlucrare cu cei ce ar fi trebuit să fie beneficiarii acestor cercetări, m-am orientat spre sistemele suport pentru decizii (SSD). În aceste sisteme, destinate ajutorării decidenţilor, se mizează pe conlucrarea sistemului cu persoana, iar soluţia propusă de sistem este mai uşor acceptată, deoarece în elaborare participă decidentul. Calculele de rutină în SSD îi revin calculatorului, iar decidentul este cel ce alege varianta care în cea mai mare măsură corespunde viziunii sale de „optim". Nu orice soluţie optimală, în sensul inclus în modelul matematic, ţine cont de toate criteriile de care se conduce decidentul, ci şi de unele preferinţe ale sale care nu pot fi formalizate şi incluse în modelul procesului. Prin urmare, am trecut de la sisteme rigide la unele ce conlucrează cu persoana.

Dintre titluri: *Luarea deciziilor. Metode şi tehnologii; Considerente asupra edificării societăţii informaţionale în Moldova; A decision support system for resources planning in scientific and technical programs; Fuzzy evalution processing in Decision Support Systems; Decision support systems in ultrasound diagnostics; Concept of computer-aided tools for diagnostics and classification of early stages of non-alcoholic fatty liver disease; Emergency-SonaRes: A System for Ultrasound Diagnostics Support in Extreme Cases; SonaRes Platform for Development of Medical Informatics Applications.* Sunt titluri care reflectă preocupările mele ce ţin de luarea deciziilor – mai înainte în probleme legate de transporturi, repartiţia finanţării proiectelor în cadrul unor programe de stat.

D.G.: *Ultimii ani sunt dedicaţi diferitelor probleme ce îi preocupă pe medici: diagnosticare, stabilirea unor criterii pentru categorizarea anumitor maladii.*

C.G.: Conlucrând cu specialişti de cea mai înaltă calificare, după lungi discuţii începem a înţelege limbajul medicilor, iar dânşii înţeleg ce pot cere de la noi. Cu atât mai mare este satisfacţia ambelor părţi – a medicilor, că au obţinut un instrumentar performant care îi ajută să găsească o cale reuşită de tratament a pacientului, iar a informaticienilor, că au reuşit să elaboreze ceva nou şi util. De fiecare dată, căutăm să vedem ce este deja realizat în lume şi să identificăm soluţii care înlătură neajunsurile lor.

D.G.: *Ne cunoaştem de peste zece ani, tot prin intermediul evenimentelor ştiinţifice organizate fie de dumneavoastră, fie de noi, cei de la Facultatea de Informatică din Iaşi. Cum şi când a început această frumoasă colaborare între cele două instituţii?*

C.G.: În anul 1992, am participat la o conferinţă organizată de un membru al Academiei Române, Horia-Nicolai Teodorescu, după care au urmat vizite reciproce de câteva ori pe an, ale colegilor din Institutul de Informatică Teoretică şi din Facultatea de Informatică din Iaşi la Chişinău şi ale colegilor mei la Iaşi.

Vă fac o destăinuire. Vin la Iaşi cu dragoste de câte ori am cea mai mică ocazie. Şi colegii din Iaşi sunt printre cei mai aşteptaţi la Chişinău. Dar şi la Bucureşti am colegi, prieteni.

Cum? Probabil nu numai tangenţe în cercetare, dar şi ceva mai mult decât colegialitate între persoane, iar aceasta a condus şi la oficializarea relaţiilor între instituţii.

D.G.: *Sunteţi redactor-şef al unei reviste de limbă engleză numită semnificativ* Computer Science Journal of Moldova. *Care sunt obiectivele şi dezideratele acestei publicaţii? Cu ce alte reviste aţi colaborat şi colaboraţi în prezent?*

C.G.: Cu 24 ani în urmă, cu un grup de colegi (printre care Svetlana Cojocaru, Victor Ufnarovski, Iurie Pecerski, Galina Magariu) am iniţiat prima revistă de informatică în Republica Moldova şi unica, pe atunci, de limbă engleză. Anul 1993 nu era din cei ce favorizau editarea revistelor. Nici salariile nu se achitau la timp. Am avut norocul (să vedeţi că atât de frecvent vorbesc de noroc) de domnul Andrei Vartic şi Fundaţia culturală *Basarabia*, care, deşi a existat numai un an, a plătit facturile tipografiei, celelalte activităţi fiind asigurate voluntar de colegi.

Cum scriam în adresarea către cititori, *revista era pentru noi un simbol real al independenţei noastre* şi speram că va fi utilă şi interesantă. Simbol al independenţei, deoarece nu trebuia să cerem permisiunea Moscovei pentru a o edita.

Scopul nostru primordial a fost şi este de a promova cercetările efectuate în Institut şi în Universităţile din Republica Moldova, dar şi de a iniţia colaborări cu colegi din centrele de cercetare din Europa şi din lume. Cu satisfacţie pot să spun că, pe lângă autorii tradiţionali din România, Rusia, Ucraina, publicăm rezultatele cercetătorilor din multe alte ţări ale lumii.

D.G.: *Deoarece acest interviu este mai puţin convenţional, mi-am permis să vă adresez unele întrebări care nu aparţin de domeniul ştiinţei. Aş mai avea o ultimă întrebare. Ce vă bucură şi ce vă supără cel mai mult!?*

C.G.: Mă supără şi mă întristează ce se întâmplă la noi, în Republica Moldova.

Am avut mari speranţe, însă cei ce au ajuns la putere confirmă spusele lui G. Simenon. Orizontul lor, atitudinea faţă de educaţie, ştiinţă, faţă de popor denotă poate nu rea-voinţă, însă cert neprofesionalism şi lipsă de scrupule. Nici cea mai bolnăvicioasă imaginaţie nu ar promova ceea ce se promovează în Republica Moldova.

Prea puţine lucruri mă bucură. Dar să nu exagerez. Mă bucură copiii şi nepoţii. Mă bucură colegii, succesele lor. Mă bucură că reuşim să realizăm unele proiecte cu colegii din România, Europa. Mă bucură tinerii talentaţi. Aş vrea să fie mai mulţi şi mai insistenţi.

Mă bucură că încă mai este ceva de care mă pot bucura...

D.G.: *Vă mulţumesc mult pentru răspunsuri şi vă doresc bucurii şi sănătate!*

Cărţi şi autori

Spovedania lui Bazil

Lia Maria ANDREIŢĂ

„Lumea noastră se duce pe Apa Sâmbetei." Un mesaj, pe Whats App, pe care mi l-a trimis un prieten, cărturar şi diplomat de carieră. Din păcate, rezonează cu cele ce se petrec astăzi, spre durerea întregii noastre naţii, născute şi a generaţiilor ce se vor naşte, amintindu-ne vizionara imagine ce ne dădea fiori reci la lectură, în care sublimul poet ne făcea să auzim cum nenăscuţii câini îi latră pe nenăscuţii oameni. Iată că am ajuns la soroc: au apărut „născutele" patrupede ameţind omenirea cu dangătul lugubru al clopotului de mort, ce-l degajă răcnetele lor pe toate căile de comunicare ale acestor vremi.

Tocmai am terminat de citit cartea, încărcată de suave amintiri, a sensibilului ziarist şi scriitor Vasile Răvescu (pe care prietenii îl onorează şi cu numele nobil de Bazil), în care strigă, la catalogul unei vieţi, pe cei ce i-au fost părinţi, fraţi, vecini, colegi de şcoală, pe treptele parcurse, universitare, post-universitare, de serviciu, prin redacţiile ziarelor, unde şi-a descărcat sertarele profesiei şi imaginaţiei, cu devotament şi entuziasm. Am revăzut locuri şi oameni, am retrăit clipe şi m-am entuziasmat, alături de autor, de strălucitele rezultate ale acestei ţări, create de muncitori harnici, cinstiţi şi devotaţi, ca şi ziaristul de atunci. Iar acolo unde nu am fost, prin descrierea evenimentului de străpungere a ultimei porţiuni din tunelul de la Mălaia, pe Lotru, surprinzând bucuria şi ineditul reacţiei acelor tineri mineri, care-şi petreceau viaţa în bezna pământului, am trăit emoţia de parcă aş fi fost de faţă.

În contrast total cu cele ce se petrec astăzi, noi eram cuceriţi de prestigiul profesiei, fără a neglija şi câştigul de pe statul de plată, obţinut cinstit, prin muncă. Aceasta este lumea pe care autorul o creionează în acest volum, cu un titlu atât de sugestiv: *Întâmplări de-o clipă – Amintiri de-o viaţă* (Editura Rawex Coms, 2020). Şi precum razele primăvăratice ale soarelui plesnesc gheaţa subţire de la suprafaţa apei, tot aşa această emoţie mi-a făcut ţăndări pojghiţa de linişte din jurul sufletului, pe care o tot cârpesc cu fărâme de rugăciuni.

Copilăria autorului se petrece, în mare parte, ca a noastră, a celor ce ne-am născut la ţară, cu tălpile pe iarba arsă a izlazului, alături de animalele casei, care ne asigurau supravieţuirea. Lui i se întâmplă, însă, cel mai dureros lucru, care alungă lumina din suflet, instalând o umbră apăsătoare, adusă de plecarea mamei, în plină tinereţe: „Eu mi-o amintesc pe mama tânără şi plină de viaţă, harnică din zori până-n noapte, cu păr lung, împletit în coadă groasă şi lăsat uneori liber, ca o trenă, trecându-i de mijloc, cu rochii elegante, deosebite, cu strai popular, la sărbători, blândă până la Dumnezeu. Am văzut-o cu o zi înaintea morţii, când i-am dus ceai la spital şi mi-a arătat picioarele crăpate ca pământul biruit de secetă. Chemaţi-o pe ţaţa Veta, mi-a zis blând, să facă curat, că vin şi eu la noapte!"

Pe atunci, empatia nu ajunsese un concept propovăduit de experţii psihologi de astăzi. Atunci era o simţire a omului normal de a-şi ajuta vecinul care dăduse de necaz. Deşi femei simple, ţaţa Veta şi celelalte vecine ştiau, mai bine ca toţi psihologii din lumea de azi, să-l ferească pe copil de momentul culminant, când tânăra femeie avea să-şi încredinţeze sufletul Domnului şi în toată casa se aprindea jalea celor de faţă.

Şi, aşa, se strecoară arşiţa în viaţa lui. A îmblânzit-o cu prietenii sincere, luând partea bună a caracterului celor pe care soarta i-i scotea în cale. Sertarul gol, unde nu mai era căldura mamei, încearcă să-l umple cu bunătatea celor din jur, pe care o colora, uneori, cu pensula sufletului lui.

Un moment nefericit, care aduce mult zbucium, este eliminarea din Liceul Militar, din cauză de dosar – o altă nedreptate grosolană a acelor vremi. Dar când Dumnezeu vrea să te aducă pe calea aleasă de El, o face folosindu-se chiar de duşmani. Sufletul lui zburdalnic nu era un partener comod pentru rigiditatea hainei militare, în pofida armoniei cu fizicul elevului. Lui îi era hărăzită gazetăria. Şi aşa s-a întâmplat. Despre această parte a cărţii pot face aprecieri zecile de colegi cu care şi-a împărţit viaţa, în diverse redacţii.

Eu voi zăbovi, în continuare, asupra momentului de adevărată fericire, când Bazil Răvescu o cunoaşte pe Ginta. Dintr-o dată, în casa socrilor, va primi toată dragostea de care nu avusese parte, dar o merita cu prisosinţă. O casă cu fete frumoase şi inteligente, care l-au înconjurat ca pe un prinţ. Soarta l-a răsfăţat şi Ginta i-a dăruit un băieţel, Vlăduţ, devenit Vlad care, la rândul său, i-a dăruit doi nepoţi, un băieţel şi o fetiţă, care-l plimbă astăzi pe bunicu' prin toate galeriile de artă, la vernisaje şi la multe lansări de carte.

Şi am ajuns la momentul care m-a stupefiat; credeam că numai eu am fost aruncată într-o astfel de râpă chiar de o prietenă, pe care o cunosc toţi colegii de presă invocaţi de Răvescu în carte. Este vorba de neadevărul pus în cârca autorului, privitor la omul de cultură, scriitorul şi gazetarul Vartan Arachelian. Am citit cartea cu mare bucurie, dar mărturisesc că nu aveam de gând să scriu, pentru că era/este mult mai la îndemâna condeierilor pomeniţi în ea; însă stupiditatea prin care se frânge o prietenie pune o povară pe cel nevinovat, ce nu poate fi dusă dincolo. Pentru că la noi, în viaţă, se cam înserează, îndrăznesc să-l rog pe dl Arachelian să-l dezlege pe Bazil de această nedreptate. În cazul meu, situaţia este mai dificilă, pentru că eu nu am aflat aşa repede; eram în misiune diplomatică la Paris, iar lovitura s-a dat în ziarul *România liberă*. Era lovită o doamnă, dar ţinta era soţul ei, o personalitate. Spre deosebire de Răvescu, eu am avut ghinionul că doamna respectivă a decedat, înainte ca eu să lămuresc situaţia. Putea să mi se frângă, în momentul acela, cariera profesională, diplomatică. Dar cum în spatele nostru se aflau băieţi care ştiau şi pe ce faţă a pernei ai dormit, n-au găsit nimic adevărat din cele puse în seama mea şi au raportat corect, fapt pentru care le port recunoştinţă chiar aşa, necunoscându-i, în anonimatul lor.

Mulţumesc, Vasile Răvescu pentru că mi-ai dat mâna şi m-ai scos din râpă, prin această lectură, oferindu-mi ocazia (şi) spovedaniei mele. Prietenia surpată nu mai am cum s-o refac, dar pe voi doi, Bazil – Vartan, roua florilor de măr încă vă mai poate tămădui.

Japonia. Note de călătorie

Mihai NEAGU BASARAB

Editura Eikon din Bucureşti a tipărit în 2021 cartea *Japonia. Note de călătorie* de Mihai Posada, despre una din cele mai fascinante civilizaţii lumeşti, care încântă ca Biblia, la toate nivelurile de înţelegere. Autorul a compus de-a lungul unei cariere scriitoriceşti de decenii multe sute de haiku-uri, după ce a citit mii, deci este un profesionist al înţelegerii universului japonez, la o sumedenie de niveluri.

Cartea se deschide cu o introducere semnată de Radu Şerban, fost ambasador al României în Japonia, care constată că „în notele poetului sibian, ţara de la răsărit se reflectă ca într-un bob de rouă, precum natura într-un haiku". Prefaţatorul evidenţiază simţul artistic al autorului care s-a manifestat în varii domenii: poezie, pictură, sculptură, grafică, actorie etc. Este citată opinia lui Ştefan Augustin Doinaş despre Japonia, „cel mai civilizat stat al lumii", precum şi cea din 1899, a lui Bazil Assan, conform căreia „Japonia este o ţară de artişti, gustul florilor e pasiune naţională". „Itinerarul esenţial rămâne cel spiritual", autorul insistând asupra *nuanţelor modestiei.* Mihai Posada se arată permanent surprins de fel de fel de *japonisme:* respectul pentru celălalt, manifest şi nu doar declarat, respectul pentru ordinea comunitară, stima faţă de natura înconjurătoare, cultul muncii şi respectul faţă de seniori; autorităţile şi politicienii au conştiinţa datoriei şi obligaţiilor cu care i-au învestit electorii, bacşişul fiind considerat o ofensă. Într-un cuvânt, autorul a văzut corectate perfect în Japonia toate imperfecţiunile morale, de civilizaţie şi chiar de geografie, care l-au făcut să sufere din patriotism în România. Trenurile circulă cam cu o medie de 300 km pe oră şi nu întârzie niciodată, la nevoie putând depăşi 600 km pe oră. Acestea sunt însă amănunte neesenţiale. „Înţelepciunea, modestia, bunul gust dezvoltate de generaţii la scara întregii societăţi fac să fie folosite automobile mici…" Japonezilor „nu le trece prin cap" să fure. Ei respectă aproape instinctiv onoarea şi cinstea.

Secretul pe care-l păstrează cu sfinţenie şi este doar intuit de duşmanii internaţionali ai Japoniei este că ei au reuşit să aducă raiul pe pământ, profitând de faptul că frecvenţa cutremurelor estompează la maximum priceperea de către străini a acestei performanţe. Se evocă de mai multe ori în carte modestia japoneză. Acest fapt mi-a amintit de existenţa la vărsarea fluviilor în mări a unor zone destul de întinse, dar mobile, în care apa dulce a fluviului se îmbrăţişează cu cea sărată a mării. Această maximă modestie japoneză este împletită cu tot specificul celui mai orgolios popor. Nu putem considera doar excesiv de modest un om care se sinucide pentru că l-ai jignit şi vrea astfel să te compromită definitiv, decât dacă acceptăm excesul de modestie drept interfaţa supremului orgoliu, ca-n mijlocul amestecului de apă dulce şi apă sărată, la vărsarea fluviilor în mări. Autorul îşi descrie minuţios călătoria, cu amănunte geografice, istorice, culturale, religioase şi chiar economice extrem de impresionante şi uşor de reţinut în memorie. Pentru a nu stârni în cititorii noştri o poftă irezistibilă de a se avânta imediat, lăsând totul baltă, spre Japonia, vom insista asupra unor amănunte etnografice, pe datini, şi mai puţin asupra elementelor istorice, deşi şi acestea sunt demne de reţinut. Nimeni nu scuipă pe stradă în Japonia, toţi evită să-şi sufle nasul în public, în orice caz. Elevii poartă uniforme. „Au puţine pisici, dar mulţi căţei pe care stăpânii îi adoră." Castelele medievale ale şogunilor se caracterizează prin „austeritate, simplitate, sobrietate strict funcţională". Împăratul Hirohito a domnit între 1926 şi 1989. Îmi amintesc că la sfârşitul celui de-Al Doilea Război Mondial, învingătorii se gândeau să-l schimbe, după ce l-au înfrânt, c-un preşedinte de republică japoneză. Un învingător cu mintea mai vie a observat atunci că războiul tocmai încheiat a început pentru că după Primul Război Mondial împăratul Germaniei a fost schimbat în cadrul unei republici care l-a adus apoi la putere pe Hitler. 95% din populaţia Japoniei e monarhistă.

Din cele 5.000 de insule din care e formată Japonia o parte din extremitatea nord-estică au fost cotropite de ruşi, cu care japonezii tocmai aveau dinainte de Al Doilea Război Mondial un tratat de neagresiune, deci, cum ar veni, de prietenie. Dar Stalin a apreciat că dacă fraţii japonezi au fost înfrânţi, nu le strică ruşilor cu tratat de prietenie şi neagresiune să cotropească nişte insule ale prietenilor învinşi atomic de alţi prieteni ai ruşilor, americanii, pe care acum tocmai îi ajută şi pe ei să-şi dea duhul. Nu pot să-mi închipui că îşi imaginează cineva că tulburările grave actuale din S.U.A. sunt puse la cale de agenţi secreţi din San Marino. Autorul lasă să se înţeleagă că japonezii trăiesc foarte mult pentru că ajung la majorat la o vârstă mai înaintată: 20 ani pentru băieţi şi 25 sau 42 ani, în funcţie de anumite criterii, pentru fete.

→

Alex. Ştefănescu: enigmă şi paradigmă eminesciană

Florian COPCEA

Desfăşurat sub rigorile intertextului, dialogul ontologizat propus de hagiograful Alex. Ştefănescu, cu originalitate şi rafinament, în *Eminescu poem cu poem. La o nouă lectură* (Ed. Allfa, 2017), vine să confirme, în mod expres, aserţiunea că rostul pe lume al criticului literar, pe de o parte, „este în întregime o aplicare şi o exersare a ideilor sale la obiect" (I.A. Richards, *Principii ale criticii literare*, Bucureşti, Ed. Univers, 1974, p. 52), iar, pe de altă parte, cum mărturiseşte cu oarecare prudenţă şi delicateţe în cuvântul dintâi al cărţii, „să încercăm să înţelegem ce anume ne emoţionează şi prin ce mijloace" poeziile „omului deplin al culturii româneşti" (C. Noica).

Motivaţia demersului său se justifică prin aceea că de pe lista exegezelor de erudiţie, temeinice şi profunde, nu trebuie să lipsească interpretările rezultate, în genere, ca urmare a punerii în abis, adică între două oglinzi, a construcţiilor poetice eminesciene, şi că era nevoie de „întoarcerea la text", disecţia respectivă fiind categoric dictată de adevărul că „părţi considerabile din poemele eminesciene sau chiar poeme întregi n-au fost examinate şi comentate vreodată de criticii şi istoricii literari".

În viziunea lui Alex. Ştefănescu, „mitul Eminescu" ar trebui (şi îi dăm dreptate) reconsiderat. Suntem preveniţi că „succesul lui Eminescu" nu „se datorează exclusiv muzicalităţii versurilor lui", cum exagerat, nutrind un exces de zel incalificabil, au încercat să ne convingă, didactic, anumite spirite, zelatorii de serviciu ai unui biografism fantazmat. Abandonând, aşadar, tezele, antitezele şi ipotezele „arhetipale" Alex. Ştefănescu reactivează/reactualizează imperativul analizei metodice a poeticii eminesciene, modelul său hieratic fiind în context, orice altceva s-ar spune, George Călinescu.

Incursiunea estetică a lui Alex. Ştefănescu în universul hermeneutic extrem de clişeizat şi în exces format în jurul operei poetice a lui Mihai Eminescu se produce din raţiunea de a formula un diagnostic critic precis pentru toate cele 72 de poezii antume „tezaurizate" în Ediţia Perpessicius a volumului *Opere. Poezii tipărite în timpul vieţii,* I (Bucureşti, Fundaţia pentru Literatură şi Artă „Regele Carol II", 1939), şi – în altă ordine de idei – pentru a pune alt fundament, această operaţiune privită într-un sens mai larg, realelor resurse expresiv-anatomice identificate în arheologia poemelor care, cum sugeram, „au beneficiat" şi de omisiuni, dar şi de elogii tumultoase, pe acestea din urmă le-am putea numi şi apocrife, împrejurare în care, presupunem, toate la un loc, constituie punctul de plecare raţional al judecăţilor de valoare, estetice sau nu, ale „unor oameni cu aparenţă de inteligenţă" (G. Călinescu).

În consecinţă, traiectul intelectual-critic, obiectiv şi persuasiv, al lui Alex. Ştefănescu, de o justeţe argumentativă fără echivoc, serveşte la clarificarea/demonstrarea proprietăţii mitopoeticii eminesciene şi în niciun caz la negarea „abisului ontologic" al „omului real" Eminescu care „a creat o operă de o valoare neverosimilă" (Svetlana Paleologu-Matta).

Studiul *Eminescu poem cu poem. La o nouă lectură* ne oferă *n* motive, suficiente şi convingătoare, chiar dacă au produs efecte contrare în logica unor jongleri literari, de a accepta „ideea poetică" cum că înlocuirea unor tabuuri care conţin sau „legiferează" altele şi altfel de apetenţe, satisfac obligatoriu dezideratul lui G. Călinescu de a „avea certitudinea valorilor" (*Principii de estetică*, 1939, p. 14).

Impactul produs de Alex. Ştefănescu în respectiva lucrare, definitorie şi fundamentală, totuşi, pentru Eminescologie, este în măsură să ne ipostazieze, cu alte cuvinte să ne propună, un altfel de Eminescu, să recunoaştem, mult mai impresionant, mult mai apropiat de omul-Eminescu şi nu de personajul-Eminescu. Reflecţiile, lucide, generatoare de pretexte ludice, de o constantă intransigenţă, demonstrează ştiinţific, unitar şi lectorial, că strategia de „deconstrucţie" iniţiatică, reductibilă de la un poem la altul, a ilustrului „alchimist" Alex. Ştefănescu, este de a ne determina să pătrundem subtil, fără complexe, punându-ne la îndemână un cod ieşit din comun, nedisimulat, de descifrare a antumelor eminesciene, în complexa lor structură, astfel încât să existe rostul de a le imprima, inovator, ignorând tradiţia exegetică, un înţeles ontic.

Noua paradigmă de explorare critică a primei faze de creaţie poetică a lui Mihai Eminescu deschide perspectiva discuţiilor despre semnificaţia analizei critice a scriiturii (termenul având sensul pe care i-l atribuie Roland Barthes), astfel încât să aşeze pe temelii solide, psihanalitice „întregul univers al lucrurilor" (Umberto Eco, *Lector in fabula,* Bucureşti, Ed. Univers, 1991, p. 67), care, într-un fel sau altul, au avansat interpretări teoretice şi contradictorii, utopice chiar, dificil de receptat. Diferenţa între logosul scriptibil dezvoltat de estet şi dizertaţiile cronografilor de dinaintea sa este substanţială, ea postulând alegaţia că „un text este un produs a cărui soartă interpretativă trebuie să facă parte din propriul mecanism generativ" (U. Eco, *op. cit.*, p. 84).

Întrunind aceste caracteristici lucrarea lui Alex. Ştefănescu proclamă, anticipativ, nevoia de renunţare atât la vechiul „delir al lecturii" (Svetlana Paleologu-Matta), cât şi la sacramentalele grile ontologice de lectură şi interpretare a poeziilor eminesciene, astfel încât să se depăşească prejudecăţile (mai ales speculaţiile) din jurul aparentului „ultim mare romantic al Europei" – Mihai Eminescu. La urma urmei, e pentru noi, contemporanii săi, o obligaţie, dacă vreţi – o prioritate să credem continuu în „puterea de seducţie" a unui fenomen fundamental pentru literatura română, mai ales că Alex. Ştefănescu anatomizează în detaliu un „Eminescu viu şi verosimil, fără ostentaţie şi fără pretenţia de a epuiza posibilitatea altor interpretări" (Răzvan Voncu).

Comentariile, reconstructive şi providenţiale, ne indică un Alex. Ştefănescu intolerant cu virtuoşii teoreticieni eminescologi convertiţi la o fatală decadenţă, înverşunaţi contra tuturor celor care au o cu totul altă opţiune „aplicativă" asupra celui ireversibil intrat în patrimoniul cultural românesc – Mihai Eminescu.

Dincolo de retorica/oratoria minuţios expuse, distingem la estet stilul propriu, imprevizibil şi permanent, de gândire critică pusă în mişcare, fără intenţii polemice, în descifrarea enigmelor şi misterelor aflate în structura poemelor eminesciene, ştiinţa de a cerceta/diseca textul labirintic devenit, în accepţiunea lui R. Barthes, „obiect al plăcerii".

Spectacolul este fascinant. Limbajul obscur, bombastic, în care au fost până acum decriptate şi cu care ne-am obişnuit, de exemplu, al celebrelor poeme *Luceafărul, Cugetările sărmanului Dionis, Scrisorile, Glossă, Odă (în metru antic), La steaua*, este categoric denunţat de Alex. Ştefănescu, nu atât prin sugestie, cât prin dimensionarea fermă, în altă formă, a avatarului ce-l presupune prima instanţă a lecturii şi, de ce nu, pronunţarea în regim de urgenţă a unei soluţii clar exprimate, fără înveliş fantasmagoric, de evaluare. Pătrunzând în „nemărginirea de gândire" eminesciană, conştient de scopul înalt ce-l presupune critica literară, devenită la urma urmei o „prise de conscience de la conscience d'autrui" (G. Poulet), Alex. Ştefănescu îşi asumă riscul de a ne înfăţişa, tranşat, într-o sintaxă sublim intertextualizată, poem cu poem, vers cu vers, articulaţiile mesajelor auctoriale eminesciene, transgresându-le în spaţiul coerent al scriiturii sale. Cu alte cuvinte, Alex. Ştefănescu concepe axiologic un altfel de model, identificator, de reconfigurare a antumelor eminesciene.

Este motivul pentru care suntem de părere că *Eminescu poem cu poem. La o nouă lectură* este o piesă esenţială dintr-un veritabil şi complicat puzzle eminescologic fără de care nu se poate reface „imaginea cosmică" a Marelui Poet, şi nici descoperi cu adevărat „cheia cu care am putea descifra «enigma» lui Eminescu" (Mircea Eliade, *Postfaţă* la vol. Rosa Del Conte, *Eminescu sau despre absolut,* 1961).

Toţi japonezii fac baie o dată pe zi, de obicei seara. „Cele şase principii fundamentale în aranjarea unei grădini sunt: imensitatea, pacea sau liniştea, calmul, venerabilitatea, aranjarea minuţioasă a elementelor şi prospeţimea, unde subtilitatea este dată de aleea filosofică… Grădinile nu se orientează spre Nord, de unde vin spiritele rele". Preţul locuinţelor la Osaka este între 5.000 şi 8.000 de euro metrul pătrat. Credinţa preferată a samurailor este zen. Vechea profesiune a gheişelor prin 1830 s-a împărţit în prestatoare de arte tradiţionale şi cele care întreţineau relaţii sexuale cu clienţii, care din 1892 nu se mai numeau gheişe. Astăzi, adevăratele gheişe au dreptul să se căsătorească. Samuraii continuă să fie la loc de cinste în Japonia. Multe palate ale lor sunt acum muzee. Se aminteşte cu mândrie că „Hiroo Onoda, militarul care a continuat să lupte pentru ţara sa pentru că nu aflase de capitularea Japoniei, rămas singur în insula Lubang din Filipine timp de 29 de ani, era fiu de samurai!" Străinii obţin foarte greu cetăţenia în Japonia şi afacerile acestora sunt stânjenite legal. La alte grădini japoneze, din alte oraşe, sunt enumerate aproape aceleaşi şase atribute peisagistice: „imensitatea, izolarea, inventivitatea, venerabilitatea, canalele navigabile şi panorama". Vizitând Matsumoto, Mihai Posada află că acolo a funcţionat prima şcoală *origami,* „arta tradiţională în cultura japoneză, de obţinere a unor obiecte reprezentând de obicei animale, păsări etc., din hârtie îndoită". Sunt prezentaţi şi cei trei munţi sfinţi ai Japoniei: Fuji, Tate şi Haku.

Printre numeroasele ciudăţenii, din punct de vedere european, din Japonia, se numără şi poarta magică inelară prin care se intră într-un templu budist în care se află la loc de cinste o sculptură cu subiect tantric.

În încheiere, autorul aminteşte că despre spiritul japonez au scris şi românii, respectiv Gheorghe Băgulescu, care în 1939 publică simultan în franceză, engleză şi română trilogia *Yamato Damashii – Suflet japonez,* tradusă în 1943 şi în limba japoneză. Colonelul Băgulescu, distins cu Ordinul Mihai Viteazul în Primul Război Mondial, a mai fost decorat şi de împăratul Japoniei pentru scrierea acestei cărţi şi a mai primit şi un Mare Premiu în Europa occidentală. Deşi China are o cultură mai veche decât Japonia, japonezii fiind pentru chinezi cam ceea ce sunt americanii pentru europeni, compararea celor două ţări ne ajută de fapt să înţelegem efectele comunismului asupra marilor popoare. China renaşte acum plină de cicatrici comuniste, cu un se pare ceva mai dezvoltat cult al muncii (pe care japonezii nu-l au decât dublu faţă de cei mai harnici europeni). Japonia bombardată atomic de duşmanii americani, jefuită de prietenii şi aliaţii ruşi şi zguduită mereu de cutremure devastatoare, n-are însă cicatrici şi tatuaje comuniste. Comparându-le, ne dăm seama de gravitatea faptului că acum cancerul comunist se mută în fostele democraţii occidentale. Nu ştiu dacă Occidentul îşi va mai putea reveni vreodată, aflându-se acum abia în incubaţie, după comunism, aşa cum îşi revine astăzi China.

Cărţi şi autori

Un univers fabulos în simplitate

Elena ARMENESCU

Îmi revine onoarea de a prezenta pe scurt o carte excepţională, intitulată *Toţi oamenii sunt fraţi*, al cărei autor este scriitorul şi traducătorul, sinolog de renume, eruditul diplomat de carieră Constantin Lupeanu. Volumul a apărut la Editura RAVEX COMS în anul 2019. Versiunea în limba chineză este realizată de Dang Xixiao, profesor universitar şi prodecan la Facultatea de Limbi şi Culturi Europene a Universităţii de Studii Străine din Beijing – cu un masterat şi la Bucureşti (pe lângă cel obţinut la Moscova).

Titlul volumului, ***Toţi oamenii sunt fraţi,*** este inspirat din filosofia lui Confucius, la care mă voi referi în rândurile care urmează, iar coperta, de culoare roşie, cu înşiruirea literelor pe verticală (asemeni scrierii chineze), este în totală rezonanţă cu conţinutul cărţii.

Mărturisesc că nu am citit în ultima vreme o carte care să conţină atâtea informaţii, scrise cu un farmec deosebit, care izvorăşte din talentul nativ de abil observator şi povestitor al autorului, dublat desigur de muncă, implicare, seriozitate şi perseverenţă.

Atent la fenomenul literar în context european (şi nu numai) „exploatând" principiile mecanismelor narative, dar şi pe cele ale impunerii convingerilor sale, autorul expune, descriind în stilul său propriu, începând cu prima pagină până la ultima pagină, evenimente istorice, culturale, expoziţii de ordin economic şi cultural, întâmplări, locuri şi fapte, persoane şi personaje de prim rang care au avut un rol deosebit în politica lumii, dar şi oameni simpli, pe lângă întâlniri la nivel înalt, cu protocol zero, incursiuni în trecutul îndepărtat, în primul rând al celor două popoare, chinez şi geto-dac, azi poporul român (la care se referă volumul), schimburi culturale cu şi prin ansambluri artistice, orchestre, artişti consacraţi etc.

După cum aflăm de la bun început, „cartea a fost scrisă la comanda" Editurii Zhongyi din Beijing, care şi-a propus să editeze „o serie de cărţi cu însemnări ale străinilor din China sau despre China".

Lectura stârneşte un interes deosebit, mai cu seamă pentru cei care doresc să ştie pe ce lume se află şi cum este cu adevărat lumea în care ne aflăm, adică de o diversitate şi frumuseţe greu de imaginat de unul singur, la care adăugăm înţelepciunea cumulată de milenii şi reflectată în normele unei culturi şi ale unui trai civilizat, capabil de progres continuu, respectând tradiţiile şi comorile neamului din care face parte fiecare. De aceea se citeşte cu interes, chiar cu mare interes, care creşte pe măsură ce înaintezi cu cititul. Autorul nu este numai un fin şi profund cunoscător al culturii chineze, nu numai un scriitor inspirat, profesionist, care ştie să-şi atragă cititorul, ci şi depozitarul unei experienţe diplomatice impresionante.

Volumul este structurat în 18 capitole numite Cărţi. Titlurile vorbesc de la sine despre ceea ce urmează să citim, de pildă: *Ţara mea* (Cartea 2); *Continentul China* (Cartea 3); *Maotai, energia cosmică şi iubirea* (Cartea 5); *Literatura Chinei* (Cartea 8); *Institutul Cultural de la Beijing* (Cartea 14)...

Începutul volumului *Toţi oamenii sunt fraţi* este autobiografic, pornind dintr-un „regat străvechi numit Oltenia" sau Regatul lui Litovoi – după numele conducătorului din care provine familia autorului, trăitori „pe aceste pământuri de când ne ştim". Ulterior, de-a lungul cărţii vom mai găsi descrisă cu devoţiune credinţa în vechimea poporului român şi dragostea pentru strămoşi, cei care ne-au lăsat „culturile numite astăzi Cucuteni, Hamangia, Tărtăria şi din alte locuri încă neştiute".

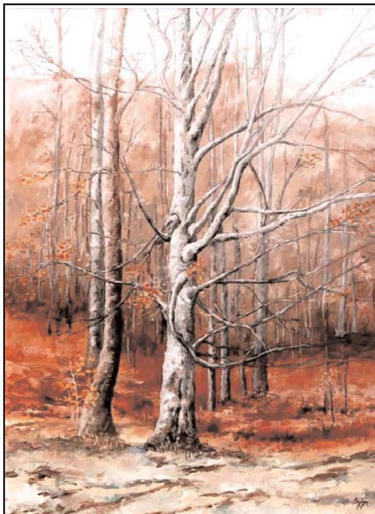
Descoperind în adolescenţă profunzimea şi gingăşia poeziei chineze din dinastia Tang, dar şi înţelepciunea în scrierile filosofilor Confucius şi Lao Zi, autorul – student în cadrul Facultăţii de filologie – optează pentru cursuri la secţia de limba chineză, decizie care avea să dea un nou curs vieţii sale.

După terminarea studiilor, a ajuns la Beijing, în 1968, în plină revoluţie culturală, în plină rivalitate chino-sovietică, context în care reprezentanţii României au avut un anumit aport, fiind apropiaţi de partea Chinei. A asistat – uneori ca translator – la întâlnirile înalţilor lideri comunişti Mao Zedong şi Ceauşescu – fiind descrise multe detalii semnificative, unele chiar picante, despre cei doi, cum ar fi momentul în care tânărul activist Ceauşescu a reuşit să se facă remarcat de Mao, când, în cadrul unei dezbateri a reluat şi subliniat replica liderului chinez: „De ce să nu avem dezbateri publice? Oare dacă se continuă expunerea punctelor de vedere diferite, nu va mai creşte iarba, nu vor mai naşte femeile?"

Din cele povestite în carte, aflăm apoi multe – bune şi mai puţin bune – despre viaţa din Ambasada României din Beijing şi chiar din instituţia centrală din Bucureşti. Este ştiut că ambasadorii erau numiţi politic, prin urmare, mai puţin şcoliţi. Umorul fin şi capacitatea de a reda atmosfera sunt remarcabile în mai multe locuri.

Cartea a doua a volumului (capitol de fapt, aşa cum am menţionat) prezintă pe scurt România, istorie, geografie, cultură, pentru informarea cititorului chinez; urmează un capitol/carte „în oglindă", cu titlul *Continentul China,* unde cititorului român îi sunt aduse nu numai imagini din punct de vedere geografic, ci şi date despre tradiţii, obiceiuri, religie, filosofie, spiritualitate. China văzută de aproape, din tren (Cartea 4), pe stradă, în familii de localnici, cunoştinţa cu celebra băutură Maotai (Cartea 5), aflând unde şi cum, din ce este obţinută miraculoasa licoare euforizantă etc. devine o ţară pe care îţi doreşti să o vizitezi sau să vezi mai multe documentare despre ea. Merită reţinută afirmaţia lui Guo Moruo – unul dintre corifeii literaturii chineze – în cadrul unui dialog prilejuit de o recepţie în Maotai, citez: „Talentul este în om!" şi a continuat Guo Moruo, privind paharul şi exemplificând: „Dacă în acest pahar de maotai introducem o piatră de jad, jadul va căpăta scânteieri nebănuite, o lumină nouă, va deveni ceva de mare preţ. Dacă însă băgăm în pahar o piatră oarecare, ea va arăta la fel." O exprimare metaforică a unui mare poet, subliniază autorul.

Cartea 7 se referă la Confucius (Kong Zi) care a trăit în perioada 550–470 îHr (aproximativ contemporan cu Socrate) şi filosoful Lao Zi (tot sec VI îHr) fondatorul taoismului şi autorul lucrării de referinţă *Cartea Căii şi a Virtuţii.* Pe lângă un scurt istoric, se arată cum gândirea confucianistă este o sinteză a înţelepciunii transmise din timpul împăraţilor legendari Yao

(2358–2258 îHr) şi Shun. Mărturisesc că atunci când pentru prima oară am citit în *Tratatul de Medicină internă al Împăratului Galben* (2698-2598 îHr) în care Hunag Di – Împăratul Galben, printr-un dialog *Su wen* (*Întrebări simple*) cu medicul Ch I Po, realizează cea mai veche lucrare, cel mai important text medical al Chinei antice, care cuprinde sistematic tot ce se cunoştea teoretic până atunci, când am citit despre eroii legendari, am rămas uimită, deoarece trebuia să mă întorc în timp poate chiar cu două sau trei milenii.

Alt concept important subliniat în Cartea 7, desprins tot din filosofie, este cel de *Tao*, care înseamnă Calea, dar fără conotaţii mistice, incluzând, pe de o parte, codul etic individual şi, pe de alta, formele de guvernământ care să vegheze asupra bunăstării fiecărei fiinţe umane.

Pentru iubitorii de literatură, Cartea 8 reprezintă o sursă deosebit de bogată de informaţii privitoare la poeţii şi scriitorii narativi chinezi cu specificul lor inedit, cu universul fabulos, fascinant şi esoteric cu întâmplări incredibile, uimitoare, pe care le găsim şi în cărţile traduse în limba română de autorul acestui volum.

Tradiţii, legende, dar şi imagini din prezentul extrem de dinamic al Chinei. Reala prietenie româno-chineză se conturează trainică nu numai prin coincidenţa unor interese politico-strategice, ci şi prin schimburile culturale promovate cu succes chiar de autorul cărţii, mai ales în perioada când a fost directorul ICR din Beijing. Toată admiraţia pentru persuasiunea şi insistenţa cu care l-a promovat pe Mihai Eminescu – poetul nostru naţional de rezonanţă internaţională. Excelenţa sa, domnul ambasador Lupeanu a făcut să fie cunoscută România şi ethosul poporului ei prin tot ceea ce a crezut domnia sa oportun, începând cu Eminescu şi cu toţi poeţii, scriitorii şi rapsozii contemporani pe care i-a dus în China, plus datele istorice de o reală importanţă, care vor constitui un început în ceea ce priveşte cercetarea istoriei antice, îndepărtate.

În anul 2019, cu prilejul împlinirii a 70 de ani de relaţii diplomatice, pe lângă organizarea unei expoziţii, a unui târg de carte, concerte, mese rotunde, întâlniri, proiectare de filme etc., contribuind mult la intensificarea cunoaşterii reciproce, a prieteniei tradiţionale dintre cele două ţări şi popoare, prin ICR Beijing care a devenit cu adevărat o punte a schimburilor culturale dintre cele două ţări, o fereastră de prezentare a României şi a culturii române, autorul avea să pregătească din vreme două mari surprize pentru noi toţi:

– prima, enunţată sub titlul „Întâmplare sau destin comun?", despre surprinzătoarea asemănare a ceramicii de Cucuteni cu cea de Yangshao, de la forma vaselor până la subtilele lor decoraţiuni, idee preluată de dacologi, urmând să fie cercetată şi argumentată cu documente din arhiva Chinei;

– o piesă de teatru intitulată *Iubirea fără frontiere,* dedicată nu numai cinstirii relaţiilor diplomatice, ci şi celor peste 5.000 de ani de contacte culturale şi legături între popoarele român şi chinez. Acţiunea piesei se petrece în Cucuteni – România şi Shanghai – China (redată în Cartea 10 din acest volum).

Cele două culturi au fost contemporane şi multe alte legături între locuitorii din străvechime ai ţinuturilor noastre cu China au fost posibile ţinând cont că Burebista (ulterior şi Ştefan cel Mare) stăpânea ţinutul până la Herson, iar Cel de al doilea Imperiu Chinez se întindea până la Marea Caspică. Mai mult decât atât: s-a descoperit că exista şi un alt drum al mătăsii decât cel ştiut până acum, prin Asia Mică – urmând un alt traseu – care trecea spre Roma, prin Dobrogea.

Desigur, s-au scris şi se vor mai scrie cărţi despre China, începând cu cele ale lui Nicolae Milescu Spătaru (n. 1636, Vaslui – d. 1708, Moscova) făcut cunoscut nouă de cronicarul Ion Neculce în lucrarea sa *O samă de cuvinte* unde aflăm că „şi pentru învăţătura lui au fost terziman împăratului [Alexei Mihailovici] şi învăţa şi pre fiul împăratului, pre Petru Alecsievici, carte. Şi era la mare cinste şi bogăţie." Reamintesc că Nicolae Milescu Spătaru a fost un autor de literatură de călătorie şi istorie, cărturar, traducător, călător, şi diplomat activ atât în Moldova, cât şi în Rusia în vremea ţarului Alexei, care l-a trimis cu o misiune diplomatică în China, călătorie despre care a scris *De la Tobolsk până în China (note de călătorie).* Consider că numele domnului Constantin Lupeanu, prin volumul *Toţi oamenii sunt fraţi,* va rămâne în viitor alături de cel al lui N. Milescu Spătaru, pentru că aceste scrieri reprezintă documente ce pot fi luate ca temă de studiu privind schimbările şi progresul petrecut în lume în cele câteva sute de ani de care le despart.

→

Copiii soldaţi şi inculpatul Ongwen

Nicolae MELINESCU

În mai 2021, când Tribunalul Penal Internaţional de la Haga l-a condamnat pe ugandezul Dominic Ongwen la 25 de ani de închisoare, acuzatul, supranumit „furnica albă”, s-a declarat nevinovat, ba mai mult a adoptat postura de victimă: „De fapt, eu sunt unul dintre cei împotriva cărora Armata de Rezistenţă a lui Dumnezeu a comis atrocităţi”. (bbc.com/news/ world/africa-3079581, accesat 22 mai 2021) În cazul lui Dominic instanţa a formulat 61 de capete de acuzare pentru asasinat, viol, sclavie sexuală, răpiri şi tortură. Istoria activităţii sale criminale a început pe când avea doar zece ani şi a fost răpit ca să fie transformat în copil soldat de comandanţii grupării anarhist-teroriste Armata de Rezistenţă a lui Dumnezeu, înfiinţată la jumătatea anilor ’80. Din recrut înspăimântat el a ajuns rapid în poziţia de comandant într-un cult violent care a îngrozit Uganda şi ţările vecine timp de aproape patru decenii.

Judecătorul internaţional Bertram Schmitt a reţinut din acuzare că individul, acum în vârstă de 41 de ani, „le-a provocat cu intenţie victimelor lui suferinţe, deşi el însuşi fusese obligat să suporte tratamente extrem de brutale în mâinile unui grup în care a devenit ulterior unul dintre conducătorii foarte puternici”. (independent. co.ug/icc-convicts-lras-dominic-ongwen-on-61-counts)

Porecla şi-a promovat-o ca pe un sigiliu ca să-şi impresioneze camarazii în timpul raidurilor de jaf şi teroare, pentru că, aşa cum susţinea chiar Dominic, el se născuse sub semnul furnicilor albe. El a fost forţat să se maturizeze rapid într-un mediu *violent,* dominat de oameni *violenţi.* Răpit în 1987, când se îndrepta spre şcoală, Ongwen a încercat să fugă, împreună cu încă trei băieţi din tabăra rebelilor în care fuseseră sechestraţi. Când au fost prinşi, Ongwen a fost forţat sub ameninţarea mitralierei să-l jupoaie pe unul dintre fugari şi să-l eviscereze, potrivit audierii psihologului Dickens Akena, prezent în procesul de la Haga. (*Idem*)

Anchetarea activităţii lor a dovedit organizarea, planificarea şi conducerea unor operaţiuni criminale între 1996 şi 2005, între care atacuri împotriva taberelor de refugiaţi din apropierea graniţei cu Republica Democrată Congo, recrutarea forţată a adolescenţilor, îndoctrinarea, instruirea şi trimiterea lor în lupte deschise cu arme de foc, în cel puţin cincisprezece raiduri. În aşa-numitul război al copiilor soldaţi, Armata de Rezistenţă a lui Dumnezeu i-a forţat pe soldaţii recrutaţi să participe la asasinarea a cel puţin o sută de mii de civili şi la răpirea a şaizeci de mii de tineri.

Unchiul său, Johnson Odonga, a declarat în faţa instanţei că Dominic fusese un copil liniştit şi jucăuş ai cărui părinţi au murit la o lună după răpirea fiului lor. Mama i-a fost omorâtă în bătaie de o bandă de rebeli, iar tatăl a fost împuşcat de soldaţii armatei naţionale care-l confundaseră cu un lider terorist.

Odată izolat de supravieţuitorii familiei, Dominic a fost trecut sub autoritatea directă a comandantului Vincent Otti, unul dintre cei mai sălbatici aghiotanţi ai liderului suprem, Kony. Învăţăturile acestuia amestecau creştinismul primitiv cu islamismul, politeismul şi cultul străbunilor şi erau urmate de îndoctrinarea prin teroare fizică, ritualuri brutale, instrucţie militară şi participarea la raiduri de jaf.

În timpul procesului, acuzarea a prezentat comunicări audio interceptate de agenţia de securitate ugandeză, prin care Kony încerca să-şi convingă adepţii că spiritul lui ar fi putut să le citească mintea şi, astfel, să le comande şi să-i controleze în timpul raidurilor. Crescut în cultul violenţei şi al supunerii oarbe, Ongwen, cunoscut ulterior şi ca general Odomi, a ajuns să fie tot mai lăudat de comandantul suprem Kony în faţa trupei. Mentorul său, Otti, membru al „Altarului de Control”, un fel de comandament suprem, a căzut în dizgraţie după ce a insistat pe lângă Kony să accepte negocierile de pace cu autorităţile ugandeze şi sudaneze. Singurul care i-a luat apărarea a fost discipolul său, Ongwen, ceea ce i-a adus acestuia reproşurile lui Kony şi nu l-a salvat pe Otti de execuţia din 8 octombrie 2007. Gruparea rebelă a respins orice aluzie la un posibil asasinat şi Kony a anunţat în aceeaşi zi: „Otti este în viaţă şi a fost arestat pentru că punea la cale asasinarea mea şi preluarea comenzii, pentru că intrase într-o conspiraţie cu duşmanii Armatei de Rezistenţă a lui Dumnezeu. Deocamdată nu i se permite să ia legătura cu nicio persoană, până când nu vom decide împreună cu toţi comandanţii,

care va fi soarta lui.” (monitor.co.ug/news/news11081)

În pregătirea procesului lui Ongwen, aproximativ patru mii de victime ale rebelilor au fost audiate de două echipe de avocaţi. Mărturiile consemnate au descris viaţa în taberele rebelilor, relaţiile dintre comandanţi şi subordonaţi, dintre combatanţi şi nevestele lor – multe sclave sexuale. Unele depoziţii au refăcut traseul vieţilor distruse, soarta sechestraţilor, teroarea psihică şi fizică. Unul dintre martorii audiaţi a declarat că în mai multe ocazii l-a auzit pe Ongwen ordonându-le rebelilor „să-i ucidă, să-i prăjească şi să-i mănânce pe adversarii capturaţi”. (bbc.com/news/world-africa-30709581)

După 2005, când supravieţuitorii raidurilor împotriva rebelilor s-au refugiat în Sudanul de sud şi în Republica Democrată Congo, Ongwen a încercat să-şi piardă urma. În 2013, Statele Unite au oferit o recompensă de cinci milioane de dolari pentru orice informaţie care ar fi ajutat la capturarea lui. Un pocăit rebel a declarat că personal Kony a ordonat prinderea şi biciuirea lui exemplară pentru nesupunere. Hăituit din toate părţile, fosta glorie a convertirii unui comandant al rebelilor, Dominic Ongwen a ajuns într-o tabără de refugiaţi ugandezi în Darfur, de unde a fugit de teamă să nu fie pârât rebelilor şi să fie executat. După o scurtă şedere în Republica Africa Centrală, a fost arestat. Din detenţie şi-a cerut iertare poporului ugandez. Transferat la Tribunalul de la Haga, fostul copil soldat şi-a adus aminte de pasiunea refulată pentru artă şi a cerut lecţii de pian. În 2016, a ameninţat că se sinucide în închisoare şi a intrat în greva foamei, pretinzând că i s-au încălcat drepturile şi nu a avut decât un acces limitat ca să vorbească la telefon cu copiii lui. Procesul a dezvăluit două fenomene sociale dramatice care au marcat ultimele decenii în Uganda şi ţările vecine. Primul este războiul sectarist al Armatei de Rezistenţă a lui Dumnezeu împotriva guvernului şi a populaţiei civile. La origini, rebeliunea a fost o mişcare de opoziţie faţă de abuzurile armatei lui Yosewi Museveni, după încheierea războiului intern (1981–1986). Joseph Kony, comandantul rebeliunii, a preluat curentul popular pacifist al Mişcării Sfântului Duh, condus de Alice Auma/ Lakwena, şi l-a transformat într-o insurecţie armată după 1996. Obiectivele iniţiale – conducerea Ugandei, conform celor Zece Porunci – s-au transformat într-un cult al personalităţii fără o filosofie politică declarată, cu un autoproclamat profet susţinut de Sudan. Sprijinul primit nu era produsul unei alianţe, ci fusese conceput ca o răzbunare după susţinerea ugandeză a separatiştilor din Sudanul de Sud (care şi-au obţinut independenţa în 2015). Kony a devenit criminal internaţional şi Statele Unite au cheltuit între 2011 şi 2017 opt sute de milioane de dolari ca să-l prindă, fără să reuşească.

Al doilea fenomen a fost recrutarea, cel mai adesea forţată, a copiilor şi implicarea lor în luptele dintre triburi, în raidurile teroriste ale rebelilor. Manevra răspândită în toate conflictele Africii subsahariene a victimizat zeci de mii de adolescenţi, deveniţi asasini fără voie, inconştienţi de gravitatea participării la ucideri în masă, jafuri, tortură. În pledoaria finală din procesul de la Haga, avocatul apărării, Krispus Ayena Odongo, a prezentat o imagine corectă nu numai a clientului său, o imagine generalizatoare care a fost în egală măsură agravantă şi atenuantă: „Niciodată până în prezent, omenirea nu a fost martora unor conflicte atât de îngrozitor de complexe precum este cel care constituie baza contextuală a acestui caz. Acest băiat [Dominic Ongwen] a fost doar o victimă, un orfan şi un prizonier al Armatei de Rezistenţă a lui Dumnezeu, abuzat psihic, care a scăpat de rebeliune şi este victimizat din nou, în prezent.” (*Idem*)

Băieţii forţaţi să intre în armatele rebele au fost iniţial derutaţi, rupţi de familie, extraşi dintr-un mediu cunoscut. Între ameninţările instructorilor s-au strecurat promisiunile unui nou statut superior de forţă, băietanul de 12 – 13 ani a primit o uniformă, o armă uneori mai lungă decât înălţimea celui care o mânuia. Ideea apartenenţei la un alt tip de familie, mândria stimulată de a lua parte la lupte şi de a fi lăudat în faţa camarazilor au fost pârghii abil acţionate de manipulatori. Rezultatul a fost inducerea unei modificări de personalitate şi acţiunea în virtutea unor convingeri impuse, consolidate de-a lungul câtorva ani de izolare în mediul toxic al rebeliunii.

Această transformare rămâne greu de dimensionat în termeni legali şi, de aceea, poate, procurorul Benjamin Gumpert pleda: „Nu ne aflăm aici ca să negăm că Dominic Ongwen fost victima răpirii. Dar linia apărării, potrivit căreia această realitate ar trebui să-l facă imun pe acuzat, nu poate fi susţinută. Este o tragedie… Nimeni nu o contestă. Pe de altă parte, nimeni nu sugerează că acuzatul ar trebui să fie exonerat de răspunderea penală. Nu se poate accepta ca un individ să primească un permis pe viaţă să comită infracţiuni grave numai pentru că el însuşi a fost cândva victimă la rândul lui în trecut.” (ijmonitor.org/2020/senior-prosecutor-comes-under-criticism-for-calling-defence-witness-testimony-nonsense/ accesat 22 mai 2021) Băieţii răpiţi erau duşi departe de casă, fără să ştie dacă se vor mai întoarce vreodată. Uneori, erau forţaţi, sub ameninţarea cu moartea, să îşi maltrateze părinţii şi rudele înainte de plecare. Nerespectarea ordinelor brutale ale răpitorilor echivala cu sinuciderea.

→

Lăsându-vă bucuria de a cunoaşte prin intermediul acestui volum sutele de personaje, artişti plastici, scriitori, muzicieni, oameni politici, înalţi funcţionari, codul etic, atitudinea şi obiceiurile adoptate faţă de menţinerea sănătăţii şi multe alte calităţi ale multimilenarului popor chinez, menţionez că volumul se încheie cu Cartea 18, în care, pe lângă biografie, găsim lista cărţilor „dinastiei” culturale Lupeanu. Pentru a face înţeleasă această formulare, trebuie să precizez că fiecare membru al familiei vine cu un aport îmbogăţitor pentru literatura română, atât prin creaţia proprie, cât şi prin volumele deosebit de atractive traduse din limba chineză, prin care au adăugat „valenţe necunoscute, poate puţin miracol şi interpretare esoterică a vieţii” şi chiar o îmbogăţire a cunoaşterii, a ştiinţei, de pildă prin volumul de *Medicină tradiţională chineză* semnat de fiul Adrian Daniel Lupeanu, practicant al MTC.

Încheind lectura acestui minunat volum, rămâi meditând la forma etică a datoriei, la baza moralei individuale, care cuprinde două virtuţi fundamentale după Confucius: negarea eului egoist şi acceptarea a ceea ce este drept şi potrivit, care, dacă stăm bine să gândim, le regăsim şi în dogma creştină. De ce? Pentru că respectarea tradiţiei, empatia, simpatia umană, iubirea aproapelui, corectitudinea, probitatea, îndemnul de a face binele nu sunt altceva decât o reflexie a legilor care guvernează universul.

Orizont SF

SF-ul ca literatură formativă

Mircea BĂDUŢ

Din perspectiva profilării statistice a preferinţelor literare, putem spune că literatura ştiinţifico-fantastică a constituit mai totdeauna o alegere predilectă pentru două categorii demografice: pentru copii şi tineri (inclusiv pentru profilul pe care pseudo-psihologic l-am numi „tineri pereni") şi pentru cei interesaţi de cunoaştere ştiinţifică (pe care doar într-o exprimare arbitrară i-am numi „tocilari"). Şi vom observa că cele două categorii demografice nu sunt chiar disjuncte, aceasta constituind şi una dintre cheile afilierii SF-ului la universul educaţiei personale.

Începem, justificaţi atât cronologic cât şi prin exemplaritate, cu un mic recurs la Jules Verne, a cărui lectură pentru mulţi dintre noi a dezlocuit porţiuni din manualele şcolare primare şi gimnaziale. De asemenea, în prima parte a secolului 20, şi H.G. Wells stârnea interes prin fantazările în cheie ştiinţifică. Însă, venind mai spre zilele noastre, probabil că scrierile lui Isaac Asimov ar constitui exemplul predilect pentru ideea de autodidactism, de partea cititorului, şi subliniem aici domeniile vizate: fizică, robotică, astronomie, cosmologie, xenologie, morală. Însă prin producţiile literare din ultimele decenii ale secolului trecut ajungem şi la discipline mai depărtate de filonul clasic al SF-ului – filon revelat în miezul unui secol marcat de ideea interacţiunii cosmice –, precum psihologia, sociologia, antropologia, ecologia, biologia, entomologia ş.a.m.d. (cu nume de scriitori precum Brian Aldiss, Frank Herbert, Ursula K. Le Guin, George R.R. Martin, Philip José Farmer, ş.a.).

Încercare de definire. Context pentru autodidactică. Acceptând necesitatea unui demers (ca eşafodaj) minimal de teoretizare, am putea asimila faptul că mai toate prozele SF se subscriu următoarei definiţii: o aventură umană (individuală, de grup, de specie) desfăşurată în condiţii extraordinare (într-o lume ce diferă de lumea noastră obişnuită prin una sau mai multe abateri de *legităţi* naturale), dar în contextul unei coerenţe cvasi-ştiinţifice (adică derulându-se în limitele unei plauzibilităţi, oricât de elastică ar fi aceasta). Identificăm în această definiţie (pe care o expun aici spre judecare publică) trei elemente: (1) aventura, experienţa, drama; (2) anomalia, excepţionalitatea; şi (3) cadrul coerenţei logice, al veridicităţii potenţiale.

În vreme ce proza *mainstream* (beletristică; ficţională sau non-ficţională) şi proza *fantasy* (fantastică) acoperă câte două dintre aceste elemente esenţiale, doar SF-ul se desfăşoară cu toate cele trei, şi tocmai triada aceasta îi asigură împletirea autodefinitorie de sublim şi de cunoaştere.

Mai rămânem un pic la cele trei elemente din definiţia emisă mai sus. La elementul (1), aventură umană, observăm rapid că am putea obţine o extindere a definiţiei dacă renunţăm la particula uman, în sensul că personajele prozei SF pot fi şi alte entităţi decât oamenii (animale, inteligenţe artificiale, entităţi extraterestre), însă până la urmă şi acestea vor avea trăiri similare celor umane, pentru că deocamdată literatura este destinată oamenilor. (Un la îndemână exemplu de epică non-umană găsim în romanul *Furnicile,* scris de Bernard Werber.) Elementul (2), al alterităţii, al ilegitimităţii-cheie, cel care asigură premisa fantastică, presupune o abatere de la fizică, de la psihologie sau de la biologie, de la ştiinţele acestea fundamentale aşa cum le cunoaştem astăzi. (Altfel spus, extinderea unei coordonate a realului dincolo de normal/obişnuit; o transcendere ştiinţifică, premisă pentru extraordinar.) Călătoria în spaţiu (spaţiul cosmic), călătoria în timp (realizată cu o „maşină-a-timpului" ori asumată prin simpla anticipare a unui moment din viitor), lumile paralele, potenţele telepatice, abilităţile extra-senzoriale şi altele asemenea sunt elemente care ne scot din universul nostru cotidian şi domestic, ne trezesc imaginaţia, ne provoacă să ne punem în locul personajelor din prozele SF. Însă, *nota bene,* dezlănţuirea aceasta se vrea coerentă, elementul (3) al definiţiei arătându-ne că jocul fanteziei se derulează cu oarece disciplină. Din respect pentru cititori (pentru modul lor de gândire), speculaţia se menţine într-un cadru de cvasi-credibilitate, spre deosebire de literatura gen *fantasy,* unde „orice este permis". (Un clasic precum Philip K. Dick aproape

că sfidează însă această nevoie de logică din genul SF, ceea ce e un lucru bun câtă vreme provocarea este una constructivă. Şi, dacă tot suntem în paranteză, facem observaţia că în ultimii ani demarcaţia dintre SF şi F este tot mai firavă, cu bune şi cu rele.) De fapt, limita dintre libertatea fanteziei şi acea coerenţă a cunoaşterii ştiinţifice este deopotrivă inefabilă şi dinamică şi cred că nici nu trebuie să o teoretizăm prea insistent. Ambele, atât fantezia, cât şi cunoaşterea, ne sunt atribute esenţiale, şi poate că literatura SF merită admiraţia tocmai pentru curajul nebunesc de a se juca exact la limita dintre ele.

Componente polarizante. Acceptând ca imanentă această funcţie a literaturii SF, funcţia educativă, putem identifica şi o serie de aspecte prin care lectura vădeşte concret valoare de autoinstruire, atât în privinţa *cunoaşterii cantitative* (asimilare de cunoştinţe), cât şi referitor la *cunoaşterea calitativă* (exersarea gândirii abstracte, dezvoltarea abilităţilor de relaţionare şi de sinteză). Desigur, la vârsta copilăriei şi adolescenţei, aderenţa genului SF la cititor depinde de câteva premise psihice foarte fireşti (curiozitate, vitalitate spirituală), dar şi de o predispoziţie pentru analiză contemplativă sau chiar pentru introspecţie. Deşi suntem gata să acceptăm că atracţia este una cât se poate de naturală, chestiunea poate fi analizată mai departe.

Poate că ingredientul prim pe care ni-l oferă SF-ul ţine de categoria „descoperirea lumii", deşi, aparent paradoxal, este vorba de o lume incongruentă cu cea reală. Doar că aici incongruenţa se trage dintr-o derivată a lumii reale, o derivată provocatoare, ce va solicita mai însufleţitor sinapsele. În plus, se pare că un strop de dramatism, de trăire umană, ne ajută să fixăm mai bine informaţiile. Şi revin la Jules Verne, căruia îi datorez multe cunoştinţe de fizică, chimie şi geografie: era clar că, după episodul din *Căpitanul Hatteras,* temperatura de solidificare a mercurului îmi va rămâne în minte mai eficient decât din manualul de chimie. (Deşi în fapt lucrurile descoperite prin lecturile acelea aveau să completeze emulativ cunoştinţele de la şcoală.) Mai mult, la Jules Verne mai avem un ingredient, mai de substrat psihologic, şi anume pozitivismul: personajele sale reuşesc, iar problemele se rezolvă. (Să nu mă înţelegeţi greşit! Nu sunt fan Jules Verne. Acum mi-ar fi greu să mai citesc de bunăvoie ceva scris de el, dar asta nu anulează acele aspecte concrete. În materie de auto-educaţie scrierile lui rămân un exemplu strălucit.)

Mai notăm, ca o particularizare la *cunoaşterea prin experiment imaginativ* (care ar fi aici conceptul-rădăcină), şi tentaţia previziunii, prezentă în genul SF prin componenta de anticipare, cu provocările ei fireşti privind cunoaşterea viitorului sau transcenderea înspre lumi/universuri alternative. (Şi observăm în subsidiar faptul că în cultura românească conceptul de *anticipaţie* este adesea echivalat cu cel de *science-fiction*, deşi în *stricto sensu* termenul s-ar referi doar la ideile SF vizând anticiparea, viitorul, utopiile, scenariile *what-if* pe axa pozitivă a timpului.) Şi apropo de ispita pre-cogniţiei, de experimentul utopic, este grăitor faptul că în volumul 2 din *Enciclopedia anticipaţiei româneşti* (Editura Eagle, 2017) domnul Mircea Opriţă a inclus o serie impresionantă de scriitori români aparţinând literaturii clasice (*mainstream*) care au fost atraşi în mod concret de ideea anticipării: Tudor Arghezi, Nichita Stănescu, Alexandru Macedonski, Eugen Ionesco, Mircea Eliade, Horia Lovinescu, Gib Mihăescu, Ion Minulescu, Geo Bogza, Ioan D. Sârbu, Ion Marin Sadoveanu, Victor Eftimiu, Mircea Cărtărescu, Ioan Petru Culianu, I.L. Caragiale, Vasile Voiculescu. În fond, dincolo de fantezie, *experimentarea previziunii* se grefează pe o funcţie importantă a psihicului uman: *nevoia de planificare.*

Lumile imaginate în scrierile SF, oricât ar fi ele de fanteziste, au totuşi legităţile lor, pe care lectorul le simte şi le asimilează. Imersiunea mentală ca într-un joc serios, un joc cu mize şi cu reguli, contribuie la dezvoltarea logicii cititorului şi (poate inconştient) la aprecierea ideii de coerenţă. Categoric, intuirea regulilor jocului constituie un element esenţial de atracţie. Iar astfel de lucruri vor conta semnificativ în copilărie şi adolescenţă, perioadele cu dezvoltarea intelectuală cea mai substanţială. (Da, probabil că un copil „hrănit" cu Philip K. Dick va avea altă fire decât cel „crescut" cu Isaac Asimov, însă acesta e un risc al „alimentaţiei nediversificate" şi ţine de natura dezvoltării ca fenomen.) Mai ales că, spre deosebire de lumea celor care se întâmplă în lumea noastră, lumea cea reală, în care un tânăr devine artist şi un altul tehnician, şi doar un bătrân chibiţ ca mine îşi imaginează omul deopotrivă tehnician şi artist.) Şi, peste toate, vom observa că urzeala aceasta logică din creaţia SF are adesea nuanţe etice, întrucât *loialitatea jocului* implică imaginativ şi elementul *responsabilitate.*

Echilibru în toate. Cei care fac parte din generaţiile (de astăzi sau de ieri) care au crescut cu SF pot recunoaşte şi mărturisi firesc valenţele dintre acest gen literar şi aventura cunoaşterii pe care fiecare om şi-o asumă într-un fel sau altul. Mai mult, psihologii şi sociologii probabil că pot denomina aspectele concrete ce contribuie la dezvoltarea intelectuală şi culturală a indivizilor în lumea de astăzi (aşa cum, într-un fel, am încercat şi eu în rândurile de mai sus). Însă nu va fi deloc o surpriză să aflăm că o prea adâncită şi prelungită imersare a cititorului în universurile ficţionale poate afecta priza la realitate. Pentru că experienţa SF&F este una cinstită doar câtă vreme rămâne neobsesivă şi se vădeşte benefică doar dacă este neexclusivă.

Bibliografie

M. Băduţ, *Filon omenesc în creaţiile SF, Viaţa românească,* nr.10/2018.

M. Băduţ, *Întoarcerea perenă*, Editura Europress, Bucureşti, 2020.

Pentru adolescentul asimilat de rebeli nu exista posibilitatea reacţiei sau a iniţiativei în faţa atrocităţilor, pentru că autoritatea le aparţinea exclusiv comandanţilor şi relaţiile cu subordonaţii nu aveau decât forma şi valoarea unui ordin transmis ierarhic.

Odată convertiţi, îngroziţi sau îndoctrinaţi, noii recruţi deveneau la rândul lor răpitori care încercau să le aplice victimelor procedurilor barbare cărora le fuseseră supuşi ei înşişi cândva. O făceau din răzbunare, ca să-şi dovedească forţa sau ca să-şi demonstreze loialitatea faţă de comandant? Greu de spus. Un lanţ fără sfârşit al violenţei a mutilat astfel zeci de mii de vieţi tinere pe durata a patru decenii.

Tragedia copiilor soldaţi s-a desfăşurat pe fondul războaielor interne din Uganda, din Republica Democrată Congo, din Republica Africa Centrală sau din Sudan. Aducerea în faţa instanţelor internaţionale a suspecţilor de recrutare, instruire şi exploatare a copiilor soldaţi a fost şi un procedeu de informare a populaţiei locale pentru descurajarea recrutării de minori în scopuri războinice. Finalul procesului lui Ongwen a fost difuzat în Uganda. Dezvăluirile au îngrozit, dovezile au convins, vinovatul şi asociaţii lui au fost demascaţi şi condamnaţi. Vinovăţia lui a rămas să penduleze între legal şi moral, între pedeapsa binemeritată şi implicarea involuntară într-un mediu tulbure, vindicativ şi sângeros.

Ars longa...

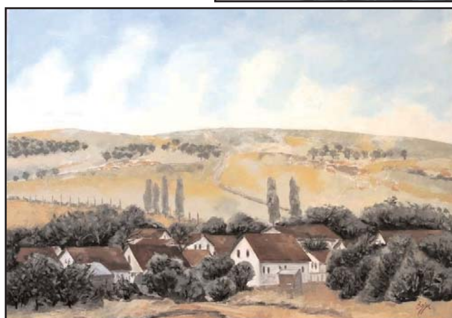
Marcel Bejgu

Marcel Bejgu s-a născut la 23 septembrie 1951, în localitatea Bătrâni din judeţul Prahova. A studiat la Institutul Pedagogic de Arte Plastice din Iaşi şi la Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu” din Bucureşti. A debutat în 1971, la expoziţiile studenţeşti. Din 1974 expune la toate saloanele judeţene şi interjudeţene organizate de Filiala U.A.P. Ploieşti. Este membru al Uniunii Artiştilor Plastici din România din 1979, iar din 1990 până astăzi este membru al conducerii Filialei U.A.P. Ploieşti. Profesor la catedra de pictură-desen a Colegiului „Carmen Sylva” din Ploieşti.

Numeroase expoziţii personale şi participări la expoziţii de grup şi internaţionale, la tabere de creaţie şi documentare, în ţară şi peste hotare. Are şi lucrări de artă monumentală – mozaic, în mai multe biserici prahovene. Lucrări ale sale se găsesc în colecţii publice sau particulare din România, Italia, Austria, Grecia, Germania, S.U.A., Canada, Polonia, Israel, Japonia, Iugoslavia, Indonezia, Franţa, China, Elveţia, Australia, Danemarca, Noua Zeelandă, Brazilia etc.

Detalii la http://www.marcelbejgu.ro/.

Este considerat un „peisagist al anotimpurilor”, fapt subliniat de criticii de artă:

Expoziţia lui Marcel Bejgu este deosebită, este o mare bucurie pentru mine, căci, fiind în anotimpul toamnei, lucrările expuse se bucură de romantismul acestui anotimp – sunt lucrări calde şi pline de poezie. (Ovidiu Paştină)

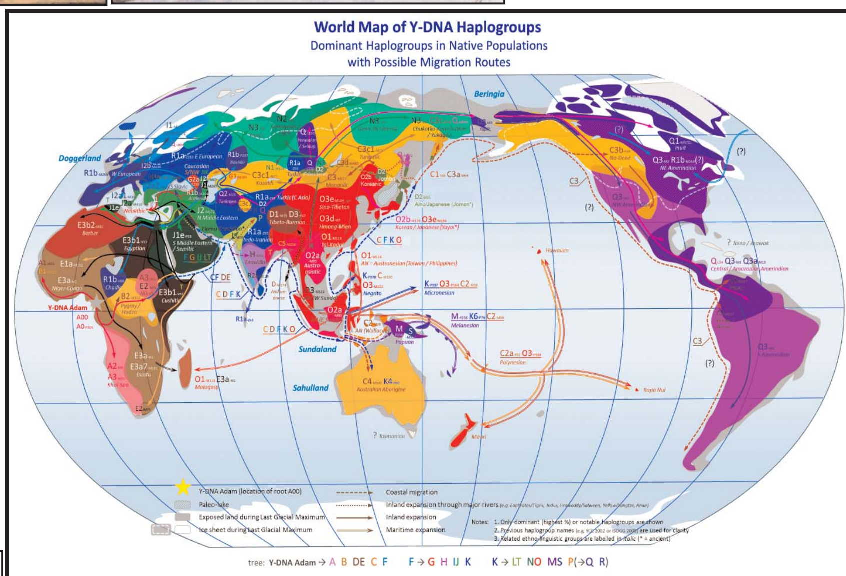
Privind pictura lui Marcel Bejgu, nu se poate să nu simţi gustul nepervertit al pământului săvârşit în rod şi al frumuseţii fără fard pe care o naşte lumina apusului printr-o rarişte de pădure atinsă de bronzurile toamnei. O bonomie adâncă şi etern plăcută simţurilor este această curgere a imaginilor şi culorilor de sub pensula pictorului. Şi, nu o dată, mi l-am închipuit pe artist rostindu-se în delicatele sale notaţii plastice cu etnosul cărărilor sadoveniene.

Cât priveşte culoarea, aceasta este când transparentă şi diafană – ca în peisajele de iarnă, în flori şi în câteva apusuri la maluri de ape – când densă şi senzuală, precum în acele minunate „portrete” de arbori sau de pădure. Aici pictorul respiră în plină atmosferă şi viziune andreesciană. Şi, probabil că în aceste pânze, Bejgu îşi dă întreaga sa măsură, datele picturalităţii sale întrunind valori maxime. (Corneliu Antim)

Pictura lui Marcel Bejgu înregistrează natura sub unghiul strictei vizualităţi ca echivalent al adevărului ei. Refuzând orice speculaţie asupra relaţiei om-natură, pictorul se menţine cu o hotărâre, din care ne lasă să discernem mai mult candoarea vădită la asumarea fără rezerve a unei convingeri, în limitele firescului. Evident, el cultivă peisajul ca pe o specie tradiţională, dar în acelaşi timp caută în el şansa de a întâlni, eliberat de prejudecăţi şi ticuri stilistice, eterna încântare a înconjurătorului.

Marcel Bejgu se vădeşte a fi, neîndoios, o natură lirică, un artist fascinat de posibilitatea integrării noastre spirituale în natură. Dar, demn de remarcat, el nu flatează natura, înfrumuseţând-o, dacă acest lucru ar fi cu putinţă, inutil şi artificial, după cum nu flatează nici predispoziţiile sentimentale ale omului în faţa peisajului. Lirismul lui se plasează în orizontul obiectivei consemnări, de o manieră picturală însă, aptă să iradieze multiple sugestii, să capteze ecourile şoptite şi tulburătoare ale lumii vii în care trăim. (Cornel Radu Constantinescu)

Referindu-se la propria creaţie, Marcel Bejgu se consideră un pictor al luminii care exteriorizează sinceritatea sentimentelor trăite în faţa naturii prin game de culori pastelate, armonii cromatice echilibrate, liniştitoare, odihnitoare, neviolente, delicate. (Ion Dumitru)

Număr ilustrat cu lucrări de Marcel Bejgu.

Semnează în acest număr

- Horia BĂDESCU – scriitor, Cluj-Napoca
- Paul DIACONESCU – scriitor, Suedia
- Paula ROMANESCU – scriitor, Bucureşti
- Afrodita IORGULESCU – prof. univ., Bucureşti
- Ilie POPA – prof. univ., Piteşti
- Sorin BULIGA – istoric de artă, Târgu Jiu
- Ion COJA – prof. univ., Bucureşti
- Dan D. FARCAŞ – scriitor, Bucureşti
- Mihai VINEREANU – lingvist, Bucureşti
- Ion ANDREIŢĂ – scriitor, Bucureşti
- Gheorghe OLTEANU – inginer, Bucureşti
- Gabriela CĂLUŢIU SONNENBERG – scriitor, Spania
- Elis RÂPEANU – scriitor, Bucureşti
- Eugenia BULAT – scriitor, Chişinău
- Milena MUNTEANU – scriitor, Canada
- Daniela GÎFU – prof. univ., Iaşi
- Lia Maria ANDREIŢĂ – scriitor, Bucureşti
- Mihai NEAGU BASARAB – scriitor, Germania
- Florian COPCEA – scriitor, Drobeta Turnu-Severin
- Elena ARMENESCU – scriitor, Bucureşti
- Nicolae MELINESCU – publicist, Bucureşti
- Mircea BĂDUŢ – scriitor, Râmnicu Vâlcea